

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Úvěrový podvod - kriminologické aspekty

Diplomová práce

Credit fraud – criminological view

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Ivana ZOUBKOVÁ, CSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Václav PELZ

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě, dne 10. 3. 2023

.....

Bc. Václav PELZ

Poděkování

Rád bych poděkoval doc. JUDr. Ivaně Zoubkové, CSc. za vedení při zpracování diplomové práce a především, za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá kriminologickými aspekty úvěrového podvodu. Pojednává o úvěrovém podvodu nejen jako o protispolečenském jevu s vymezením jeho kriminologických aspektů, ale také jako o trestném činu a popisuje jeho fenomenologii od doby své účinnosti v právním řádu České republiky. V práci je podáno ucelené vysvětlení důvodu autorova zařazení kriminality úvěrových podvodů mezi hospodářskou kriminalitu, neboť s druhem kriminality se pojí specifické aspekty přispívající k jejich páchání. Je věnována zvláštní pozornost osobnosti pachatele úvěrových podvodů a jeho typologii, a to včetně empirického kvantitativního výzkumu k potvrzení hypotéz k nim se vztahujících, při jehož sběru dat byla použita technika zvaná studium dokumentů.

KLÍČOVÁ SLOVA

úvěrový podvod * kriminologické aspekty * typologie pachatele * skutková podstata trestného činu* trestání úvěrových podvodů * hospodářská kriminalita.

ANNOTATION

The diploma thesis deals with the criminological aspects of credit fraud. It discusses credit fraud not only as an anti-social phenomenon with a definition of its criminological aspects but also as a criminal act and describes its phenomenology since its effect on the legal system of the Czech Republic. The thesis provides a comprehensive explanation of the reason for the author's inclusion of the crime of credit fraud among economic crimes, as specific aspects contributing to their perpetration are associated with the type of crime. Special attention is paid to the personality of the offender of credit fraud and his typology, including empirical quantitative research to verify the hypotheses related to them, whose data collection document analysis was used.

KEY WORDS

credit fraud * criminological aspects * typology of the offender * constituent element of criminal act * penalization of credit fraud * economic crime.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 KRIMINALITA ÚVĚROVÉHO PODVODU	10
1.1 Kriminologické pojetí.....	10
1.2 Kriminalistické pojetí	18
2 TRESTNĚPRÁVNÍ VYMEZENÍ KRIMINALITY ÚVĚROVÉHO PODVODU .	20
2.1 Historický vývoj úvěrového podvodu v ČR.....	21
2.2 Právní vymezení úvěru	24
2.3 Skutková podstata trestného činu	25
2.3.1 Objekt trestného činu.....	29
2.3.2 Objektivní stránka trestného činu	30
2.3.3 Subjekt	33
2.3.4 Subjektivní stránka	35
3 FENOMENOLOGIE TSK 881	37
3.1 Kriminalita skutečná, registrovaná a latentní	37
3.2 Policejní kriminální statistiky	38
3.3 Odraz kriminality TSK 881 v policejní statistice	42
3.3.1 Registrované skutky a objasňovanost	43
3.3.2 Způsobená škoda a zajištěné finanční prostředky	47
3.3.3 Stíhané osoby.....	51
3.4 Odraz kriminality v juristické statistice.....	56

4	ETIOLOGIE ÚVĚROVÝCH PODVODŮ.....	59
4.1	Ekonomické faktory.....	59
4.2	Organizačně technické faktory.....	61
4.2.1	Nedostatečná legislativa.....	61
4.2.2	Státní instituce.....	63
4.2.3	Kontrolní mechanismus.....	64
4.3	Sociálně kulturní faktory.....	66
4.3.1	Právní vědomí občanů.....	66
4.3.2	Morálka a bagatelizace.....	67
4.3.3	Finanční negramotnost.....	67
4.3.4	Latence kriminality.....	68
4.3.5	Média a kyberprostor.....	68
5	PACHATEL A OBĚŤ	71
5.1	Typologie osoby pachatele.....	73
5.2	Pachatelé úvěrových podvodů.....	73
5.2.1	Pachatel naivní a lehkomyšlný	75
5.2.2	Pachatel manipulátor „bílý límeček“	76
5.3	Oběť a poškozený úvěrového podvodu	77
6	REPRESIVNÍ KONTROLA	83
6.1	Ukládané trestní sankce fyzickým osobám	86
6.2	Odklony v trestním řízení	91

6.3	Ukládané tresty právníckým osobám	92
6.4	Aplikační úskalí z praxe	96
7	ANALÝZA TRESTNÍCH SPISŮ ÚVĚROVÝCH PODVODŮ	100
7.1	Cíl výzkumu	100
7.2	Hypotézy	100
7.3	Výzkumný soubor	101
7.4	Průběh výzkumu	101
7.5	Výsledky výzkumu	102
7.6	Vyhodnocení hypotéz	112
7.7	Zjištění plynoucí z výzkumu	113
	ZÁVĚR	115
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	117
	SEZNAM PŘÍLOH.....	126
	PŘÍLOHY PRÁCE	127

ÚVOD

Kriminologické aspekty úvěrového podvodu jsem si jako téma k vypracování diplomové práce zvolil z důvodu, že páchání úvěrových podvodů je stále aktuálním problémem. Pro svou velkou latentnost není tato kriminalita zcela odhalována, aspekty přispívající ke spáchání úvěrového podvodu se vyvíjejí podle společenských nálad, přístupů a také nastavené kontroly státu, a to vždy v kontrastu konkrétní doby, tedy i současnosti.

Cílem práce je čtenáři vymežit protispolečenský jev kriminality úvěrových podvodů. Vymežit jej z pohledu trestněprávního, ale také z pohledu kriminologického, který je oproti trestnímu právu daleko širší a komplexnější. Čtenář by si měl z práce odnést nejen povědomí o této kriminalitě jako o trestném činu, ale získat vlastní náhled o její škodlivosti pro celou společnost. Trestný čin úvěrového podvodu byl do právního řádu České republiky zařazen s účinností od roku 1998, je tedy statisticky podchycen, a proto se zaměřím na jeho fenomenologii podle jejího odrazu v policejních kriminálních statistikách. Zaměřím se na jeho dynamiku, rozsah, intenzitu, a to jak ve vztahu k registrovaným skutkům, tak stíhaným osobám, ale i k výši způsobených škod poškozeným subjektům. V rámci policejních kriminálních statistik vysvětlím i důvod vykazování kriminality úvěrových podvodů pod hospodářskými trestnými činy.

V rámci etiologie se zaměřím na analyzování příčin kriminality úvěrových podvodů. Kriminalita úvěrových podvodů je spojena s latencí i vysokými škodami vůči bankovním institucím, organizacím, které se pohybují ve stamilionech korun ročně. Škody však mohou být způsobeny i fyzickým osobám. Pachatelé i oběti mohou být totiž jak z řad fyzických, tak právnických osob, proto se budu věnovat i osobnosti pachatele úvěrových podvodů a neopomenu vysvětlit srovnání rozdílů mezi obětí a poškozeným úvěrovým podvodem, neboť nejde o totéž.

Definuji také výčet trestních sankcí a trestů ukládaných soudy odsouzeným fyzickým a právnickým osobám pro spáchání trestného činu úvěrového podvodu.

V současné době je kladen velký důraz na ukládání alternativních trestů, zejména na ukládání trestů domácího vězení, obecně prospěšných prací a peněžitých trestů. Přestože ze své více jak 25 - leté praxe policisty vnímám velký progres v ukládání alternativních trestů, je ukládání některých alternativních trestů pachatelům úvěrových podvodů velmi ztížené, má své omezení, a to i mnohdy z důvodů na straně samotných pachatelů, což blíže rozvedu v textu práce.

V empirické části práce se budu zabývat osobností pachatele, nejčastějším indikátorem upozorňujícím na možné podezření o spáchaném trestném činu úvěrového podvodu, ale i nejčastěji ukládanými tresty. Ve výzkumu se zacílím na trestně stíhané osoby z řad fyzických osob, dopouštějících se těch základních, skutkově jednodušších, úvěrových podvodů se škodou nedosahující částky 100 000 Kč. Budu potvrzovat tři základní hypotézy, které jsem stanovil i na základě mých vlastních poznatků získaných v rámci své služební praxe. První hypotéza vychází z tvrzení, že pachatelé základních úvěrových podvodů jsou převážně muži ve věku do 30 let se základním vzděláním. Druhá hypotéza tvrdí, že nehrazení splátek úvěrů je nejčastějším indikátorem k odhalení trestného činu úvěrového podvodu a poslední třetí hypotéza je o tvrzení, že pachatelé úvěrových podvodů jsou odsouzeni převážně k trestu odnětí svobody podmíněně.

Touto diplomovou prací bych chtěl v rámci prevence také přispět, podílet se, v boji proti kriminalitě úvěrových podvodů.

1 KRIMINALITA ÚVĚROVÉHO PODVODU

Úvěrový podvod je součástí kriminality, přičemž nauku zabývající se kriminalitou nazýváme **kriminologie**. Jejím předmětem je kriminální **etiologie** – výzkum příčiny kriminality, kriminální **fenomenologie** – zjišťování a popis jevových podob kriminality, jakož i **osoba pachatele** a **oběti**. V neposlední řadě se kriminologie zabývá vymezením **trestní politiky**, tedy prevencí a kontrole této kriminality.¹ Jelikož jsou některé aspekty různých trestných činů společné pro určitý druh kriminality, je žádoucí si úvěrový podvod vymežit nejprve z pohledu druhu kriminality.

1.1 Kriminologické pojetí

Kriminalitu z pohledu kriminologie považujeme za nežádoucí protispolečenský jev, jenž ovlivňuje životy lidí ve společnosti a současně celou společnost. Jedná se o ukazatel zločinnosti, morálky, zároveň i nastavení ve společnosti k platným normám a pravidlům.

„Kriminalita je sociálně-patologický jev, který má aspekty společenské i osobnostní, trestněprávní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické a jiné. Vzhledem k širokému pojetí, rozdílnosti úkolů a metod nemůže kriminalitu obsáhnout jednotná kriminální věda. K potírání kriminality se využívají nejen prostředky právní regulace a prostředky empirického poznání, ale také vědecké poznání.“²

Určitý počet zločinů, protispolečenských jevů, spáchaných na vytyčeném území během stanoveného časového období nám udává **rozsah kriminality**. Vyjadřuje faktický měřitelný stav, podle něž můžeme **kriminalitu** - zločin s dalšími

¹VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUCHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 141-143.

²ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-05-5, str. 7-8.

samostatnými vědami v daném úseku zkoumat. Můžeme definovat její projevy, rozsah, druh, **intenzitu** - četnost daného jevu, **dynamiku** – nárůst, či pokles, zjistit její příčiny, důsledky. V neposlední řadě se státnímu dostává do rukou možný návod a způsob, jak s kriminalitou bojovat. Samostatné vědní obory zabývající se kriminalitou nazýváme „**vědy o kriminalitě**“. Společně utvářejí kriminální, nebo - li trestní politiku. Mezi tyto vědy o kriminalitě řadíme:

- *právní vědy, a to **trestní právo procesní a hmotné***
- *neprávní vědy, a to **kriminalistiku a kriminologii**.*³

Právě s ohledem, že s kriminalitou pracují další vědní obory, mají tyto obory na kriminalitu svůj vlastní pohled a také si vymezují, které činy, jednání, lze pod kriminalitu z jejich pohledu zařadit. Definovat o jaký druh kriminality se v případě úvěrových podvodů jedná se odvíjí od chápání kriminality z pohledu určitého konkrétního vědního oboru. Jejich pojetí kriminality úvěrových podvodů se však navzájem liší, což má vliv na řazení kriminality úvěrových podvodů mezi obecnou majetkovou kriminalitu, nebo hospodářskou kriminalitu, někdy označovanou také jako ekonomickou kriminalitu. Přesně vymežit jednání spadající pod tyto dva druhy kriminality je z pohledu kriminologie obtížné.

*„Hospodářskou (ekonomickou kriminalitu) je třeba odlišovat od obecné majetkové kriminality, což není vždy snadné. Zatímco majetková kriminalita směřuje proti majetku (fyzických osob i právnických osob), hospodářská kriminalita směřuje proti hospodářskému systému a jeho fungování.“*⁴

³VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 7.

⁴GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 330.

„Hospodářskou kriminalitou tedy můžeme rozumět soubor činů, směřujících proti majetku spáchaných v souvislosti s podnikáním nebo směřujícím proti němu.“⁵

Pohled řadící úvěrové podvody mezi majetkovou kriminalitu vychází z ukotvení úvěrového podvodu (§ 211) v zákoně č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění (dále jen *trestní zákoník*). Zařazení se odvíjí od jednání pachatele, který útočí na majetek poškozeného, kterým může být jak fyzická osoba, tak právnická osoba. Typickým znakem je zjištěné jednání pachatele, nebo jednání spočívající v poškození majetku jiného. Tato jednání jsou ve zvláštní části *trestního zákoníku* popsána v hlavě V označené jako *trestné činy proti majetku*. V této hlavě je zařazen kupříkladu *trestný čin krádeže* (§ 205), *poškození cizí věci* (§ 228) i právě *úvěrový podvod* (§ 211).

„Svým způsobem do majetkové kriminality patří také řada dalších trestných činů mimo hlavu V trestního zákoníku, kde primární objekt napadení je jiný než majetek, ale obohacení se či způsobení škody jinému může být okolností podmiňující vyšší trestní sazbu. Jde o trestné činy, jejichž skutkové podstaty jsou uvedeny v dalších hlavách zvláštní části trestního zákoníku, zejména loupež a vydírání (hlava II), trestné činy obecně nebezpečné (hlava VII), pytláctví (hlava VIII), teroristický útok a sabotáž (hlava IX zvláštní části trestního zákoníku).“⁶

„Na druhé straně jsou z okruhu majetkové kriminality vylučovány specifické druhy útoků, které sice spadají pod skutkové podstaty trestných činů majetkových, jsou však spáchány při hospodářské a obchodní činnosti, ohrožují, či narušují

⁵BALOUN, Vladimír. *Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II"*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0869-X, str. 10.

⁶GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 316.

hospodářský řád a mají tedy spíše kriminologický charakter hospodářské kriminality, s níž bývají také obvykle vykládány.⁷

Pro tyto trestné činy je kupříkladu charakteristické, že jde o činy převážně s úmyslným zaviněním, ohrožovacím a omisivním jednáním, nenásilné povahy. Jsou dopředu dlouhodobě plánovány, jsou organizovány a jsou prováděny sofistikovaným jednáním. Prolínají se mnohdy do různých států, kdy kupříkladu v jednom státě dojde ke spáchání trestného činu a výnos je převeden a odčerpán v jiném státě. Svým napojením na organizovaný zločin, anonymitou, případně distancí s obětí. Znalostí právního systému pachateli a nalezení tzv. děr v zákonech. Projevují se vysokou latencí a nízkou objasňovaností. Doprovází je složitost trestního řízení. Způsobují vysoké škody v miliardách korun, širokému spektru osob, nevyjímaje státu. Ze strany veřejnosti může docházet k obdivu pachatele pro jeho určité schopnosti.⁸

Při úvahách nad druhem kriminality, je však zároveň nutné nezaměňovat druh kriminality od druhu trestné činnosti. Kupříkladu nezaměňovat hospodářskou kriminalitu za hospodářskou trestnou činnost.

„Hospodářská kriminalita je širší, obecnější pojem než hospodářská trestná činnost, vycházející ze vztahu kriminalistiky a trestného činu. Trestný čin je právním vyjádřením kriminálního deliktu. Ne každý kriminální delikt musí být nutně trestným činem. Z tohoto pohledu je proto potřebné v podrobnostech rozlišovat mezi hospodářskou kriminalitou, která nemusí být vždy kvalifikována jako trestný

⁷VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 389.

⁸GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 333-334.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 373-374.

*čin, a hospodářskou trestnou činností jako vyšší jevovou formou protiprávního jednání.*⁹

Hospodářská kriminalita není do výčtu jednání tedy zcela přesně vymezena, avšak v České republice, stejně tak jako kupříkladu ve Slovenské republice, kde je úvěrový podvod zařazen v hlavě 4 trestního zákona č. 300/2005 Z. z. pod ustanovením § 222, také mezi trestnými činy proti majetku, zařazují někteří kriminologové úvěrový podvod pod hospodářskou kriminalitu¹⁰, čemuž odpovídá Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 25. 6. 1981 označeným č. R (81) 12, kterým se za ekonomické zločiny považují mimo jiné úvěrové a dotační trestné činy.¹¹ V literatuře se dále setkáváme s pojmem ekonomická kriminalita a jejím srovnáním s hospodářskou kriminalitou jako samostatným druhem kriminality. Byly provedeny srovnání jednotlivých skutkových podstat, subjektů, jednání osob, kdy je možno říci, že hospodářská kriminalita je stejným totožným jevem jako kriminalita ekonomická. „*Tradiční pojem „hospodářská kriminalita“ se používá souběžně s pojmem „ekonomická kriminalita“, protože z hlediska jazykového jsou tyto termíny totožné.*“¹²

⁹CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: EUPRESS, 2015. ISBN 978-80-7408-109-5, str. 8.

¹⁰FRYŠTÁK, Marek a Eva BRUCKNEROVÁ, ed. *Nové jevy v ekonomické kriminalitě: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9679-0, str. 10-15.

¹¹COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS: RECOMMENDATION No. R (81) 12 OF THE COMMITTEE OF MINISTERS TO MEMBER STATES ON ECONOMIC CRIME [online]. 25 June 1981 [cit. 2022-10-08]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806cb4f0#:~:text=Appendix%20to%20Recommendation%20No.%20R%20%2881%29%2012%20List,the%20loss%20caused%20and%20description%20of%20the%20author%29>.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 372.

¹²PAVOL, Stanislav a Martin SKALOŠ. K NIEKTORÝM ASPEKTOM HOSPODÁRSKEJ KRIMINALITY NA ÚZEMÍ SÚČASNEJ SLOVENSKEJ REPUBLIKY A ČESKEJ REPUBLIKY. In: ČENTĚŠ, Jozef a Matej KAČALJAK. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015: FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015, str. 1300. Dostupné také z: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/9.sekcia.pdf.

Jako policista vnímám a přikláním se k řazení kriminality úvěrových podvodů mezi hospodářskou kriminalitu, neboť jako hospodářská kriminalita je vykazována i v každoročních policejních statistikách, přičemž sofistikovanější případy úvěrových podvodů, případně úvěrové podvody s vysokou způsobenou škodou jsou zpracovávány právě specialisty na odděleních zabývajících se hospodářskou kriminalitou – oddělení hospodářské kriminality (OHK).

V celkovém součtu kriminality není podíl hospodářské kriminality nijak závratný, ale její společenská škodlivost projevující se ve zničujícím společenském povědomí u občanů, dále v obtížném způsobu jejího odhalování, včetně jejího vyšetřování, je zřejmá.¹³

„Bez ohledu na to, jaké pojetí kriminality zvolíme, vždy lze kriminologii definovat jako společenskovední disciplínu, zabývající se jak jednotlivci (pachatelem, obětí, orgánem trestní justice apod.), tak společností jako celkem i sociálními skupinami, které ji tvoří (např. preventivní programy určené pro konkrétní sociální komunity, statistické analýzy zahrnující vybrané regiony nebo celé státní území, externí kontrola kriminality prováděná k tomu určenými institucemi).“¹⁴

Z výše uvedeného vyplývá, že kriminologie svou optikou považuje úvěrový podvod nejen za trestný čin, ale pozoruje a zkoumá jej jako narušení společenského vztahu. Dále pozoruje a zkoumá jeho pachatele, oběť a taktéž i příčiny, které k narušení společenského vztahu vedly.¹⁵ Zabývá se celým

¹³FRYŠTÁK, Marek. FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY. In: ČENTÉŠ, Jozef a Matej KAČALJAK. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015: FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015, s. 1195 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/9.sekcia.pdf.

¹⁴VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 1.

¹⁵GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 24-25.

procesem spojeným s úvěrováním, včetně těch jednání, při kterých nebylo dodrženo závazků ze strany věřitele, či dlužníka, bez ohledu, zda se jedná o trestný čin, či nikoli. Zaměřuje se na celé řízení o úvěru, které se skládá z několika samostatných na sebe navazujících kroků vedoucích až k poskytnutí předmětu úvěru. Zabývá se a zkoumá případy, kdy došlo k porušení závazků plynoucích ze smlouvy bez rozdílu na trestněprávní postih. Pomáhá analyzovat jednotlivé fáze uzavírání úvěru, snaží se nacházet v jednání pachatelů, poškozených, i samotném státu příčiny, které umožňují narušovat normy. Své poznatky, zjištění, výzkumné výsledky, předává dalším institucím jako podklady k možnému zacílení na efektivní prevenci, kontrolu i trestání tohoto jevu.

Sjednání úvěru má zpravidla tyto fáze:¹⁶

- Informativní ústní jednání mezi poskytovatelem úvěru a klientem. Klient se informuje na možnosti získání úvěru, na výši možného peněžního plnění, úrokovou sazbu, typ úvěru, splátkový kalendář. Poskytovatel si na druhou stranu k podání nabídky zjišťuje majetkové poměry klienta, jeho podnikatelský záměr, jeho tzv. bonitu (ekonomickou solventnost). I klient má možnost si ověřit svou bonitu, a to kupříkladu v bankovním registru klientských informací kde si může za poplatek pořídit výpis ke své osobě. *„Výpis obsahuje údaje o úvěrových produktech (požadovaných/schválených/zamítnutých), tj. o výši úvěru, splátkách, o tom, zda jsou závazky klienta řádně a včas plněny. Bankovní registr provozuje společnost CBCB – Czech Banking Credit Bureau, a.s.“¹⁷*
- písemná žádost o poskytnutí úvěru. Zde žadatel vyplní zpravidla věřitelem poskytnutý tiskopis, kde uvede své osobní údaje, majetkové poměry, požadovanou výši úvěru, datum a způsob peněžního plnění. Pokud se jedná o účelový úvěr, žadatel úvěrující společnosti sdělí, k jakému

¹⁶CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: EUPRESS, 2015. ISBN 978-80-7408-109-5, str. 59-60.

¹⁷Bankovní registr klientských informací [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://cbcb.cz/>.

konkrétnímu účelu budou peněžení prostředky poskytnuty. K žádosti doloží i případné vyžádané podklady osvědčující jeho tzv. bonitu. Může se jednat o potvrzení zaměstnání, potvrzení o výši výdělku, či výpis z katastru nemovitostí a podobně.

- prověření podané žádosti ze strany úvěrujícího. Věřitel vychází jednak ze samotné žádosti, tak i z doložených listin, ale i z informací, kterými ke klientovi disponuje z vlastních databází, nebo dostupných databází osvětlujících majetkové poměry klienta. Mezi tyto databáze můžeme zařadit centrální evidenci exekucí spravovanou Exekutorskou komorou České republiky, veřejný insolvenční rejstřík dlužníků veřejné správy spravující Ministerstvo spravedlnosti, databázi nespolehlivých plátců DPH vedenou a spravovanou Ministerstvem financí České republiky a dalších registrů. Zejména i v systému SOLUS.

„SOLUS – zájmové sdružení právnických osob, jehož cílem je v rámci tzv. odpovědného úvěrování přispívat k prevenci předlužování klientů, k prevenci růstu počtu dlužníků v prodlení, ke zvyšování vymahatelnosti stávajících dluhů po splatnosti a rovněž ke snižování potenciální finanční ztráty věřitelů.“¹⁸

- uzavření samotné úvěrové smlouvy s vymezením práv a povinností jak dlužníka, tak i věřitele.
- revize dodržování stanovených podmínek ze smlouvy
- plnění smluvených závazků vyplývajících ze smlouvy

¹⁸SOLUS Zájmové sdružení právnických osob: Historie sdružení SOLUS [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.solus.cz/o-sdruzeni/historie-sdruzeni/>.

1.2 Kriminalistické pojetí

Kriminalistické pojetí kriminality se odvíjí od zaměření kriminalistiky jako vědy. „*Kriminalistika je samostatný vědní obor, který zkoumá a objasňuje zákonitosti vzniku, zániku, vyhledávání, zajišťování, zkoumání a využívání kriminalistických stop, jiných soudních důkazů a kriminalisticky významných informací.*“¹⁹ Jde o vědu, která svými poznatky pomáhá orgánům činným v trestním řízení bojovat s kriminalitou, přičemž pro své metody čerpá mimo jiné i z poznatků kriminologie. Předkládá návody, rady, stanoví postupy, stanoví metody, jakým způsobem odhalovat trestné činy, jakým způsobem zjistit a zadokumentovat veškeré skutečnosti důležité pro zjištění skutkového stavu věci, aby bylo co možná bez jakýchkoli pochybností možno konstatovat, že se stal a že má všechny znaky trestného činu. Samozřejmě, díky kriminalistice je odhalována i latentní trestná činnost. Pomáhá usvědčit pachatele, zjistit škody, zajistit výnosy z trestných činů. V kriminalistických literaturách, které se zabývají metodikou vyšetřování různých druhů kriminality, je metodika vyšetřování týkajících se úvěrových podvodů zařazena pod hospodářskou trestnou činnost.

*„Z hlediska pragmatických potřeb metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů lze vymezit hospodářskou kriminalitu jako značně nehomogenní skupinu společensky nebezpečných jednání páchaných v souvislosti s různými formami podnikání, poškozujících nebo ohrožujících hospodářskou soustavu, systém ekonomických vztahů, práva nebo oprávněné zájmy hospodářských subjektů, či státu.“*²⁰

Nic na výroku nemění skutečnost, že kolektiv autorů vydali tuto publikaci v roce 2004, tedy před rekodifikací zákona č. 140/1961 Sb., *trestní zákon* ve znění

¹⁹KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-869-3, str. 9.

²⁰MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9, str. 478.

k 30. 6. 1973 (dále jen trestní zákon), která proběhla ke dni 1. 1. 2010 s nabytím účinnosti trestního zákoníku. Proto kriminalistika mezi hospodářskou kriminalitu řadí jak trestné činy uvedené v hlavě šesté trestního zákoníku, tak i některé trestné činy hlavy páté, konkrétně i úvěrový podvod. Hospodářskou kriminalitu dále dělí na dalších pět podoblasti. Jedná se o finanční kriminalitu, plánované konkurzní řízení, trestná činnost proti měně, počítačová kriminalita a trestné činy proti duševnímu vlastnictví. Kriminalita úvěrového podvodu je zahrnuta i pod finanční kriminalitu, neboť je namířena na fungování bankovního systému a finančních orgánů, nevyjímaje banky. Navenek se projevují kupříkladu podvodným jednáním spojeným s uzavíráním úvěrů a falešnými zárukami.²¹

Toto podtrhuje i současná kriminalistická literatura, která hovoří, že mezi hospodářskou kriminalitu řadíme mimo jiné i úvěrový podvod podle § 211 trestního zákoníku.²²

²¹MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9, str. 478.

²²KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4, str. 184.

2 TRESTNĚPŘÁVNÍ VYMEZENÍ KRIMINALITY ÚVĚROVÉHO PODVODU

Pojetí trestněprávní pod kriminalitu řadí spáchané trestné činy, tedy činy vymezené jako protispolečenské na základě trestního zákoníku. Stejně tak zde spadají trestné činy mladistvých pachatelů, tzv. provinění. Mladistvým se pro účely trestního práva pokládá osoba, která v době spáchání provinění dosáhla patnáctý rok svého věku a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. *„Trestněprávní nauka juristickými, formálně logickými, deduktivními metodami nahlíží na trestný čin a hledá způsoby spravedlivého rozhodování. Stanoví, které činy jsou trestné a jaké represivní metody jsou přípustné v postupu proti kriminalitě.“*²³ K pochopení trestněprávního pohledu na kriminalitu úvěrového podvodu se mi z celé škály trestněprávních definic hospodářské kriminality jeví jako nejbližší a také nejsrozumitelnější definice advokáta Teryngela.

*„Podle Teryngela se za hospodářské trestné činy považují skutkové podstaty trestných činů tak, jak jsou obsaženy ve zvláštní části trestního zákoníku v hlavě šesté s tím, že obecně poukazuje na to, že stát zůstává garantem určitých nepřekročitelných mezí hospodářského života a určité vztahy bude vynucovat (nebo chránit) i prostřednictvím trestního práva.“*²⁴

Jak vyplývá z trestního zákoníku, jedná se o trestné činy proti měně a platebním prostředkům uvedené v ustanovení pod § 233 – § 239, trestné činy daňové, poplatkové a devizové uvedené v ustanovení pod § 240 – § 247, trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou uvedené v ustanovení pod § 248 – § 267 trestního zákoníku a trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu uvedené v ustanovení

²³ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-867-9505-5, str. 9.

²⁴CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. Eupress. ISBN 978-80-7408-109-5., str. 9.

§ 268 – § 271 trestního zákoníku. Trestný čin úvěrového podvodu, který je v trestním zákoníku zakotven pod ustanovením pod § 211, proto ve výčtu hospodářských trestných činů absentuje a řadíme jej z trestněprávního pohledu pod majetkovou trestnou činnost a majetkovou kriminalitu.

2.1 Historický vývoj úvěrového podvodu v ČR

Páchání podvodných jednání není ničím novým, vyskytujícím se až v dnešní moderní době. Lhát, podvádět za účelem dosažení svého zájmu, výhody, obohacení se na úkor jiného, to není fenomén jen současnosti, či blízké minulosti. Podvody byly ve společnosti páchány i v minulosti, jejich trestněprávní postih byl zakotven již v zákoně číslo 117 ze dne 27. května 1852, o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927. Zákon navazoval na tehdejší trestní zákoník ze dne 3. září 1803. Podvod byl v tomto novém zákoně popsán v ustanovení pod § 197. V ustanovení pod § 201 vyjmenovával konkrétní jednání, kupříkladu, že (zkráceně) podvodu se dopustil ten, kdo zneužívá něčího slabého rozumu jinému na škodu; nebo ten, kdo zfalšovanou minci, nemaje s padělateli nebo s účastníky žádného srozumění, vědomě dále rozšiřuje. Podvody byly členěny na zločiny, nebo přestupky. Je příznačné, že v daném ustanovení se již tehdy konstatovalo, že způsoby podvodu se nedají pro jejich přílišnou rozmanitost všechny v zákoně ani vypočíst, protože tvrzení dopadá i na současnou dobu. Zmiňovaná trestní norma byla změněna trestním zákonem číslo 86 ze dne 12. července 1950, který byl přijat tehdejším usnesením Národního shromáždění republiky Československé. Ustanovení o trestném činu podvodu se nacházelo v ustanovení pod § 249, které stanovilo, že podvodu se dopustí v základní skutkové podstatě ten, kdo jiného úmyslně poškodí na majetku nebo právech tím, že:

- jeho nebo někoho jiného uvede v omyl, nebo
- využije omylu jeho nebo někoho jiného.

Za toto jednání bylo možno uložit trest odnětí svobody až na dvě léta. V kvalifikované podstatě bylo možno uložit trest ve výši od jednoho do deseti let, pokud se pachatel jednání dopustil výdělečně, nebo byla-li shledána jiná zvláště přitěžující okolnost. Navazující zákon byl již trestní zákon, který zařadil trestný čin podvodu pod ustanovení § 250. Prvním pokusem o vypořádání se s novým druhem kriminality úvěrových podvodů byl návrh zákona číslo 155 z roku 1997 poslanců kolem Zdeňka Jičínského. Poslanci reagovali na nový druh kriminality spojených s pácháním úvěrových podvodů a do trestního zákona navrhli zařadit ustanovení § 250b o úvěrovém a subvenčním podvodu. V důvodové zprávě návrhu zákona poslanci poukazovali na skutečnost, že dosavadní právní úprava trestného činu úvěrového podvodu nedopadá na jednání, kterým žadatelé věřitelům zatajují podstatné údaje a jsou tak oproti věřitelům ve výhodě. Změna zákona měla ochránit banky před vzniklými majetkovými škodami.

„Úprava rozšiřuje dopad trestní ochrany poctivosti při sjednávání smluv a vychází z obdobné úpravy německé (zatajení nebo potlačení podstatných informací) i americké (zatajení relevantních informací). Výhodou je, že při zatajení informací nebude zapotřebí prokazovat, že druhá (!) strana jednala v omylu, resp. že pachatel o tomto omylu věděl.“²⁵

Návrh zákona byl dne 16. dubna 1997 posouzen vládou České republiky a byl zamítnut. Úvěrový podvod byl do našeho právního řádu zařazen až na základě zákona číslo 253 ze dne 24. září 1997, kterým se trestní zákon měnil a doplnil. Byl označen jako trestný čin pod ustanovením § 250b a byl zařazen do hlavy deváté mezi trestné činy proti majetku. Účinnost zákona byla ke dni 1. 1. 1998. Výše možného uloženého trestu odnětí svobody byla v rozmezí od 2 do 10 let.

²⁵ČESKÁ REPUBLIKA. *Návrh: poslanců Zdeňka Jičínského a dalších na vydání Zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.* In: Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1996 – 1998, 1997, ročník 1997, číslo 155. Dostupné také z: <https://psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t015500.htm>.

Recidiva tehdy netvořila samostatnou skutkovou podstatu jako dnes.²⁶ Z důvodové zprávy ze dne 12. 6. 1997 k návrhu zákona číslo 253 z roku 1997, bylo zavedení nového trestného činu odůvodněno opět s ohledem na skutečnost, že dosavadní znění trestného činu podvodu podle ustanovení § 250 nedopadá na veškerá jednání pachatele, který při sjednávání smlouvy o poskytnutí úvěru, subvence, dotace, uvede nepravdivé údaje a už vůbec nedopadá na jednání, kdy pachatel již poskytnutý úvěr použije k jinému než sjednanému účelu. „*Přitom taková jednání výrazně poškozují banky a slouží k získání neoprávněné majetkové výhody toho, kdo se takového činu dopustí.*“²⁷ Jednalo se kupříkladu o ta jednání, kdy pachatelé, poté co zneužili účel úvěru, na svou obhajobu uváděli, že v době uzavírání smlouvy neměli v úmyslu účel úvěru zneužít, ale tento úmysl pojali až po uzavření úvěru v průběhu času.

Dalším legislativním krokem bojujícím proti kriminalitě i úvěrových podvodů spočívající v rozšíření okruhu osob proti nimž je možno vést trestní stíhání, bylo přijetí nové právní úpravy týkající se trestní odpovědnosti právnických osob. V České republice bylo v minulosti možno trestně stíhat za protiprávní činy pouze fyzické osoby, což se sebou neslo jistou nespravedlnost v nemožnosti potrestání určitého konkrétního jednání, které naplňovalo jinak všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, avšak absentovala jedna ze základních složek, když pachatelem mohla být toliko příčetná fyzická osoba, která dovršila věk k možné trestní odpovědnosti. Situaci nezměnila ani rekodifikace trestního zákona v roce 2009 přijetím nového trestního zákoníku. Trestní odpovědnost právnických osob vstoupila do právního systému České republiky dne 22. 12. 2011 po zavedení zákona číslo 418/2011 Sb., *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* (dále jen TOPO) s účinností od 1. 1. 2012. Základy trestní

²⁶Zákon č. 140/1961 Sb. *trestní zákon* ve znění k 30. 6. 1973.

²⁷ČESKÁ REPUBLIKA. *Důvodová zpráva: k návrhu zákona č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.* In: Praha, 1997, ročník 1997, číslo 253. Dostupné také z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mjzhe3v6mrvgnpwi6q&rowIndex=0>

odpovědnosti právnických osob jsou stanoveny v TOPO v části druhé, konkrétně v ustanoveních pod § 7 až § 13. V ustanovení § 7 se mimo jiné vyjmenovávají trestné činy za které nemůže být právnická osoba trestně stíhána, přičemž úvěrový podvod není tímto ustanovením nikterak dotčen.

2.2 Právní vymezení úvěru

Dalším důležitým pojmem je samotný úvěr. Legislativně je úvěr zakotven v zákoně číslo 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění (dále jen občanský zákoník), a to ve čtvrté části mezi relativními majetkovými právy, v hlavě II. označené jako závazky z právních jednání, v díle druhém a hlavě sedmé označené jako Úvěr. Konkrétně je popsán v ustanoveních pod § 2395 až § 2400. Zákon zde přímo stanoví, že smlouvou o úvěru se úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit i zaplatit úroky. Dále, mimo jiné stanoví, k jakému okamžiku dojde k poskytnutí peněžních prostředků, v jaké měně, za jakých okolností je možno úvěr předčasně uhradit, zda má úvěrující právo a za jakých podmínek omezit poskytnutí peněžních prostředků pouze k nějakému účelu. Dále jaké jsou podmínky předčasného splacení a zda a za jakých podmínek je možno od úvěru odstoupit.²⁸ Smlouva o úvěru může mít charakter jak písemné smlouvy, tak ústní, či konkludentní formy. Mezi úvěry nespádají smlouvy, které nemají náležitosti úvěrových smluv. Úvěry se dále dělí podle délky splacení, podle úrokové sazby, podle typu dlužníka, podle osoby věřitele a podobně.

Problematikou úvěrů se taktéž zabývá zákon č. 257/2016 Sb., *zákon o spotřebitelském úvěru* v posledním znění (dále jen zákon o spotřebitelském úvěru), který rozšiřuje poskytování úvěrů o spotřebitelské úvěry.

²⁸Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

V ustanovení pod § 2 mimo jiné stanoví, že:

- spotřebitelským úvěrem je odložená platba, peněžitá zápůjčka, úvěr nebo obdobná finanční služba poskytovaná nebo zprostředkovaná spotřebiteli.
- spotřebitelským úvěrem na bydlení je spotřebitelský úvěr, který je zajištěný nemovitou věcí nebo věcným právem k nemovité věci, či účelově určený k řešení otázek spojených s bydlením.
- vázaným spotřebitelským úvěrem je spotřebitelský úvěr, který je vázaný na koupi zboží nebo poskytnutí služby, s výjimkou spotřebitelského úvěru na bydlení.

Platí, že spotřebitelský úvěr je vázaný na koupi zboží nebo poskytnutí služby, pokud je určen výhradně k financování koupě určitého zboží nebo poskytnutí určité služby.²⁹ Smlouva o spotřebitelském úvěru musí mít však vždy písemnou formu, avšak její absence neznamena neplatnost smlouvy.

2.3 Skutková podstata trestného činu

Z definice trestného činu uvedeného v trestním zákoníku je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.³⁰ V ustanovení pod § 11 je k pojmu trestného činu doplněno, že trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivých ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc. Trestný čin úvěrového podvodu nacházíme v hlavě páté zvláštní části trestního zákoníku. Hlava je označena jako trestné činy proti majetku. Úvěrový podvod je popsán pod ustanovením § 211, ve kterém je v základní skutkové podstatě definováno jednání a trest pro pachatele úvěrového podvodu jako toho

²⁹Zákon č. 257/2016 Sb., *zákon o spotřebitelském úvěru* v posledním znění.

³⁰JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, [2009]. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-24-0, str. 144.

- „(1) Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.
- (2) Stejně bude potrestán, kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.“³¹

Kvalifikovaná skutková podstata je vyjádřena tak, že

- „(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.
- (4) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.
- (5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
 - b) spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo
 - c) způsobí-li takovým činem značnou škodu.
- (6) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu (§ 312d) nebo vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f).
- (7) Příprava je trestná.“³²

³¹Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

³²Tamtéž.

„Trestný čin úvěrového podvodu představuje zvláštní formu podvodného jednání, a je proto k tzv. obecnému podvodu podle § 209 tr. zákoníku, zákona č. 40/2009 Sb., ve vztahu speciality. Je tomu tak proto, že skrze skutkovou podstatu trestného činu úvěrového podvodu je poskytována ochrana pouze úzké výšeči majetkových práv a právních poměrů souvisejících s poskytováním úvěrů, potažmo jejich účelovému určení. K naplnění všech znaků tohoto trestného činu se nadto nevyžaduje, a to ani v jedné z jeho základních skutkových podstat, obohacení pachatele nebo jiné osoby. Zároveň, ve srovnání s trestným činem pojistného podvodu, ani jedna ze základních skutkových podstat úvěrového podvodu nevyžaduje, aby pachatel svým podvodným jednáním způsobil na cizím majetku jakoukoli škodu.“³³

Jelikož se trestní zákoník zabývá osobou pachatele ve smyslu jednání fyzické osoby, tak ve vztahu k trestní odpovědnosti právnické osoby proto TOPO vymezuje trestný čin spáchaný právnickou osobou ve svém ustanovení pod ustanovením § 8 odstavec 1, ve kterém výslovně stanoví, že

„trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,*
- b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),*
- c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo*

³³ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022 [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxzsffzwexzsgaydsxzugbpxazrsgeyq>

d) *zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c).“³⁴*

V odstavci 2 se stanoví, že právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu i úvěrového podvodu, jestliže byl spáchán:

„a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.“³⁵

Trestní odpovědnosti se však právnická osoba podle ustanovení § 8 odst. 5 zproští, *„pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“³⁶* K upřesnění trestní odpovědnosti právnické osoby, tedy jaké protiprávní jednání je možno přičítat na vrub právnické osobě, tedy zda nese trestní odpovědnost za každé protiprávní jednání naplňující znaky trestného činu způsobené kupříkladu jejím zaměstnancem, pracovníkem ve vedení firmy, se zabýval také již Nejvyšší soud České republiky v roce 2016.

³⁴Zákon č. 418/2011 Sb., *zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* v posledním znění.

³⁵Tamtéž.

³⁶Tamtéž.

„Právnícké osobě nelze přičítat trestný čin ve smyslu § 8 odst. 2 t. o. p. o., pokud jednáající fyzická osoba spáchala protiprávní čin fakticky v rámci činnosti právnické osoby, ale na úkor této právnické osoby. V takovém případě sice platí, že právnická osoba obecně odpovídá za volbu fyzických osob oprávněných za ni jednat, avšak byla-li právnická osoba zneužita ke spáchání trestného činu fyzickou osobou jednáající za ni, zpravidla není možno dovodit spáchání trestného činu i touto právnickou osobou.“³⁷

V trestním právu hovoříme o trestném činu úvěrového podvodu pouze za situace, když provedeným trestním řízením je prokázáno, že se skutek, pro nějž se řízení vede, opravdu stal a že má všechny znaky skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu. Ve všech ostatních případech nehovoříme o spáchání úvěrového podvodu, ale může být v jednání spatřován jiný trestný čin, přestupek, nebo se může jednat o čin v rovině občanskoprávní. K právnímu posouzení skutku nám proto slouží základní skutková podstata trestného činu, která je tvořena z objektu, objektivní stránky, subjektu a subjektivní stránky.

2.3.1 Objekt trestného činu

Objektem trestného činu úvěrového podvodu je ochrana cizího majetku, přičemž se jedná o majetek, který není ve výlučném vlastnictví pachatele. Dotčený majetek náleží alespoň částečně jiné osobě.

„Skrze trestný čin úvěrového podvodu podle § 211 je poskytována ochrana užšímu okruhu majetkových práv a právních poměrů než v případě § 209, neboť jde pouze o práva a poměry související s poskytováním úvěrů, respektive se sjednáváním úvěrových smluv a s účelovým určením poskytovaných úvěrů (§ 2395 ObčZ, § 2 SpotřÚ).“³⁸

³⁷Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, evidované pod sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

³⁸ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022 [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxzsffzwexzsgaydsxzugbpxazrsgeyq>

2.3.2 Objektivní stránka trestného činu

Objektivní stránka trestného činu je popis daného konkrétního jednání, v němž je spatřován konkrétní trestný čin, tak jak je uveden ve zvláštní části trestního zákoníku. „Objektivní stránka je soustava znaků, které popisují trestný čin z vnějšku, tj. jak se projevuje ve vnější realitě, jak je možno ho vnímat navenek.“³⁹

Mezi povinné znaky objektivní stránky proto řadíme jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem., neboť s konkrétním jednáním se pojí následek trestného činu, který musí být v příčinné souvislosti s jednáním. Mezi nepovinné znaky řadíme nějaké doplňující podmínky, okolnosti, které jsou zapotřebí ke spáchání trestného činu. Spadá zde kupříkladu vytyčení místa.⁴⁰

Trestný čin úvěrového podvodu tvoří dvě samostatné základní skutkové podstaty, kterými může být trestný čin spáchán. Trestní zákon tyto skutkové podstaty vyjadřuje v prvním a druhém odstavci § 211. Jednak se jej dopustí, kdo

- při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, anebo ten,
- kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.

K trestní odpovědnosti není vůbec zapotřebí, aby pachatel úvěrového podvodu vylákal od úvěrujícího finanční plnění a není zapotřebí, aby úvěrující jednal ve vyvolaném omylu. Stejně tak to platí i pro osobu, která úvěr poskytuje žadateli.

Jednáním rozumíme jistý projev člověka ve vnějším světě, který jsme schopni zaregistrovat smysly. Primární složkou jednání je vůle (vnitřní složka) i její projev (vnější složka), mezi nimiž je požadována jednotnota.⁴¹ Pod jednání lze zahrnout jak

³⁹BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 78.

⁴⁰Tamtéž, str. 74-92.

⁴¹Tamtéž, str. 78

konání, tedy nějaké fyzické vykonání něčeho, stejně i opomenutí, tedy nekonání něčeho, k němuž jsme byli ze zákona povinni.

„Za nepravdivé údaje se považují údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť, jen o některé důležité skutečnosti pro uzavření úvěrové smlouvy nebo čerpání úvěru.“⁴² V praxi se s tímto druhem jednání setkáváme nejčastěji v podobě předkládání různých nepravdivých potvrzení o zaměstnání, či padělaných potvrzeních o výši pravidelného příjmu, kterými pak žadatelé dokládají svou údajnou bonitu.

Za hrubě zkreslené údaje se považují, nepravdivé, nebo jen z části nepravdivé informace o důležitých a podstatných skutečnostech, které jsou nezbytné k uzavření úvěrové smlouvy a jejího čerpání, přičemž tyto podávané skutečnosti jsou důležité, rozhodné ke správnému posouzení k rozhodnutí o poskytnutí úvěru nebo poskytnutí předmětu úvěru. Podstatnými údaji při sjednávání úvěru se rozumí jakékoli údaje, informace, které jsou pro věřitele důležité k tomu, aby mohl řádně a objektivně posoudit, zda úvěr poskytne. Obvykle se mezi podstatné okolnosti řadí osobní poměry žadatele, kupříkladu jeho stav, vyživovací povinnost, informace o vlastnictví majetku, zda má další závazky z úvěrů, atd..⁴³ Dalším důležitým znakem je samotné vymezení úvěrové smlouvy, protože ustanovení úvěrového podvodu pod § 211 nedopadá na každý uzavřený úvěr.

„Smlouvou o úvěru ve smyslu § 211 se rozumí nejen smlouva o úvěru podle § 2395 a násl. ObčZ (popřípadě podle § 497 a násl. ObchZ), ale i smlouva o úvěru uzavřená za podmínky SpotřÚ. K tomu je však třeba dodat, že pojem spotřebitelský úvěr užitý v § 2 odst. 1 SpotřÚ je širší nežli pojem smlouva o úvěru, respektive úvěrová smlouva ve smyslu § 2395 ObčZ a § 211. Proto § 211 dopadá pouze na takové spotřebitelské úvěry, které zároveň splňují náležitosti úvěrové

⁴²ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 2101-2118.

⁴³Tamtéž, str. 2101-2118.

smlouvy podle § 2395 ObčZ, a nikoli jiného smluvního typu (například zápůjčky).“⁴⁴

Proces sjednávání úvěru je označením průběhu události, která vede od samotného počátku až po uzavření úvěrové smlouvy. Sjednávání nelze omezit jen na prvotní sepsání žádosti, nebo jen na samotný podpis při uzavření smlouvy, ale jedná se o celý průběh řízení, které uzavření smlouvy předcházelo. Čerpáním úvěru rozumíme výběr finanční hotovosti, či uskutečnění převodu finančních prostředků na účet žadatele. Jedná se o umožnění fyzického nakládání s předmětem úvěru žadateli ze strany věřitele. Proces úvěrování jsem již popsal v kapitole 1.2 (strana 16 – 17).

Zákon také samostatně postihuje pachatele za užití finančních prostředků, bez souhlasu věřitele, k jinému než smlouvou určenému a sjednanému účelu. Trestní hranice zneužití se odráží podle hranic škod uvedených v ustanovení pod § 138 trestního zákoníku a odpovídá škodě nikoli malé, tedy musí dojít ke zneužití alespoň částky dosahující nejméně 50 tisíc korun. *„Nezáleží tu na tom, zda pachatel jinak poskytnutý úvěr řádně splácí a žádná škoda tedy věřiteli nevznikne. Zákon zde trestně sankcionuje ohroženou návratnost poskytnutého účelového úvěru.“*⁴⁵

Majetkové trestné činy, mezi které dle trestního zákoníku zapadá i úvěrový podvod, jsou vyjádřeny zpravidla způsobenou majetkovou škodou. Konkrétně u úvěrového podvodu není zapotřebí, aby majetková škoda byla způsobena. Následkem je porucha na zájmu chráněného trestním zákoníkem. Majetková škoda jako taková je vyžadována až v kvalifikované skutkové podstatě, kdy pachatel svým jednáním způsobí kupříkladu větší škodu, čímž se dle ustanovení

⁴⁴ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: Komentář* [online]. Praha: C.H.Beck, 2022 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxzsfczwwexzsgaydsxzugbpxazrsgeyq>.

⁴⁵ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 2112.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění.

§ 138 trestního zákoníku rozumí škoda dosahující částky nejméně ve výši 100 000 Kč. Výše způsobené škody má vliv na určení příslušné právní kvalifikace a od této se odvíjí výše a druh možné trestní sankce. Další přitěžující okolností, vedle způsobené škody, je i speciální recidiva osoby pachatele. Zákon zde přísněji postihuje osoby v minulosti pravomocně odsouzené, nebo potrestané pro spáchaný trestný čin úvěrového podvodu. Potrestáním se má na mysli, že takto odsouzený pachatel alespoň část trestu vykonal a nejednalo se o výkon trestu, který by měl za následek, že se na něj hledí jako by odsouzen nebyl, kupř. trest obecně prospěšných prací. Od potrestání, nebo odsouzení musí uplynout doba kratší 3 let.⁴⁶

2.3.3 Subjekt

Pachatelem trestného činu úvěrového podvodu může být jak fyzická, tak právnická osoba.

„V praxi je to zpravidla dlužník nebo u dlužníka právnické osoby fyzická osoba za ni jednající, jež použije peněžní prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel, kde však po přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob může odpovídat i tato právnická osoba (srov. zejména [§ 8](#) až [10 TOPO](#)).“⁴⁷

Pachatelem trestného činu úvěrového podvodu může být kdokoli kdo naplní znaky skutkové podstaty. U pachatele se nevyžaduje žádná speciální vlastnost, ani znalost. Pokud jde o fyzickou osobu, musí se jednat o osobu příčetnou, věkem trestně odpovědnou (dovršeno 15 let). Pachatel úvěrového podvodu zde není zúžen toliko na osobu žadatele o úvěr, ale také na další osoby, které pachateli kupříkladu pomáhají, a to obstaráváním podkladů pro účely sjednávání úvěru, které pak obsahují nepravdivé, nebo hrubě zkreslené údaje. Taktéž není

⁴⁶ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁴⁷Tamtéž, str. 2112.

vyloučeno, že přímý pachatel úvěrového podvodu nemůže být pracovník banky, úvěrové společnosti, který kupříkladu ze zjištěného motivu špatně informuje o úrokových sazbách, všeobecných podmínkách, lživě zaznamenává rozhodné skutečnosti, případně nabádá žadatele, aby uváděl při sjednávání úvěru nepravdy, čímž umožňuje žadateli získat úvěry, na které by jinak nedosáhl.⁴⁸ Je nutno se však i zabývat, zda takovéto jednání fyzické osoby, kupříkladu zaměstnance banky, by nebylo možno přičíst i na vrub právě právnické osoby.

Právnickou osobu jako takovou vymezuje občanský zákoník v ustanoveních pod § 118 až § 418, kde se mimo jiné stanoví, že právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku, vzniká zápisem do veřejného rejstříku, pokud zákon nestanoví v konkrétních případech jinak. Základním znakem právnické osoby je alespoň její název, sídlo, předmět její činnosti a jaký má právnická osoba statutární orgán. Jménem právnické osoby je její název. Prohlášení právnické osoby za neplatnou nemá vliv na práva a povinnosti, jichž nabyla.⁴⁹

TOPO v ustanovení pod § 8 stanoví, že trestní odpovědnosti právnické osoby nezbavuje ani skutečnost, že se nepodaří zjistit konkrétní osobu uvedenou v odstavci 1 a 2 (zaměstnanci, vedoucí pracovníci, viz podkapitola 2.3) a ani to, že k jednání došlo před vznikem právnické osoby, nebo bylo soudem rozhodnuto o její neplatnosti, či zakládající právní úkon právnické osoby je neplatný, neúčinný, případně jednající fyzická osoba není trestně odpovědná. Ne každou právnickou osobu je však možno jako subjekt za trestný čin úvěrového podvodu trestně stíhat, když dle TOPO není trestně odpovědná Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci (§ 6). *„Z TOPO jsou kromě České republiky vyloučeny i ostatní suverénní státy, neboť podléhají jen mezinárodnímu právu*

⁴⁸ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5., str. 2101-2118.

⁴⁹Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

veřejnému. Rovněž jsou vyloučeny mezinárodní organizace veřejného práva, jelikož požívají výsady a imunity podle mezinárodního práva.⁵⁰

2.3.4 Subjektivní stránka

Subjektivní stránkou trestného činu rozumíme zavinění. Obecně se zavinění rozlišuje v zavinění úmyslné, nebo nedbalostní. Ve vztahu ke spáchání úvěrového podvodu je vyžadováno **zavinění úmyslné**. Úmyslné zavinění dělíme na úmysl přímý a úmysl nepřímý. Úmysl je zakotven v ustanovení pod § 15 trestního zákoníku. V trestním zákoníku o úmyslu přímém hovoříme tehdy, pokud pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem. O úmyslu nepřímém trestní zákon hovoří tehdy, pokud pachatel věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tímto srozuměn.⁵¹ Z výše uvedeného vyplývá, že pachatel musí jednat vědomě, cíleně, nikoli z fyzického či psychického donucení, pod nátlakem jiné osoby.

K trestní odpovědnosti za trestný čin podle § 211 odst. 1, na rozdíl od obecného trestného činu podvodu podle § 209, není třeba vznik škody, a to jak majetkové, tak případně nemajetkové povahy. Proto ani úmysl pachatele nemusí k takové škodě směřovat, i když zpravidla tomu tak bude. Trestný podle § 211 odst. 1 bude proto i pachatel, který např. uvedením nepravdivých údajů získá úvěr, který pak ale řádně splácí. V takových případech bude třeba náležitě zvažovat povahu a závažnost trestného činu ve smyslu § 39 odst. 1, 2 při stanovení druhu trestu a jeho výměry, popř. v odůvodněných případech i použití zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 a z ní vyplývajícího principu ultima ratio.⁵²

⁵⁰BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 348.

⁵¹ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 2113.

⁵²Tamtéž, str. 2110.

Na rozdíl od fyzických osob, u právnických osob neposuzujeme ani jejich svéprávnost jako subjektu, ale posuzujeme konkrétní jednání uvnitř právnické osoby, jakož i navenek. Zavinění právnické osoby má jinou konstrukci zavinění oproti zavinění fyzické osoby, protože tyto subjekty postrádají psychiku, nemají volní vlastnosti a ani vědění. Zavinění právnické osoby spočívá defacto ve „vině vedení daného podniku“, čímž je umožněno trestný čin spáchat.⁵³

⁵³BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 345.

3 FENOMENOLOGIE TSK 881

V této kapitole se zaměřím na odraz rozsahu, intenzity a dynamiky kriminality úvěrového podvodu v policejních kriminálních statistikách (dále jen policejní KS).

„Justiční statistika považuje za hospodářské trestné činy pouze ta skutková jednání, která lze podřadit pod skutkové podstaty trestných činů zařazených do druhé hlavy zvláštní části trestního zákoníku (hlava druhá). V policejní praxi převládá vymezení hospodářské kriminality podle tzv. statistických číselníků, ve kterých je hospodářská kriminalita taxativně vymezena výčtem skutkových podstat trestných činů zvl. části trestního zákoníku.“⁵⁴

3.1 Kriminalita skutečná, registrovaná a latentní

S ohledem na různé druhy páchané kriminality, váže se s tímto i jisté procento případů, které nikdy nebudou odhaleny, nikdy nebudou zjištěny a nebudou tak figurovat v policejních, soudních a ani jiných statistikách. Zůstávají společnosti utajeny, jsou mimo systém a jejich odhalení bývá mnohdy otázkou náhody. Takovouto kriminalitu nazýváme latentní kriminalitou. Kriminalitu, která figuruje ve statistikách, je známa a evidována, tu nazýváme kriminalitou registrovanou. V případě, že došlo ke zjištění pachatele registrovaného trestného činu, hovoříme v policejních statistikách o objasňovanosti. Objasňovanost může být odrazem kriminality v celkovém měřítku, ale také může být zaměřena jen na určitý druh kriminality (hospodářská, majetková). Vyjadřuje se v procentech. Na vykázání objasňovanosti nemá vliv, že pachatel není ještě odsouzen, nebo byl nakonec zproštěn. Jak vyplývá, tak pouze kriminalita, která tvoří jak již registrovanou kriminalitu, tak i latentní kriminalitu, nám dává komplexní obrázek o skutečné

⁵⁴CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. Eupress. ISBN 978-80-7408-109-5, str. 11.

kriminalitě.⁵⁵ Skutečnou kriminalitu se sice můžeme pokusit zjistit různými výzkumy, ale tyto nám nikdy nemůžou podat její přesný nezpochybnitelný obraz.

3.2 Policejní kriminální statistiky

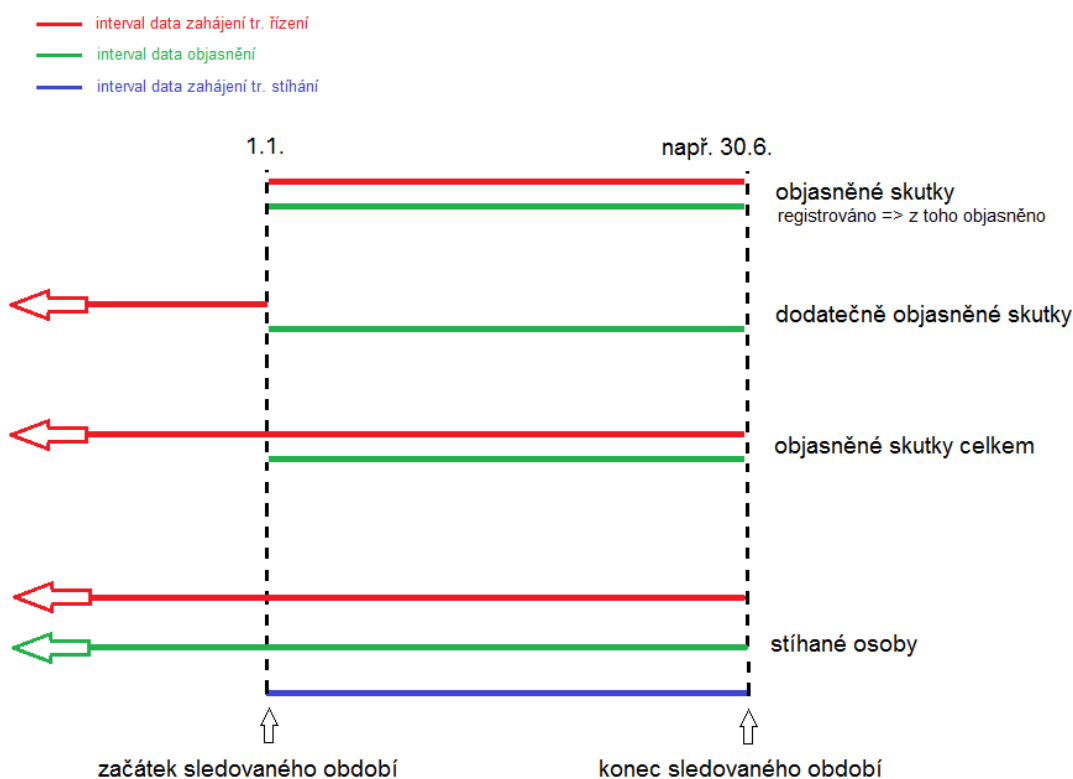
Ke srovnání policejních KS je nutné přistupovat s vědomím metodiky jejich vykazování, včetně znalostí trestně právních novel. Změny skutkových podstat u jednotlivých trestných činů, kupříkladu změny ve výši škod, které zakládají trestnost určitých jednání, mají vliv na statistické vykazování a jejich prezentaci. Se změnou trestního zákona v roce 2002 došlo ke zvýšení škody z částky 2 000 Kč na částku 5 000 Kč, čímž ve statistikách došlo k okamžitému poklesu některé trestné činnosti jako kupříkladu krádeží, zpronevěr a podvodů. Obdobná situace pak nastala i v roce v roce 2020, když došlo ke zvýšení škody z částky 5 000 Kč na částku 10 000 Kč. Ve vztahu k úvěrovému podvodu se tyto změny projevují jen ke skutkové podstatě vztahující se ke zneužití finančních prostředků k jinému účelu (§ 211 odst. 2), ale skutkové podstaty vztahující se k uvádění nepravdivých, hrubě zkreslených nebo zamlčení podstatných údajů, se nijak nedotkly (§211 odst. 1).

Závazným pokynem policejního prezidenta číslo 6 ze dne 11. 1. 2010, ve znění pozdějších aktualizací (dále jen pokyn PP) se stanoví postup Policie ČR při vykazování kriminální statistiky. Pro účel diplomové práce se zaměřím rovnou na Evidenčně statistický systém kriminality (dále jen ESSK), který je blíže rozveden v Hlavě II, člancích číslo 12 až číslo 18 pokynu PP. Základními daty systému ESSK je skutek a pachatel. Skutkem se má na mysli jednání ve vztahu k trestnímu zákoníku, tedy jak trestný čin spáchaný dospělou osobou, tak provinění spáchané osobou mladistvou, tak čin jinak trestný spáchaný osobou nezletilou. Základním obdobím vykazování kriminální statistiky je kalendářní rok. Započetím dalšího roku

⁵⁵GRŮVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 34.

se evidují nově zjištěné skutky v daném roce a evidují se i počty dodatečně objasněných skutků z předchozího období⁵⁶. Vyobrazeno obrázkem č. 1.

Obrázek č. 1 - evidence skutků ke statistickému vykazování

Zdroj: Autor z intranetu Policie ČR⁵⁷

Pachatelem pro statistické vykazování považujeme jak fyzickou, tak právnickou osobu, která svým jednáním naplnila všechny znaky konkrétní skutkové podstaty trestného činu a bylo proti ní zahájeno trestní stíhání podle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu, nebo jí bylo podle ustanovení pod § 179a trestního řádu sděleno podezření ze spáchání trestného činu. Taktéž zde spadají osoby,

⁵⁶Policie ČR. *Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 11. ledna 2010, kterým se stanoví postup při provozování informačních systémů zahájení úkonů trestního řízení. Evidenčně statistický systém kriminality, průběh a výsledky trestního řízení a Dokonané sebevraždy (vykazování kriminální statistiky)*. Praha: Policejní prezidium ČR.

⁵⁷Statistika kriminality: *Vysvětlení základních principů SK* [intranet]. Policejní prezidium ČR, [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: [SK, vysvětlivky](#).

proti nimž je trestní stíhání nepřijatelné ve smyslu ustanovení podle § 11 trestního řádu. Za opakovaně stíhanou osobu považujeme osobu s nejméně dvěma pravomocnými rozhodnutími soudu o uznání viny pro spáchání trestného činu.⁵⁸

Dle pokynu PP má každý druh skutku přiděleno jednotné číselné označení a jednotný název. Názvy a číselná označení vyjadřují taktická hlediska, kterým se říká klasifikace takticko-statistická (dále jen TSK). Trestná činnost se vykazuje podle druhu kriminality, která se ještě člení na další bližší konkrétnější označení. Úvěrový podvod je v policejních statistikách zařazen pod hospodářské trestné činy a je evidován pod TSK 881 úvěrový podvod (§211). Pro vysvětlení složitosti a sofistikovanosti této trestné činnosti a nastavení pravidel k jejímu správnému vykazování je přímo v pokynu uveden ilustrační skutek. Jde o trestný čin úvěrového podvodu, za nějž bylo trestně stíháno celkem 6 pachatelů, kteří jednali společným jednáním i cílem, avšak každá jiným způsobem. První pachatel trestný čin spáchal účastenstvím ve formě organizátora. Dva pachatelé účastenstvím formou pomocníka (pracovník a vlastník společnosti), další pachatel, tedy čtvrtý v pořadí, také účastenstvím, ale formou návodu (zajišťoval bílé koně s nefunkční společností). Pátý pachatel byl přímý pachatel a šestým pachatelem byla právnická osoba. Jejich jednání spočívalo v tom, že v zjištěném úmyslu, po předchozí dohodě se organizátor, návodce i pomocník, dohodli na tom, že návodce obstará vhodné osoby „tzv. bílé koně“, kteří se stanou statutárními orgány nefunkčních společností, přičemž prostřednictvím těchto nefunkčních společností na základě smyšleného účetnictví a podnikatelského záměru žádali o úvěry na motorová vozidla u konkrétní společnosti.⁵⁹

⁵⁸Statistika kriminality: *Vysvětlení základních principů SK* [intranet]. Policejní prezidium ČR, [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: [SK, vysvětlivky](#).

⁵⁹Police ČR, *Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 11. ledna 2010, kterým se stanoví postup při provozování informačních systémů zahájení úkonů trestního řízení. Evidenčně statistický systém kriminality, průběh a výsledky trestního řízení a Dokonané sebevraždy (vykazování kriminální statistiky)*. Příloha č. 1 Vykazování TSK. Praha: Praha: Policejní prezidium ČR, str. 53.

Zde narážíme na již zmiňovaný problém s nejednotností statistik, neboť mezi hospodářské trestné činy se z podvodů v policejní kriminální statistice řadí i dotační podvod (§ 212) zařazen pod TSK 882, pojistný podvod (§ 210) zařazen pod TSK 880. Také zde však najdeme i trestný čin podvodu (§ 209), který je zařazen pod TSK 830, ale i pod TSK 815. Trestný čin podvodu (§ 209) je však podřazen i pod majetkové trestné činy s označením TSK 511. V policejních KS se totiž řazení jednání odvíjí od způsobu provedení a subjektů vztahu.

Pod majetkovou kriminalitu s označením TSK 511 se zařazuje celá řada běžných podvodných jednání, kterými došlo kupříkladu pod legendou k vylákání finančních prostředků, nebo k neplatnosti smlouvy, neuhrazení faktur a služeb, přičemž jde o podvody mezi fyzickými osobami, nebo mezi osobou podnikající na živnostenský list a fyzickou osobou, anebo i obráceně.

Pod hospodářskou kriminalitu s označením TSK 815 řadíme podvodné vylákání dávek hmotné nouze, příspěvku na bydlení a podobně. Podvod s označením TSK 830 se řadí do hospodářské kriminality v případech, že *„protiprávní jednání může vzniknout pouze mezi dvěma právníckými osobami, případně mezi fyzickou a právníckou osobou na základě dohody nebo smlouvy.“*⁶⁰ U kriminality úvěrového podvodu TSK 881 absentuje bližšího vysvětlení jejího zařazení, avšak logicky se nabízí stejné vysvětlující pravidlo jako u podvodu s TSK 830. K vyvarování se ukvapených závěrů jsem oslovil zástupce vedoucího odboru, odboru věcných gescí a statistik spadajícího pod Úřad služby kriminální policie a vyšetřování při Policejním prezidiu České republiky, plk. Mgr. Michala Wattera, který poskytl vysvětlení k vykazování TSK 881 a souhlasil s jeho zveřejněním v této práci.

⁶⁰Police ČR. *Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 11. ledna 2010, kterým se stanoví postup při provozování informačních systémů zahájení úkonů trestního řízení. Evidenčně statistický systém kriminality, průběh a výsledky trestního řízení a Dokonané sebevraždy (vykazování kriminální statistiky)*. Příloha č. 1 Vykazování TSK. Praha: Praha: Policejní prezidium ČR.

„Předmětný trestný čin je vykazován pod kódem TSK 881 v kategorii hospodářských trestných činů z důvodu, že jde o vztah mezi právníckými osobami, nebo o vztah právnícké a fyzické osoby. Obdobně jsou vykazovány i další trestné činy jako například pojistný podvod, dotační podvod, poškození finančních zájmů Evropské unie apod..“

V roce 2016, s nástupem elektronického vykazování, došlo ke změně statistického vykazování stíhaných osob, když předtím byl u stíhaných osob vykázan vždy ten nejzávažnější skutek, což vedlo k neúplnému vykazování stíhaných osob, které se dopustily současně méně závažné trestné činnosti. Z uvedeného důvodu je srovnání stíhaných osob s obdobím před a po roce 2016 nepřesné. Stejně tak byla do roku 2016 zapisována způsobena škoda se zaokrouhlením na stokoruny, po roce 2016 jsou již škody zapisovány v celých korunách.⁶¹

3.3 Odras kriminality TSK 881 v policejní statistice

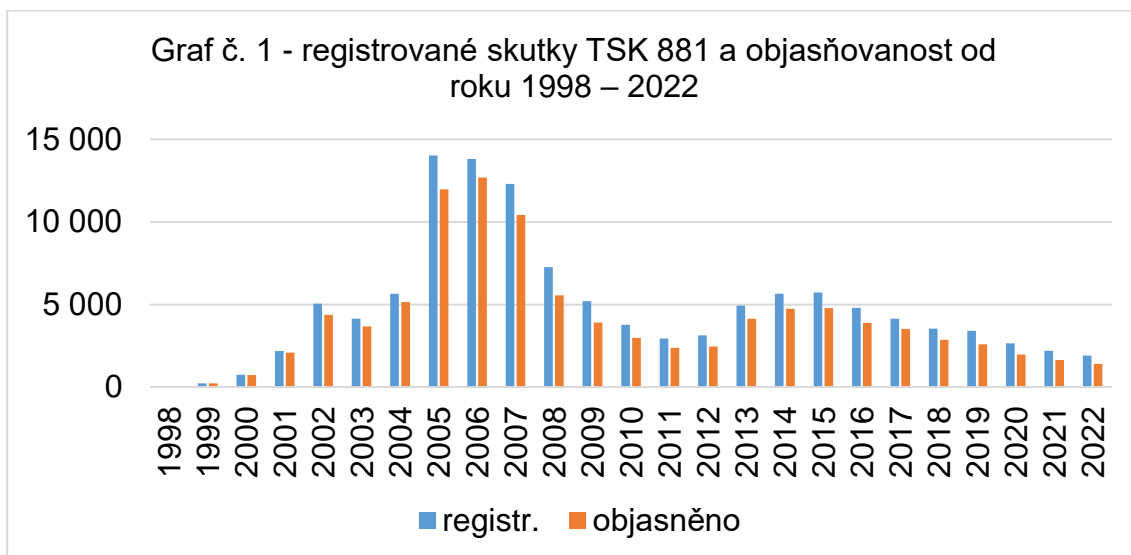
Pro srovnání vývoje registrované kriminality úvěrového podvodu jsem vycházel z policejních KS uveřejněných na interní intranetové síti Policie ČR.⁶² Trestný čin úvěrového podvodu je evidován v policejních KS od roku 1998. I s vědomím, že změna škod měla vliv na druhou samostatnou skutkovou podstatu úvěrového podvodu (§ 221 odst. 2), rozhodl jsem se i přesto pro srovnání těchto statistik za celé období účinnosti úvěrového podvodu jako trestného činu v České republice. Statistické údaje se týkají vždy daného konkrétního roku a nezahrnují dodatečně zjištěné skutky v následujícím roce. Statistický odraz se váže vždy za období od 1. ledna do 31. prosince každého roku pro celé území České republiky.

⁶¹Statistika kriminality: *Vysvětlení základních principů SK* [intranet]. Policejní prezidium ČR, [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: [SK, vysvětlivky](#).

⁶²Statistika kriminality Policie ČR za období od 1.1.1996-31.12.2022: hospodářská TČ. In: *Statistika kriminality* [intranet]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: [SK, standardní sestavy, ÚSKPV OVGS](#).

3.3.1 Registrované skutky a objasňovanost

Od roku 1998 do roku 2022 bylo registrováno 119 421 skutků úvěrových podvodů. Jak vyplývá níže z grafu č. 1 a grafu č. 2 v příloze 1, tak v roce 1998 bylo registrováno 30 skutků, které se podařily objasnit na 100 %. Kompletní data jsou uvedena i v tabulce č. 1.

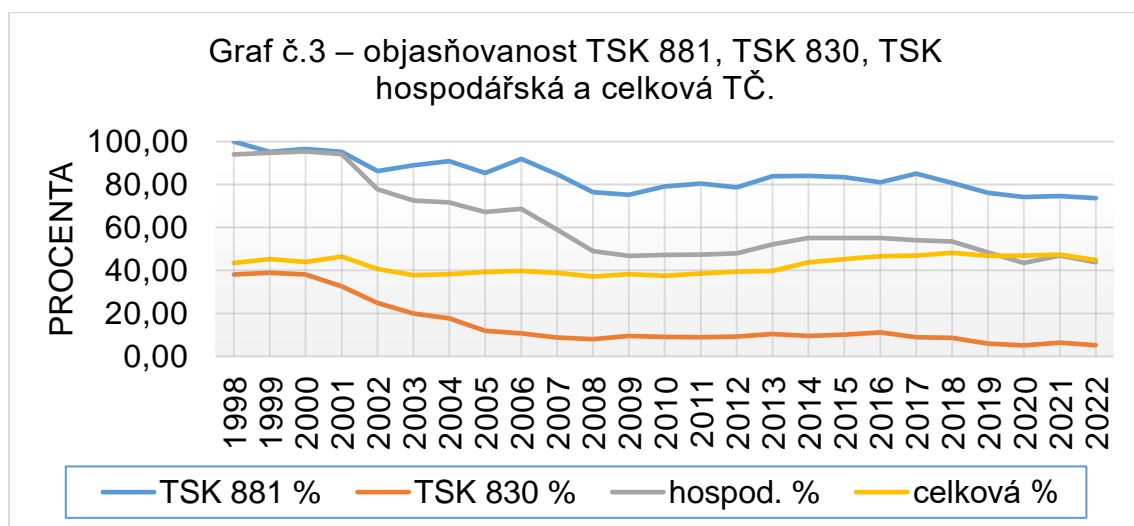
Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR.

Tabulka č. 1 – roční statistika registrovaných skutků, objasňovanosti TSK 881.

rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
reg.	30	228	754	2 181	5 056	4 131	5 652	14 032	13 814
obj.	30	217	728	2 078	4 362	3 672	5 137	11 974	12 695
%	100,00	95,18	96,55	95,28	86,27	88,89	90,89	85,33	91,90
rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
reg.	12 295	7 263	5 196	3 768	2 943	3 125	4 936	5 643	5 732
obj.	10 419	5 557	3 908	2 984	2 368	2 457	4 144	4 743	4 782
%	84,74	76,51	75,21	79,19	80,46	78,62	83,95	84,05	83,43
rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
reg.	4 801	4 144	3 541	3 404	2 643	2 192	1 917		
obj.	3 889	3 527	2 859	2 591	1 960	1 635	1 412		
%	81,00	85,11	80,74	76,12	74,16	74,59	73,66		

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR.

Značnější nárůst skutků zaznamenáváme od roku 2001. Úvěrový podvod dle policejních statistik měl svůj největší boom v letech 2005 až 2007, přičemž nejvyšší kulminace skutků byla právě v roce 2005 s registrovanými 14 032 skutky z kterých se Policii ČR podařilo objasnit 85,33 %. V následujícím roce, v roce 2006, bylo zjištěno 13 814 skutků, kterých se podařilo v daném roce objasnit 91,90 %. Kriminalita mírně klesla v roce 2007, a to na 12 295 skutků s objasňovaností ve výši 84,74 %, ale v dalších letech už byl zaznamenán prudký pokles, který pokračoval až do roku 2011 ve kterém byl registrován nápad „už jen“ 2 943 skutků. Bohužel ruku v ruce s poklesem dané kriminality byl i pokles míry objasňovanosti, když kupříkladu v roce 2011 činila „jen“ 80,46 % oproti roku 2006 s 91,90 %. Od roku 2012 je zaznamenán pozvolný nárůst skutků, který se zastavil v letech 2014 až 2015. V roce 2014 bylo registrováno 5 643 nových skutků a v roce 2015 bylo registrováno 5 732 nových skutků. Objasňovanost měla stále klesající tendenci, v roce 2015 činila 83,43 %.

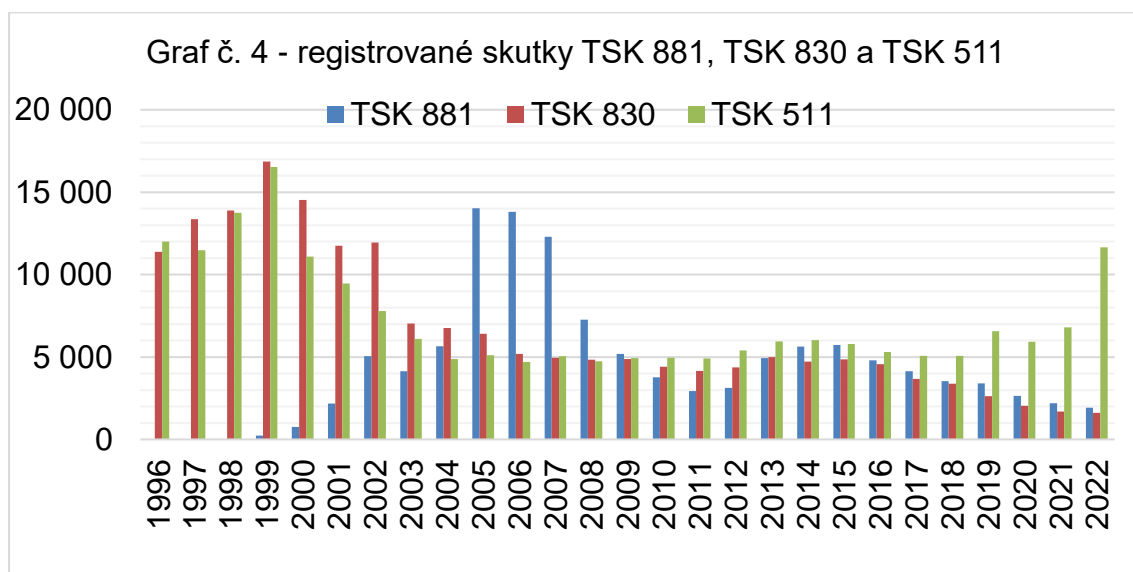

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR.

V roce 2022 zaznamenala objasňovanost úvěrových podvodů nejnižší hodnotu, a to 73,66 %, což je však stále výrazně nad celorepublikovým průměrem objasňovanosti veškeré hospodářské kriminality, která činila 43,84 %. Celková

objasňovanost všech trestných činů byla přitom v roce 2022 na hodnotě 44,77 %. Stále klesající trend v objasňovanosti úvěrových podvodů graficky znázorňuje i graf č. 3 na předchozí stránce. Ve srovnání s trestným činem podvodu pod kódem TSK 830 se však objasňovanost úvěrových podvodů drží na vysoké úrovni. Objasňovanost podvodu pod kódem TSK 830 se od roku 2007 pohybuje v průměru 8,42 %. Pro úplnost, v roce 2022 činila 5,23 %.

I když v průběhu času došlo dvakrát ke změně hranice trestní škody, což mělo vliv na snížení celkové kriminality a srovnání statistik úvěrového podvodu i s některými podvodnými jednáními je neporovnatelné, přesto i s tímto vědomím jsem provedl krátké srovnání, neboť i takové odráží fenomenologii úvěrového podvodu. V grafu č. 4 a grafu č. 5. přílohy 2 jsem vyobrazil statistická data od zavedení nové skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu v roce 1998. Jak již bylo mnohokrát řečeno, jednání nyní trestně stíhané pro trestný čin úvěrového podvodu, se trestně stíhaly v trestním zákoně jako podvod (§ 250 – TSK 830).

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR.

Z grafů vyplývá, že po roce 1998, s postupným nárůstem skutků úvěrových podvodů, došlo zároveň k poklesu podvodů vykazovaných pod TSK 830.

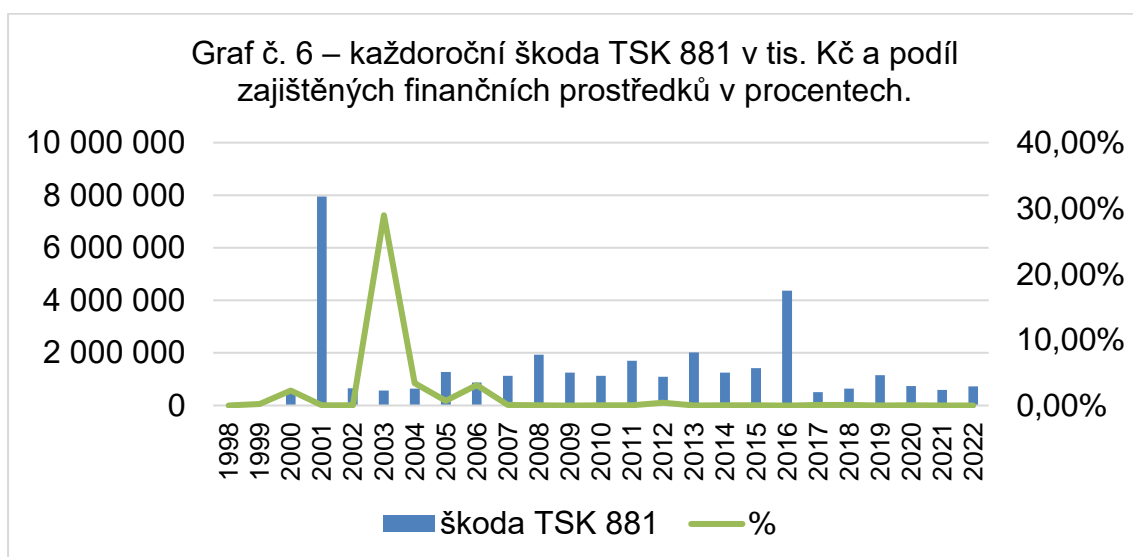
Je hypotetickou otázkou, kolik ze skutků podvodů pod TSK 830 bylo před rokem 1998 skutků úvěrových podvodů? Kolik skutků úvěrových podvodů nebylo možno do roku 1998 vůbec postihnout? Toto již logicky z policejních SK zjistit nelze. Srovnáme-li podvody pod TSK 511 (majetková kriminalita) s TSK 881, tak od roku 1998 zaznamenáváme u TSK 511 pokles skutků. Od roku 2010 už pozorujeme nárůst podvodů TSK 511 před TSK 881.

Pokud přistoupíme k porovnání počtu registrovaných skutků TSK 881 z policejních KS za poslední 4 roky, tedy od roku 2019 do roku 2022, podle jednotlivých krajských Ředitelství policie České republiky, která zhruba odrážejí kraje České republiky, tak zjišťujeme, že **nejmenší počet skutků** v roce 2019 byl v působnosti Krajského ředitelství policie Pardubického kraje s počtem 72 skutků, v přepočtu 2 % ze všech skutků. V daném kraji však byl zaznamenán nejmenší počet skutků i v roce 2020 s počtem 64 skutků, což opět tvořily 2 % ze všech skutků a v roce 2022 s počtem 26 skutků, což tvořilo již jen 1 % ze všech skutků. Ve zbývajícím roce 2021 připadl nejmenší počet skutků, s počtem 47 skutků, tedy 2 % podíl ze všech skutků, na území Krajského ředitelství policie Karlovarského kraje. **Když se zaměříme na opačný pól**, tak v roce 2019 nevíce skutků o počtu 442 (13 %) připadlo na území Krajského ředitelství Plzeňského kraje. V roce 2020 s počtem 345 (13 %) skutků dominovalo Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje. V roce 2021 a v roce 2022 největší počet skutků zaznamenalo Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje. V roce 2021 s počtem 298 skutků (14 %) a v roce 2022 s počtem 251 skutků (13 %). Jako druhý kraj s největším počtem skutků bylo v roce 2021 s počtem 296 skutků (14 %) Krajské ředitelství hlavního města Prahy a v roce 2022 Krajské ředitelství policie Jihočeského kraje s počtem 226 skutků (12 %).⁶³

⁶³Statistika kriminality Policie ČR za období od 1.1.1999-31.12.2022: hospodářská TČ. In: *Statistika kriminality* [intranet]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: http://essk/sestavy_old/prehled_kraje.php.

3.3.2 Způsobená škoda a zajištěné finanční prostředky

Trestná činnost úvěrových podvodů je páchána výhradně za účelem opatření si neoprávněného zisku, finančních prostředků, věcí. Z toho plyne v příčinné souvislosti zákonitost vzniku majetkových škod subjektům, která je v policejních KS vyčíslena v Kč. Celková způsobená škoda úvěrovými podvody k roku 2022 činila, zaokrouhleně, nejméně 34,2 mld Kč. Ač by se dalo předpokládat, že nejvyšší způsobená škoda v daném roce se bude odvíjet od největšího počtu skutků úvěrových podvodů, což by ukazovalo na rok 2005, není tomu tak. Nejvyšší způsobená škoda byla zaznamenána v roce 2001, a to v zaokrouhlené výši 7 946 364 000 Kč, tedy bezmála osm miliard korun českých připadajících na 2 181 skutků. Graficky vyobrazeno v grafu č. 6.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR.

Co se týče způsobených škod úvěrovými podvody a k nim zajištěných finančních prostředků bylo nejlepších výsledků u Policie ČR dosaženo v roce 2003, a to jak výsledků co do výše zajištěných hodnot, tak i do výše procentuálního podílu s ohledem na způsobenou škodu. Podařilo se zajistit částku ve výši 166 mil. Kč z celkově způsobené škody ve výši 573 397 000 Kč, což činilo úctyhodný podíl 29 %. Od roku 2007 do roku 2022 se pak zajištěné finanční

prostředky pohybují do 0,41 %. Kompletní data jsou pro přehlednost uvedeny v tabulce č. 2 přílohy č. 3 a znázorněny v grafu č. 6. Kupříkladu v roce 2005, roce s největším počtem registrovaných skutků, činila průměrná škoda na jeden skutek částku 90 548 Kč. Naopak v roce 2001 připadá na jeden skutek závratná škoda ve výši 3 643 450 Kč. Průměrné výše škod připadající na jeden skutek jsou zapsány v tabulce č. 3 a znázorněny v grafu č. 7.

Tabulka č. 3 – přepočtená škoda TSK 881 na 1 registrovaný skutek v Kč.

rok	1998	1999	2000	2001	2002
škoda na skutek v Kč	137 533	445 842	653 202	3 643 450	129 583
rok	2003	2004	2005	2006	2007
škoda na skutek v Kč	138 803	112 655	90 548	63 098	91 737
rok	2008	2009	2010	2011	2012
škoda na skutek v Kč	266 808	240 519	298 831	576 410	350 465
rok	2013	2014	2015	2016	2017
škoda na skutek v Kč	407 534	221 536	248 776	910 753	122 319
rok	2018	2019	2020	2021	2022
škoda na skutek v Kč	180 271	338 735	280 721	269 748	379 566

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR.

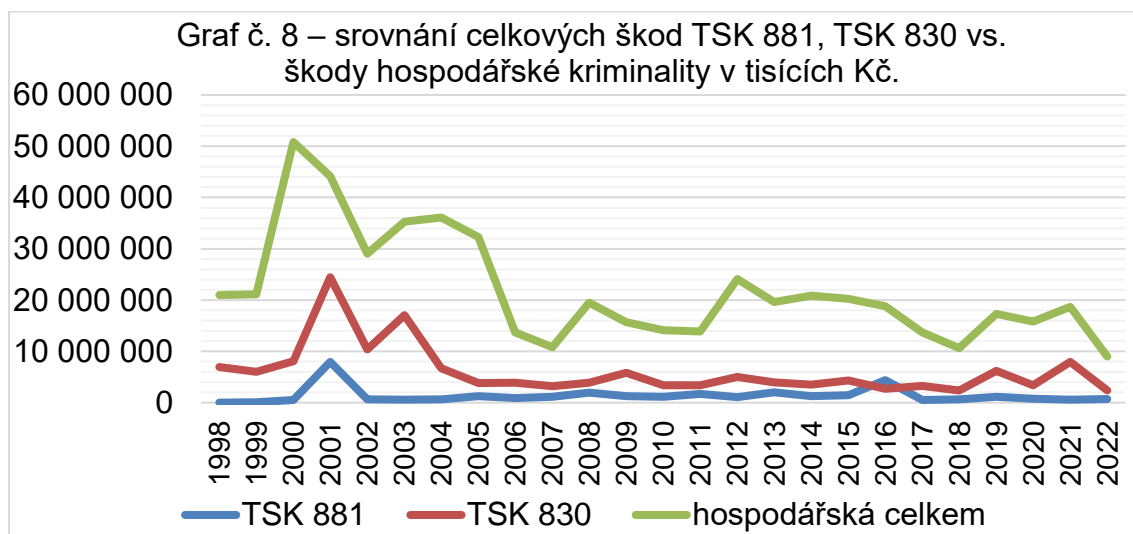

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Nejnižší průměrná škoda připadající na jeden registrovaný skutek činila 63 098 tisíc korun, jednalo se o rok 2006. Za předchozí rok 2022 průměrná škoda na jeden skutek činila 379 566 korun.

Celkové každoroční škody úvěrového podvodu se dle policejních KS nepodílejí významnou měrou na celkových škodách hospodářské kriminality, když celkové registrované škody TSK 881 se na celkové škodě všech hospodářských trestných činů od roku 1998 podílely ve výši 6,26 %. Výše škod graficky v grafu č. 8 a v tabulce č. 4 v příloze č. 4.

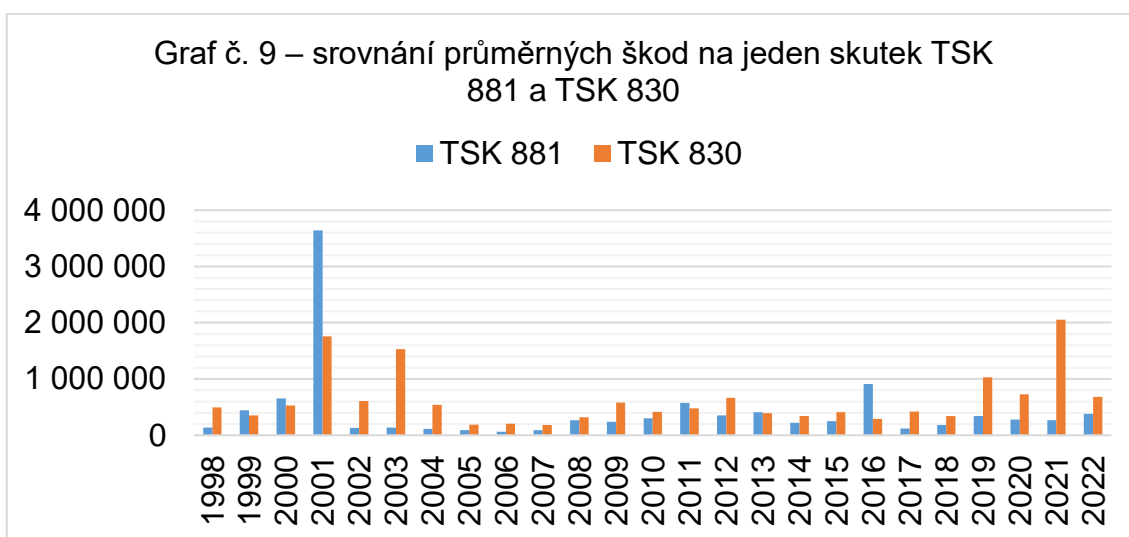
Srovnáme-li způsobené škody úvěrovými podvody se škodami způsobenými podvody pod kódem TSK 830, tak i z tabulky č. 4 umístěné v příloze č. 4, mimo jiné zjišťujeme, že oba dva trestné činy dominují co do výše škod v roce 2001. Vyobrazeno i v grafu č. 8. Úvěrové podvody, vyjma roku 2016, nedosahují každoročních škod způsobených podvody pod kódem TSK 830, vyjma roku 2016, a to i přes zvyšování hranic škod v trestním zákoně a trestním zákoníku., což vždy u TSK 830 vedlo k rapidnějšímu poklesu registrované kriminality a škody.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

V porovnání připadajících škod na jeden registrovaný skutek mezi TSK 881 a TSK 830, ale zjišťujeme, že i přes menší počet registrovaných skutků

dosahovaly škody pod TSK 881 v minulosti podobných škod jako škody pod TSK 830. V letech 1999 až 2001, dále pak v roce 2011, 2013 a v roce 2016 jej škodou na jeden skutek dokonce převyšovala. Absolutně dominující je srovnání roku 2001 a roku 2016. V roce 2001 připadala škoda na jeden skutek TSK 881 na průměrnou částku ve výši 3 643 450 Kč a v roce 2016 pak na částku 910 753 Kč. Oproti tomu v roce 2001 připadala průměrná škoda u podvodu TSK 830 na částku 1 756 128 Kč a v roce 2016 na částku 228 224 Kč. Vyobrazeno graficky v grafu č. 9 a tabulce č. 5 v příloze č. 5.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Srovnáme - li výši způsobených škod TSK 881 za poslední čtyři roky podle jednotlivých krajských Ředitelství policie České republiky, tak za období roku 2019 až do roku 2022 zjišťujeme, že **nejvyšší způsobené škody** jsou každoročně páchany pachateli v územní působnosti Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy. V roce 2019 to byla, zaokrouhlo na celá čísla z tisíců, škoda ve výši 594 802 000 Kč, přičemž druhá nejvyšší škoda v daném roce byla zaznamenána „pouze“ ve výši 112 667 000 Kč, a to na území Krajského ředitelství Moravskoslezského kraje. V roce 2020 se jednalo o škodu ve výši 451 387 000 Kč oproti druhé nejvyšší škodě ve výši 50 244 000 Kč v působnosti

Krajského ředitelství Jihomoravského kraje. V dalším roce škoda ve výši 251 707 000 Kč oproti druhé nejvyšší škodě 84 720 000 Kč v působnosti Krajského ředitelství Jihočeského kraje. V posledním sledovaném období, tedy v roce 2022, je to škoda ve výši 451 578 000 vedle druhé nejvyšší škody ve výši 41 707 000 Kč v působnosti Krajského ředitelství Ústeckého kraje. Pro zajímavost **nejmenší způsobená škoda** za celé sledované období čtyř let byla v roce 2022 v působnosti Krajského ředitelství Karlovarského kraje, když dosahovala zaokrouhleně na tisíce výše 3 181 000 Kč.⁶⁴

3.3.3 Stíhané osoby

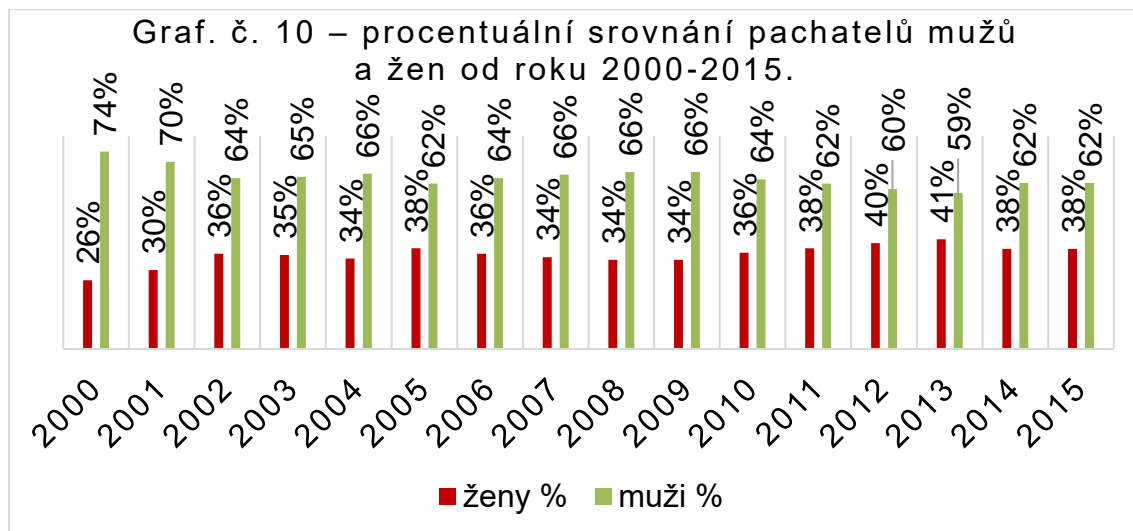
S ohledem na nepřesné vykazování statistických dat v policejních KS před rokem 2016 se nedá s přesností stanovit počet pachatelů úvěrových podvodů. Z údajů zaznamenaných v policejních statistikách je možné však alespoň konstatovat, že v období od roku 1998 do roku 2022 bylo pro trestný čin úvěrového podvodu trestně stíháno nejméně 103 588 osob. Termín nejméně užívám záměrně, neboť do konce roku 2015 se statisticky vykazovaly stíhané osoby pouze za nejzávažnější skutky. Do roku 2000 se v policejních statistikách nevykazoval počet stíhaných mužů a žen, avšak v období od roku 2000 do roku 2022 bylo trestně stíhaných nejméně 37 407 žen a 65 809 mužů.

Muži, ženy, opakovaně trestaní a cizinci do roku 2015 včetně

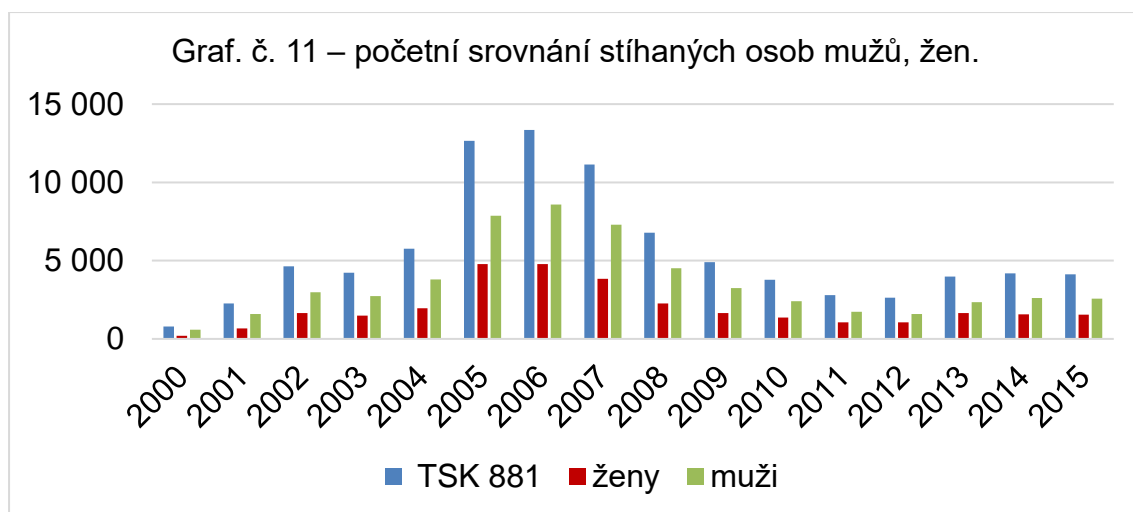
Muži dle policejních KS každoročně dominují před ženami. V průměru za vymezené období je průměr 35 % žen ku 65 % mužů. Kompletní statistická data jsou pak zanesena v tabulce č. 6 založené v příloze 6. Muže a ženy jsem srovnal s počtem trestně stíhaných fyzických osob, tedy od celkového počtu byly odečteny právnické osoby jejichž srovnání si přiblížíme později. Srovnání mužů a žen podtrhlo již dlouhodobé tvrzení odborné obce, že muži se dopouštějí trestné

⁶⁴Statistika kriminality Policie ČR za období od 1.1.1999- 31.12.2022: hospodářská TČ. In: *Statistika kriminality* [intranet]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: http://essk/sestavy_old/prehled_kraje.php.

činnosti více než ženy. Největší podíl stíhaných žen byl v daném srovnávacím období v roce 2013, kdy ženy tvořily 41 % všech trestně stíhaných osob. Nejmenší počet stíhaných osob byl v roce 2000, když ženy tvořily 26 % podíl na stíhaných fyzických osobách. V grafech č. 10 a č. 11 je pro přehlednost graficky vyobrazen rozdíl v podílu mužů a žen na dané kriminalitě.

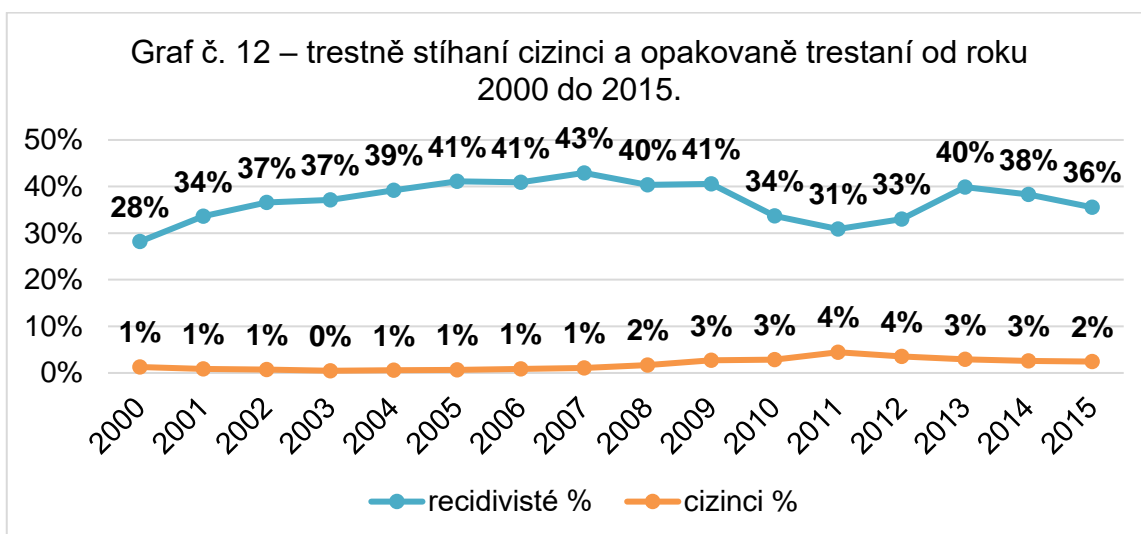
Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Opakovaně trestaných osob bylo nejméně 38 025 osob. Největší procentuální podíl 43 % opakovaně trestaných byl do roku 2015 zaznamenán v roce 2007.

Nejmenší procentuální podíl byl zaznamenán v roce 2000 s hodnotou 28 %. Graficky znázorněno v grafu č. 12 a zapsáno v tabulce č. 7 přílohy č. 7.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Co se týče cizinců, tak těch bylo ve stejném období trestně stíháno nejméně 1 774 osob.

Právnícké osoby

Ačkoli dne 1.1.2012 vešel v účinnost TOPO, tak v policejních statistikách se stíhané právnícké osoby objevují v roce 2013. Data vykázaná v tabulce č. 8.

Tabulka č. 8 – počet stíhaných právníckých osob od roku 2013.

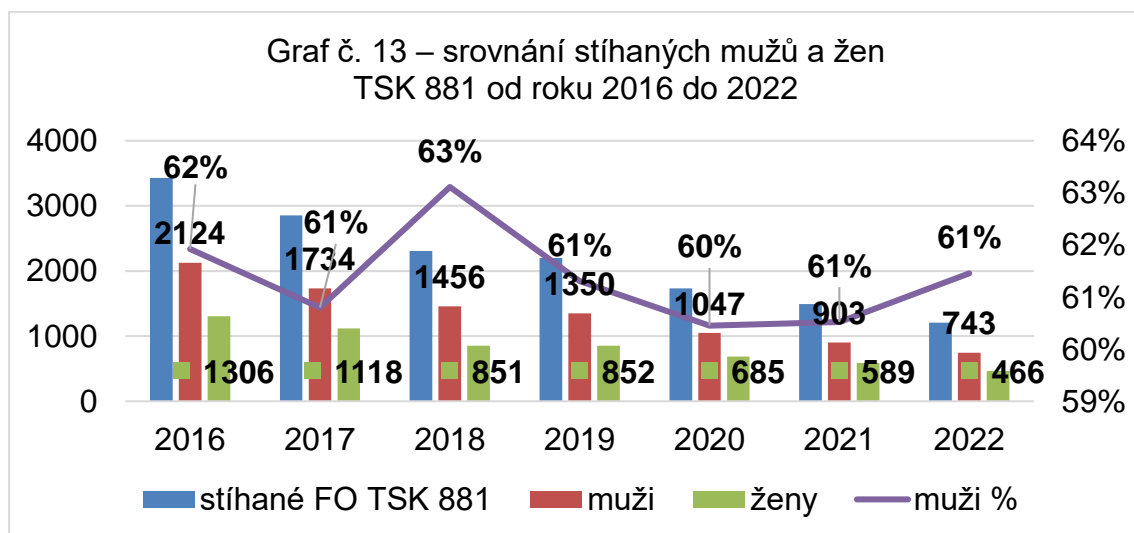
	celkem stíhané osoby TSK 881	právnícké osoby
2013	3 982	2
2014	4 185	9
2015	4 131	13
2016	3 440	10
2017	2 866	14
2018	2 309	2
2019	2 209	7
2020	1 738	6
2021	1 501	9
2022	1 210	1

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

V období od roku 2013 do roku 2022 bylo trestně stíháno 73 právnických osob. Největší počet 14 stíhaných právnických osob byl zaznamenán v roce 2017. Právnické osoby se procentuálně nejvíce podílely na stíhaných všech osobách v roce 2021, kdy tvořily podíl 0,60 %, v roce 2017 podílem 0,49 %. Nejmenší podíl na stíhaných osobách byl v roce 2013 s 0,05 % a v roce 2022 s 0,08 %.

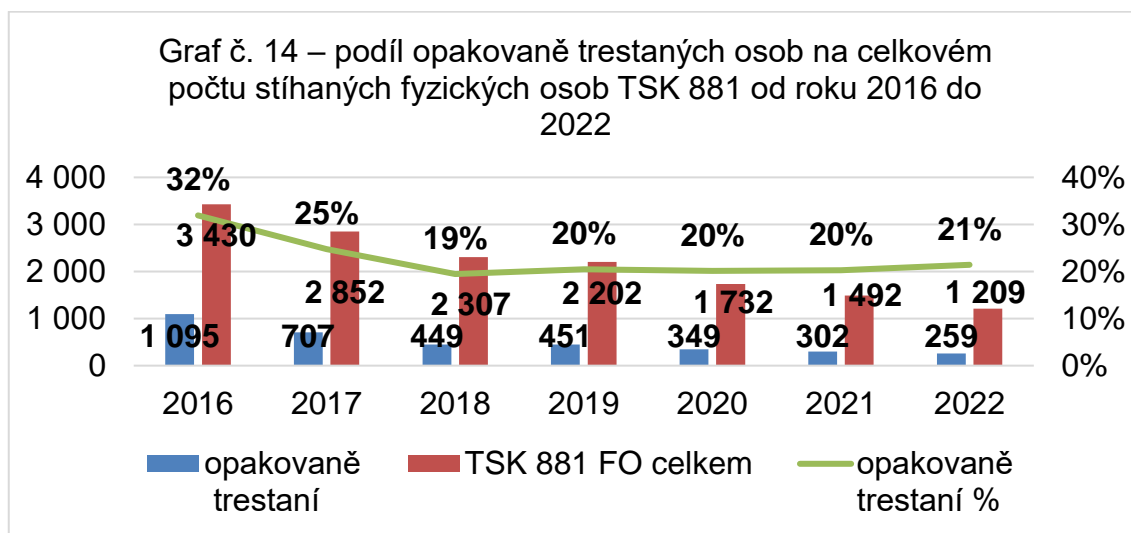
Muži, ženy a opakovaně trestaní od roku 2016

Přesné a podrobnější vykazování stíhaných osob se v policejních statistikách evidují až od roku 2016. Od roku 2016 se podíl mužů a žen na trestně stíhaných fyzických osobách pohybuje v poměru 61 % mužů ku 39 % žen. Nejvíce stíhaných žen bylo v roce 2016 s počtem 2 124 žen a v roce 2017 s počtem 1 118 žen. Každý další rok pak počet žen a mužů klesá, což odráží i každoročně klesající počet celkově trestně stíhaných osob. V roce 2022 bylo trestně stíhaných žen 466, oproti 743 mužům. Ve vztahu k mužům pozorujeme v předchozích letech, stejně jako u žen, klesající počet, což je opět odrazem celkovým počtem stíhaných fyzických osob. Největší počet stíhaných mužů o počtu 2 124 byl v roce 2016. Podrobnější data v tabulce č. 6 v příloze č. 6 a grafické orientační znázornění procentuálního srovnání mužů a žen vyobrazuje také graf č. 13.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR.

Co se týče procentuálního poměru tak největší procentuální poměr žen na stíhaných osobách byl zaznamenán v roce 2020 s podílem 40 %. Největší procentuální podíl na stíhaných osobách byl u mužů s hodnotou 63 % v roce 2018. Opakovaně trestané osoby se opětovně i po roce 2016 nemalou měrou podílejí na celkově trestně stíhaných osobách, nejvíce tomu bylo v roce 2016 s podílem 32 %. Nejmenší podíl ve výši 19 % byl zaznamenán v roce 2018. Graficky znázorněno v grafu č. 14.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Pokud přistoupíme k porovnání počtu trestně stíhaných osob za poslední čtyři roky podle jednotlivých krajských Ředitelství policie České republiky, tak zjišťujeme, že **nejnižší počet stíhaných** osob v roce 2019 byl v působnosti Krajského ředitelství policie Pardubického kraje s počtem 56 osob a stejně tak byl na daném území **nejnižší počet stíhaných osob** o počtu 27 osob v roce 2022, což tvořilo 3 % a 2 % podíl ze všech stíhaných osob v daném roce. V roce 2020 byl **nejnižší počet stíhaných osob** v působnosti Krajského ředitelství policie kraje Vysočiny s počtem 51 osob a v roce 2021 opět ve stejném kraji s počtem 39 osob, což tvořilo 3 % podíl všech stíhaných osob v daném roce. Pokud se zaměříme na opačný pól tabulky, tak **nevíce trestně stíhaných osob** bylo, vyjma roku 2020,

na území v působnosti Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy, což je logický odraz jeho počtu obyvatel. V roce 2019 se jednalo o 279 osob, v roce 2021 se jednalo o 204 osob a v roce 2022 o 149 osob, což tvořilo 13 %, 14 % a 12% ze všech stíhaných osob v daném roce. Ve zbývajícím roce 2020 bylo nejvíce trestně stíhaných osob v působnosti Krajského ředitelství policie Moravskoslezského kraje s počtem 245 trestně stíhaných osob, což tvořilo 14% podíl ze všech stíhaných osob v daném roce. Pokud se zaměříme na období od roku 2019 do 2022 a na **průměrný počet trestně stíhaných osob** dle jednotlivých krajů, tak zjišťujeme, že v působnosti Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy se jedná průměrně o 203 trestně stíhaných osob na každý jeden rok. Další v pořadí s největším počtem trestně stíhaných osob je území v působnosti Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje s počtem 192 osob. O třetí a čtvrtou příčku se pomyslně dělí rozdílem jedné osoby Krajské ředitelství Ústeckého kraje s počtem 188 osob a Krajského ředitelství Moravskoslezského kraje s počtem 187 osob. O nejmenší průměrný počet stíhaných osob se dělí Krajské ředitelství Pardubického kraje s Krajským ředitelstvím kraje Vysočina, ona shodně s počtem 47 osob. Další kraje, které se dostaly pod průměrný počet 100 trestně stíhaných osob bylo Krajské ředitelství Plzeňského kraje s počtem 63 osob, Krajské ředitelství Karlovarského kraje s počtem 72 osob a Krajské ředitelství Libereckého kraje s počtem 86 osob.⁶⁵

3.4 Odraz kriminality v juristické statistice

Dále jsem v rámci fenomenologie úvěrového podvodu zkoumal i výstupní sestavy zveřejněné Ministerstvem spravedlnosti. Zde jsem se zaměřil na výkazy soudů k pachatelům - odsouzeným fyzickým i právnickým osobám pro spáchání

⁶⁵Statistika kriminality Policie ČR za období od 1.1.1999- 31.12.2022: hospodářská TČ. In: *Statistika kriminality* [intranet]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: http://essk/sestavy_old/prehled_kraje.php.

trestného činu úvěrového podvodu. Jako data jsem použil poslední zveřejněnou dostupnou statistiku, kterou je rok 2021.⁶⁶

V roce 2021 soudy odsoudily celkem 1 114 fyzických osob pro spáchání celkem 1 338 trestných činů úvěrového podvodu podle trestního zákoníku (§ 211) Za úvěrový podvod podle trestního zákona (§ 250b) bylo odsouzeno celkem 8 fyzických osob, přičemž soudy projednávaly celkem 26 trestných činů. Tedy pro spáchání úvěrového podvodu bylo odsouzeno 1 122 fyzických osob. Ženy byly zastoupeny v počtu 441 osob (39 %). Ve věku do 30 let bylo celkem 558 odsouzených, nad 30 let věku bylo 564 odsouzených.

Trest odnětí svobody nepodmíněně byl uložen celkem 61 odsouzeným, což činí 5 % podíl ze všech odsouzených osob. Trest měli vykonat ve věznici s ostrahou. Délka trestu do 1 roku byla v 13 případech (21 % z trestaných osob odnětím svobody nepodmíněně). Délka trestu od 1 do 5 let byla soudy uložena 42 odsouzeným (69 % z trestaných osob odnětím svobody nepodmíněně) a 6 odsouzeným byl uložen trest odnětí svobody o délce od 5 do 15 let. Trest odnětí svobody podmíněně byl uložen celkem 924 odsouzeným, což tvoří 82 % podíl ze všech odsouzených osob. Trest obecně prospěšných prací byl uložen 66 odsouzeným, což činí 6 % podíl ze všech odsouzených osob. Zákaz činnosti byl uložen 29 odsouzeným, což činí 3 % procenta ze všech odsouzených. Peněžitý trest byl uložen celkem v 51 případech, což tvoří 5 % procenta ze všech odsouzených. Podmíněné zastavení trestního stíhání bylo aplikováno u 45 osob. Trest domácího vězení nebyl uložen ani jedné z odsouzených osob. Rozhodnuto

⁶⁶Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2021. In: *Přehled o pravomocně odsouzených fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.):* [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029276&id4=html&id5=5ac0b9eba26cd5f5053bc6c1d3e39e12&id6=null.

Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2021. In: *Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.):* [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029282&id4=html&id5=1b222428ad87a0cf3762f871640586a4&id6=null.

o upuštění od potrestání bylo u celkem 41 odsouzených, což tvoří 4 % ze všech odsouzených.

V roce 2021 byly pravomocně odsouzeny pro 5 trestných činů úvěrových podvodů celkem 4 právnické osoby, z toho 3 byly obchodními společnostmi. Právnickým osobám byl uložen 1 peněžitý trest, dále 2 tresty zákazu činnosti s délkou od 1 do 5 let a délkou od 5 let do 10 let. V jednom případě byl uložen trest uveřejnění rozsudku.⁶⁷

Jen pro zajímavost, v roce 2020 byly pravomocně odsouzeny 2 právnické osoby pro 5 trestných činů úvěrových podvodů, vše byly obchodní společnosti. Právnickým osobám byl uložen 1 peněžitý trest a 1 trest zrušení právnické osoby.⁶⁸

⁶⁷Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2021. In: *Přehled o pravomocně odsouzených právnických osobách podle paragrafů*: [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029252&id4=html&id5=6fb9be16ea6b43ee25bbe7158e7b2ede&id6=null.

⁶⁸Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2020. In: *Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak)*: [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828732&id4=html&id5=21fd2411e83a8e922970ba4e3169338b&id6=null.

4 ETIOLOGIE ÚVĚROVÝCH PODVODŮ

Každý druh kriminality má svou etiologii, má své kriminogenní aspekty, tedy příčiny podílející se významným, relevantním způsobem na vzniku, šíření a páchaní kriminality ve společnosti. Jednotlivé faktory příčin mají také vliv na nastavení adekvátních opatření přispívajících k odhalení latentní kriminality a nastavení účelné kontroly, represe a prevence. Pachatelé reagují na nastavení společnosti, právních norem a tak, jak se tyto mění, mění se i chování pachatelů. Příčiny a faktory registrujeme u každého druhu kriminality a mnohdy se v obecném základu shodují. Tyto faktory se však průběžně mění a ne každý je podle své vlastní zkušenosti může vnímat. „V podstatě z obsahového hlediska lze tyto příčiny a faktory rozdělit na tři základní skupiny – ekonomické, organizačně technické a sociálně kulturní“⁶⁹

4.1 Ekonomické faktory

Moderní doba se vyznačuje moderními a novými technologiemi, které urychlují komunikaci, mobilitu a rozvoj společnosti. S tímto se váže i rozvoj samotných pachatelů ve vztahu páchaní kriminality, zdokonalování přípravy a kroků k jejich utajení. Ekonomika má své výkyvy. Výkyvy ovlivňují chování lidí ve společnosti.⁷⁰ Jedním z hlavních motivů, proč se dopustit úvěrového podvodu, je ziskový úmysl pachatele. Jeho motivací jsou finanční prostředky, nebo věc po které pachatel baží a nemá na její pořízení své vlastní finanční prostředky. Dnešní společnost je nastavena na konzumu a blahobytu. Každý se chce mít dobře a pokud možno, tak ihned bez čekání, nejlépe bezpracně, a proto osoby páchají úvěrové podvody mnohdy k dosažení blahobytu. Ve společnosti jsou ekonomické rozdíly v majetku lidí, kdy na jedné straně jsou lidé, kteří sotva vyjdou se svým příjmem a na druhé

⁶⁹VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str.379-380.

⁷⁰Tamtéž, str. 380.

straně jsou extrémně bohatí lidé. Sjednání úvěru pachatelům připadá jako rychlý zdroj k získání majetku. Nebylo by spravedlivé tvrdit, že veškerá snaha získat finanční prostředky je v kontextu nějaké hamižnosti pachatele po „zbytečnostech“ z blahobytu, protože je i skupina pachatelů, kteří se ke spáchání úvěrového podvodu uchýlila až z důvodu ztráty zaměstnání, odchodu živitele z rodiny - jeho úmrtím, nebo v okamžiku existenční finanční nouze, kterou sami neumí jinak vyřešit. Sjednáním úvěrů se tak snaží pokrýt nezbytné životní náklady celé rodiny na které se jim ze svého finančního rozpočtu náhle nedostává. Takovýto pachatel, který nemá finanční prostředky na úhradu splátek se může opět zadlužit. Dostává do tzv. dluhové pasti a začne vytloukat dluh podvodným úvěrem. Bude možná až alarmující sledovat fenomenologii úvěrových podvodů v kontextu ekonomické krize v roce 2022, extrémní inflací a nárůstem energií, protože *„dalším faktorem, který může přerůst v kriminální jednání, je ekonomická, ničím nezdůvodnitelná nerovnost. Tím je míněna výrazná polarizace bohatství na jedné straně a na druhé straně sociální chudoba, která postupně postihuje i střední vrstvy, které jsou celosvětově považovány za pilíř každé společnosti.“*⁷¹ Ekonomická krize se může projevit velkou nezaměstnaností, chudobou, agresivní náladou ve společnosti a může se přelít do kriminality úvěrových podvodů páchanými jak fyzickými, tak právníckými osobami. Ve zprávě České národní banky za třetí čtvrtletí roku 2022 se podává bankami vnímaný pokles poptávky po úvěrech na bydlení z řad domácností z důvodu nepříznivě vysokých úrokových sazeb, na rozdíl od některých podniků. *„U podniků banky vnímaly nižší financování fixních investic, zatímco poptávka po úvěrech na provoz a zásoby dále rostla. U části trhu byla zaznamenána zvýšená poptávka po úvěrech firem z odvětví energetiky. Poptávka domácností po úvěrech na bydlení dále plošně klesala.“*⁷²

⁷¹CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. Eupress. ISBN 978-80-7408-109-5, str. 24.

⁷²ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Šetření úvěrových podmínek bank - IV / 2022* [online]. [cit. 2023-01-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/setreni-uverovych-podminek-bank/galleries/uverove_setreni/2022_q3_BLS.pdf.

Taktéž právnické osoby mají totiž za cíl dosažení určitého zisku, který potřebují zároveň ke svému přežití, ale také pro svou činnost. Na jednání právnické osoby může mít vliv i její ekonomická situace. Kriminalita právnických osob je mnohdy průvodní jev tržního hospodářství. Trh nutně přijímat subjekty právnických osob rozhodnutí, které považuje za potřebné k udržení své pozice i za cenu protiprávního jednání.⁷³ „Nelze však zobecnit, že trestnou činnost páchají pouze právnické osoby ve finanční tísní. Právě naopak, i úspěšné společnosti se opakovaně dopouštějí trestné činnosti.“⁷⁴

4.2 Organizačně technické faktory

4.2.1 Nedostatečná legislativa

Nedostatečné vymezení legislativy a vymahatelnosti práva je jednou z významných příčin páchaní hospodářské kriminality, včetně úvěrových podvodů. Stát v minulosti musel rychle reagovat změnami legislativy, což se mu po roce 1989 zcela nedařilo. Do roku 1989 byl majetek většinově ve vlastnictví státu. Po roce 1989 přecházel do vlastnictví osob, společností. Proběhla privatizace, restituce majetku původním vlastníkům. Pomalá legislativní reakce státu způsobila chaos, nepřehlednost právních norem, což vedlo ke zneužívání legislativních mezer nevyjímaje páchaní kriminality spojené s úvěrovými podvody. Docházelo k uzavírání úvěrů na nepravdivě předložené podnikatelské záměry a posléze byly společnosti zcela vytunelovány.⁷⁵ „Proces zavádění potřebných norem vznášejících pořádek do ekonomických vztahů byl tak mnohdy úmyslně bržděn různými lobbistickými skupinami, jimž dřívější stav vyhovoval.“⁷⁶ Kriminalita úvěrových podvodů byla právně ošetřena až v roce 1998. Stát v rámci

⁷³GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 541

⁷⁴Tamtéž, str. 541.

⁷⁵VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 380-382

⁷⁶Tamtéž, str. 381..

své trestní politiky dal jasný signál do společnosti a mohl tuto kriminalitu jasně postihovat. Ze získaných statistických dat, které jsem vyhodnotil v kapitole 3. 3. můžu souhlasit, že přijetí legislativního opatření v roce 1998 mělo svého opodstatnění. Na druhou stranu trestní zákoník jako úvěrový podvod postihuje celou řadu jednání spojených s úvěrováním běžných spotřebitelských úvěrů a mnohdy kriminalizuje jednání, které by v případě podvodných skutkových podstat spojených se způsobením stanovené dolní hranice výše škody, ani trestným činem nebylo. V důvodové zprávě k zavedení trestného činu úvěrového podvodu šlo totiž nejprve o ochranu bank, neboť v té době neexistoval zákon o spotřebitelském úvěru. Spotřebitelský úvěr se stal nejčastějším způsobem úvěrováním a nyní jej neposkytují pouze bankovní ústavy. Zcela sdílím názor Pavla Kotlána z právnické fakulty Masarykovy univerzity v tom, že se „*Skutková podstata úvěrového podvodu (minimálně) částečně miji svým účinkem (resp. vykazuje „nadúčinek“), neboť kriminalizuje protiprávní jednání, o kterém zákonodárce vůbec neuvažoval.*“⁷⁷

Ke zpřísnění podmínek poskytování úvěrů přispěla i novela zákona o spotřebitelském úvěru, tato nabyla účinnosti dnem 1. 12. 2016. Zákon zvýšil dosavadní míru ochrany spotřebitele kupříkladu zavedením regulace půjček od nebankovních institucí, možnost předčasných splátek i splacení hypotečních úvěrů bez peněžních sankcí. Nad činností spojenou s poskytováním úvěrů dohlíží Česká národní banka. K postihu pachatelů úvěrových podvodů z řad právnických osob přispěl i odborníky dlouho požadovaný zákon TOPO, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2012.

Trestnost úvěrových podvodů je také regulována soudní mocí pomocí judikatury. Jako jeden z mnoha rozhodnutí slouží k regulaci práva judikát Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 4Tdo 118/2020, kterým došlo k novému judikaturnímu

⁷⁷FRYŠTÁK, Marek a Eva BRUCKNEROVÁ, ed. *Nové jevy v ekonomické kriminalitě: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9679-0, str. 168.

vymezení skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu, který se zabýval zneužitím prostředků získaných úvěrem k jinému než deklarovanému účelu za situace, že ve smlouvě o úvěru bylo na toto chování do budoucna reagováno bankou ustanovením postihující tohoto jednání zvýšenou úrokovou sazbou. Soud konstatoval, že takovéto chování dlužníka není trestným činem.⁷⁸

4.2.2 Státní instituce

K potírání kriminality musíme mít funkční aparát. Funkční aparát není složen jen z institucí, které se podílejí na moci výkonné a soudní, ale také musíme mít v těchto složkách státu zastoupen potřebný počet profesionálů. Personální stav u Policie ČR, státního zastupitelství, obecných soudů, je nesmírně důležitý. Jak vnímáme v posledních letech z veřejných medií, nedaří se dlouhodobě obsadit tabulková místa v řadách Policie ČR. Každým rokem odchází z řad policie mnoho zkušených policistů a státu se nedaří zcela stavy fyzicky naplnit. Policisté po přijetí do služebního poměru musí absolvovat alespoň základní odbornou přípravu, která probíhá i prezenční výukou, někdy po dobu několika měsíců. Zkušeným se policista stává až s odstupem několika let. Personální podstav a obrovská agenda, kterou stát není schopen v relativně krátké době vyřešit, může vést nejen k obrovským průtahům v trestním řízení, ale když k personálním podstavům přidáme různé reorganizace uvnitř složek státu (vylučování útvarů, slučování útvarů, rušení či zakládání nových), tak některé necitelné a špatně načasované změny mohou mít negativní dopad na případnou kvalitu a délku trestního řízení. S přesahem kriminality do kyberprostoru je nutné, aby složky bojující s kriminalitou měly i potřebné materiální a technické vybavení, aby mohly držet krok s pachateli, kteří jsou bohužel, s ohledem na jejich ničím neomezený finanční rozpočet, s technickým vybavením vždy napřed. Dvojnásob to platí v případech potírání organizované trestné činnosti, nevyjímaje kriminality úvěrových podvodů páchaných sofistikovaným způsobem po předchozím naplánování. Policie je

⁷⁸Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2020, evidované pod sp. zn. 4 Tdo 118/2020-2108.

mnohdy uvnitř organizace i veřejností hodnocena formou statistik, což u některých policistů způsobuje zaměření se na rychlost vyřízení, ale bohužel to může být na úkor kvality trestního řízení. Veškeré možné nedostatky se odrážejí v práci státních orgánů v boji proti kriminalitě úvěrových podvodů. Průtahy řízení mají zase vliv na mírnější ukládání trestů a s tím se váže i výše a druh ukládaného trestu, což není správným signálem do veřejnosti. Navíc politické ambice, lobbying určitých skupin tlačících ke změnám zákonů, k jejich zrušení nebo naopak k jejich nepřijímání, některá nepředvídatelná soudní rozhodnutí, která jsou na každém stupni soudu jinak odůvodněna a rozhodována s jiným výsledkem, vyvolávají v očích veřejnosti nepředvídatelnost a horší vymahatelnost práva, čímž se může utvrzovat pocit, že je daný druh kriminality neodhalitelný, nevyšetřovaný, beztrestný, nebo snad státem tolerovaný.⁷⁹

4.2.3 Kontrolní mechanismus

Oprávnění poskytovat úvěr upravuje zákon o spotřebitelském úvěru, který dělí poskytovatele na bankovní poskytovatele spotřebitelských úvěrů (§ 7) a na nebankovní poskytovatele spotřebitelských úvěrů (§ 9). V ustanovení pod § 16 téhož zákona jsou pak definovány subjekty oprávněné zprostředkovávat spotřebitelský úvěr. Vznikají bankovní a nebankovní úvěry. Personálním předpokladem k provozování této činnosti je odborná způsobilost (§ 60).⁸⁰ U nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů je fluktuace zaměstnanců, tak jako v každém jiném sektoru. Noví zaměstnanci musí být dle zákona dodatečně proškolení. Avšak nedostatečná míra možného proškolení zaměstnanců, či honba zaměstnance za výdělkem, když jsou kupříkladu neadekvátně honorováni z každé úvěrové smlouvy různým bonusem, může vést k zavádějící komunikaci s úvěrovaným - žadatelem. Nedostatečné poučení

⁷⁹VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019, Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 380-384.

⁸⁰Zákon č. 257/2016 Sb., *zákon o spotřebitelském úvěru* v posledním znění

o trestních následcích, nepoučení žadatele na jeho povinnosti plynoucí ze smlouvy, zamlčení celkových ročních úrokových sazeb, nedostatečný, či nedbalý kontrolní mechanismus sdělovaných a předkládaných údajů žadatelem, včetně ověření jeho skutečné totožnosti, to vše má vliv na průběh sjednávání úvěru a jeho výsledek. Nad dodržováním právních norem ze strany poskytovatelů úvěrových produktů jako podnikatelů proto dohlíží Česká národní banka, které jsou do rukou svěřeny regulační pravomoci. V případě zjištění porušení zákona může uložit opatření k nápravě činnosti do souladu se zákonem, či tuto může omezit, nebo zakázat. Po roce 1989 tomu tak nebylo.

„Byla to doba, kdy banky poskytovaly úvěry jako na běžícím pásu a fakticky jej mohl získat téměř kdokoliv a na cokoliv. Stačilo se jen dohodnout na požadované částce. Nebyl tak problém získat úvěrové prostředky ve výši desítek a stovek milionů korun. Banky se blíže nezajímaly o reálnost návratnosti poskytnutých finančních prostředků a proveditelnost podnikatelského záměru. O to, zda zajišťovací instrumenty k těmto úvěrům jsou dostatečné a zda v případě zastavených věcí není jejich cena nadhodnocena“⁸¹

Špatně nastavený kontrolní mechanismus je významným kriminogenním faktorem kriminality úvěrových podvodů, a proto dochází v určitých segmentech podle společenských nálad k jejich zpříšňování. Jak vyplývá ze zprávy České národní banky, tak *„úvěrové standardy se vlivem vnímání zvýšených rizik u úvěrů podnikům a domácnostem ve třetím čtvrtletí 2022 dále zpříšnily. Úvěrové podmínky představující vzájemná ujednání mezi věřitelem a dlužníkem banky*

⁸¹FRYŠTÁK, Marek. FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY. In: ČENTĚŠ, Jozef a Matej KAČALJAK. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015: FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015, s. 1197 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/9.sekcia.pdf.

u úvěrů podnikům a úvěrů na bydlení výrazněji nezměnily, u úvěrů na spotřebu podmínky zpřísnily“.⁸²

4.3 Sociálně kulturní faktory

4.3.1 Právní vědomí občanů

Další z hlavních determinantů páchání úvěrových podvodů je nízké právní vědomí obyvatel. Na právní vědomí občanů má také vliv nejednotnost soudních rozhodnutí a také jejich zavádějící prezentace v mediálním prostoru, která vede k dezinformacím. Jsou zakládány společnosti, zřizovány živnosti bez potřebných znalostí právních norem.⁸³ Pachatelé se buď mylně domnívají, že lhát, zamlčovat, vše mnohdy s vědomím, že nedostojí svým smluvním závazkům, ke kterým se zavázali smlouvou, není trestné. „Vždyť jsem žádné peníze ani nedostal, tak proč jsem nyní trestně stíhán? Já jsem žádný trestný čin úvěrového podvodu nespáchal, vždyť mi byl úvěr zamítnut?“ Toto jsou obvyklé reakce pachatelů svědčících o jejich mizivé znalosti právních předpisů. Přitom v každé úvěrové smlouvě jsou ze zákona povinně zanesena poučení o trestních následcích v případech uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů, nebo zamlčení podstatných údajů, nebo zneužití získaných prostředků na jiný než určený účel. Nelze tedy hovořit, že by občan jednal v právním omylu, jak jej vymezuje ustanovení § 19 trestního zákoníku. Stejně tak je však nutné právní vědomí na druhé straně smluvního vztahu, uvnitř právnické osoby, k nastavení adekvátních kontrolních mechanismů nad dodržováním právních norem celé firmy.

⁸²ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Šetření úvěrových podmínek bank - IV / 2022* [online]. [cit. 2023-01-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/setreni-uverovych-podminek-bank/galleries/uverove_setreni/2022_q3_BLS.pdf.

⁸³VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 383-384.

4.3.2 Morálka a bagatelizace

Spolu ruku v ruce s právním vědomím jde morálka panující ve společnosti. „Generace vychované před rokem 1989 a náhle se ocitnuvší v nové sociální realitě se vyznačovaly velice nízkou úrovní právního vědomí. Stejně tak byla nízká i úroveň mravního vědomí, související se všeobecnou morální devastací i s tím, že prakticky celá mladší populace prošla socialistickou výchovou.“⁸⁴ Vzpomeňme si jak se před rokem 1989 v žertu říkalo: „Kdo krade, okrádá stát. Kdo nekrade, okrádá vlastní rodinu“. Sjednání úvěru je mnohdy považováno za bagatelní záležitost, sdělit věřiteli co by tak slyšet chtěl, bez ohledu na pravdivou skutečnost. Lidé se nezdráhají bavit i na veřejnosti o nákupu fiktivních faktur pro potřeby prokázání vynaložených nákladů spojených s rekonstrukcí domu, dokonce tento postup pak doporučují dalším, když byli úspěšní při sjednání úvěru. Bagatelizace tohoto jednání samotnou společností je tak jedním z významných kriminogenních faktorů, který navíc přímo vede k latenci dané kriminality.

4.3.3 Finanční negramotnost

Další z příčin můžeme vidět ve finanční negramotnosti části společnosti. Finanční negramotnost nezaměňujeme obecně se vzděláním. Někteří lidé nejsou schopni spočítat výdaje, příjmy, úrokové sazby, zda se splátkami vyjdou. Nejsou schopni poznat pro ně ekonomicky výhodný úvěrový produkt a vrhají se vstříc produktům, které se tváří jako ekonomicky výhodné, ale opak je pravdou. Taktéž nemají vědomosti, jak odhalit nevýhodného poskytovatele úvěru a neprofesionálního finančního poradce, přičemž poté mohou uvěřit nepravdivým podávaným informacím o beztrestnosti jednání, podmínkách úvěru a podobně.

⁸⁴VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 390.

4.3.4 Latence kriminality

Kriminalita úvěrových podvodů je spojena s vysokou latencí. Když už úvěrová společnost své podezření ze spáchání úvěrového podvodu oznámí Policii České republiky, či příslušnému státnímu zastupitelství, děje se tak s časovou prodlevou. Dochází k tomu obvykle až v případě, že dlužník splácí své závazky nepravidelně, nebo vůbec a pro společnost je nedosažitelný. Také jde o případy, kdy dlužník použije prostředky k jinému účelu, nejčastěji není schopen prokázat jejich prostavení. K odhalení skutku dochází mnohdy i po oznámení osoby, jejíž osobní doklady byly zneužity. Latentnost kriminality úvěrových podvodů vrcholnou měrou přispívá k jejich páčání a zároveň způsobuje onu bagatelizaci ze strany společnosti. Lidé spoléhají, že platební morálkou zakryjí spáchaný trestný čin a odstup času způsobí zánik trestní odpovědnosti podle ustanovení § 34 trestního zákoníku.

4.3.5 Média a kyberprostor

„V kriminologii je často diskutována problematika účinku médií a jejich prezentovaného obrazu kriminality na publikum, tedy na veřejnost. Tato problematika získává na naléhavosti s technologickým vývojem, kdy jsme díky internetu a sociálním sítím zahlceni informacemi a zprávami.“⁸⁵ V kriminálních zprávách je pravidelně prezentována divákům různá kriminalita, přičemž způsob a konkrétní výběr má samotný vliv na veřejné mínění. Vlivem kriminálního zpravodajství na postoje a názory lidí se zabývala Háková. „Z trestných činů jsou v celkovém souboru nejčastěji reprezentovány ublížení na zdraví, vraždy, skutky spojené s dopravou a podvody. Informace o vraždách a loupežích jsou doménou zejména soukromých televizí, Česká televize zase významně častěji informuje o podvodech a daňových deliktech“⁸⁶ Informují však o „velkých kauzách“, nebo

⁸⁵HÁKOVÁ, Lucie. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2021. ISBN 978-80-7338-190-5, str. 22.

⁸⁶Tamtéž, str. 83.

kauzách celebrit, politiků, osob veřejně známých, nikoli masivně o běžných případech občanů, kteří se dostali do dluhové pasti, dluhové spirály, exekucí a třeba i do vězení. Přesto není okamžiku, aby do společnosti přes sociální sítě, internet, veřejná i soukromá média, neproudily reklamy a inzeráty úvěrujících společností. Ačkoli uveřejňování a obsah reklam vztahující se k úvěrům upravuje zákon o spotřebitelském úvěru, ve kterém je definován obsah a podoba reklamní nabídky, přesto reklamy navozují dojem snadné dostupnosti. Dostupnosti půjčky jakékoli částky v řádech desítek tisíc korun i výše a evokují dojem, že si pro úvěr může přijít opravdu každý bez podmínek a každý jej také získá. Kolikrát vyzdvihují skutečnost, že není zapotřebí žádného potvrzení ke své bonitě. Vybízejí k půjčkám pro nákupy spotřebních věcí jako mobily, kola, k nákupům běžné spotřeby pro vánoční dárky, dovolené a podobně. S ohledem na konstrukci zavinění úvěrového podvodu, ve spojitosti s moderními technologiemi umožňující odeslat žádost o uzavření úvěru elektronickou cestou přímo z bydliště, může takováto cílená reklama v některých osobách, v jejich zoufalé finanční situaci, způsobit zkratkové jednání v úmyslu si vylepšit svůj finanční rozpočet. Avšak po podání žádosti ke sjednání úvěru s nepravdivými údaji se již vystavují možnému trestnímu stíhání pro trestný čin úvěrového podvodu. Tyto reklamy považuji za významný kriminogenní faktor a z mého pohledu se jedná spíše o nabídku nepotřebného a v některých případech pro některé osoby až zničujícího dluhu. Dalším kriminogenním faktorem je přesun kriminality z osobní roviny do kyberprostoru. Pachatelé poskytují dávku anonymity, prostor ke zneužití osobních dokladů totožnosti jiného, předkládání padělaných potvrzení v digitální podobě a podobně.

V roce 2018 se vedla diskuse nad návrhem poslanců Marka Výborného, Pavla Bělobrádka, Jana Bartoška, Jiřího Miholy a dalších, kteří iniciovali vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy. Poslanci navrhovali zákaz reklamy s cílem poskytnout ochranu před nežádoucí reklamou., který ve svém návrhu také zdůvodnili. „*Předpokládá se, že zákaz reklamy, a tedy i snížení*

společenského tlaku na méně finančně gramotné jednotlivce, povede sekundárně i ke snížení počtu exekucí či oddlužení. Má se za to, že je vhodnější situaci potencionální dluhové pasti jednotlivců řešit spíše prostředky preventivními (zákaz reklamy) než tehdy, kdy již je pozdě a jednotlivci se v dluhové pasti nacházejí. V této souvislosti je nutné rovněž uvést, že informační povinnost vůči spotřebitelům podle ZoSÚ není vždy řádně plněna, a tedy neplní účel, pro který byla zavedena. Navrhovaná úprava není v rozporu se zákazem diskriminace.“⁸⁷

Organizační výbor Poslanecké sněmovny návrh zákon sice doporučil, ale projednávání bylo ukončeno s koncem volebního období.

Ztotožňuji se ve smyslu de lege ferenda zakázat reklamy, inzerci, na některé spotřebitelské úvěry k nabízení úvěrů občanům, v mediálním prostoru jako je televizní a rozhlasové vysílání a internet. Zákaz bych však nestanovil plošně, ale soustředil se na úvěrové produkty se snadnou dostupností. Kupříkladu vyjma úvěrů sloužících na zajištění bydlení. K těmto se totiž zpravidla musí doložit listinné podklady, vyžadují osobní kontakt na pobočce úvěrující společnosti, jednání se stranami probíhá i několik dní, či týdnů a podobně.

⁸⁷ČESKÁ REPUBLIKA. *Návrh poslanců Marka Výborného, Pavla Bělobrádka, Jana Bartoška, Jiřího Miholy a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů.* In: Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2017 – 2021, ročník 1998, číslo 193/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135602>.

5 PACHATEL A OBĚŤ

Jeden z dalších předmětů zájmů kriminologie je osobnost pachatele. „Osobnost pachatele je v kriminologii (stejně jako v psychologii) nejčastěji chápána jako hypotetický konstrukt vyjadřující vnitřní dynamickou organizaci lidské psychiky, která determinuje její vnější projevy.“⁸⁸ V trestním právu hovoříme o pachateli jako o tom, kdo se dopustil trestného činu, tedy o osobě, která naplnila svým jednáním znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu. Tuto osobu kriminologie považuje za pachatele taktéž, ale také za pachatele považuje i další osoby. Pojem pachatele posuzuje totiž v širším měřítku.

„Jde i o některé osoby, které nelze trestně stíhat. Zahrnuje osoby, které svým věkem (děti) nebo stavem vědomí (nepříčetností, zmenšená příčetnost) přesahují rámec vymezený trestním právem. Zabývá se též osobami, které již trest za spáchaný trestný čin odpykaly a osobami, které se vyznačují sociálně patologickým chováním (tj. drogově závislí, prostitutky, extrémisté apod.).“⁸⁹

Kriminologie zkoumá osobu pachatele z různých pohledů za pomoci kriminologických výzkumů. Snaží se objasnit důvod, který ovlivňuje a přiměje člověka k cestě pachatele. Zabývá se osobou pachatele v širším pohledu a z pohledu jakým si vymezuje zločinnost, si pak podle toho vymezuje osobu pachatele, který se stává předmětem jejího zájmu. Pachatelem se z pohledu kriminologie považuje:

- **osoba, která se dopustila trestného činu** - osoby proti nimž bylo zahájeno trestní stíhání podle trestního řádu.
- **osoba, kterou nelze trestně stíhat** – de facto osoby uvedené v ustanovení pod § 11 trestního řádu⁹⁰, který nám taxativně stanoví

⁸⁸GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 95.

⁸⁹ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4.

⁹⁰Zákon č. 141/1961 Sb. *trestní řád* v posledním znění

případy nepřipustnosti trestního stíhání. Kupříkladu, jde-li o osobu, která pro nedostatek věku není trestně odpovědná, nebo je-li trestní stíhání promlčeno, atd..

- **předpokládaný pachatel** - osoby, které již v minulosti opakovaly trestnou činnost a je zde důvodná obava, že se jí budou dopouštět znova. Mají k páčání trestné činnosti již sklony.
- **Osoba dopouštějící se sociálně patologického jednání** – kupř. osoby zneužívající návykové látky (alkohol, drogy), nebo osoby s chováním, které ještě nedosáhly intenzity trestného činu, ale pohybují se na samé hraně. Jsou to ty osoby, o kterých se hovorově říkalo, že rostou pro kriminál.⁹¹

Stejně jak se kriminologie zabývá pachatelem a zkoumá jeho osobu, tak velkou pozornost věnuje také osobě oběti. Za oběť považuje osobu dotčenou trestným činem, tedy osobu, která je trestným činem ohrožena nebo poškozena na majetku, zdraví, životě, či jiných právech. Pojem oběť je odvozen od latinského slova *victima*. Obětí se v kriminologii zabývá vědní obor zvaný **viktimologie**.⁹²

„Tento vědní obor se zabývá „obětí a jejími biosociálními a psychologickými charakteristikami, procesy viktimizace, vztahy mezi obětí a pachatelem, rolí oběti v průběhu vyšetřování a soudního projednávání trestného činu, pomoci oběti, včetně jejího odškodnění a rehabilitace a v neposlední řadě i prevencí viktimizace, tj. způsoby, jak ochránit potenciální oběť před kriminalitou.“⁹³

⁹¹SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, str. 40.

⁹²GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.str. 120-122.

⁹³VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 169.

Zaměřuje se na osoby přímo dotčené trestným činem, nikoli však již širšímu okolí osob z jejich blízkých. Z pohledu viktimologie se za oběti většinou nepovažují kolektivní subjekty, kupříkladu právnické osoby.⁹⁴

5.1 Typologie osoby pachatele

Osobnost člověka ovlivňuje mnoho faktorů, které se po celou dobu života různě mění, a to i v závislosti na zrání daného jedince a životní role, které zastává ve společnosti. Každý člověk vytváří určitou osobnost, jedinečnost, ale v některých znacích, vlastnostech, jsou si lidé navzájem podobní. Na tuto myšlenku vsází kriminologie a snaží se mezi jednotlivými shodami u osob pachatelů najít nějakou predispozici k páčání trestné činnosti. Využívá k tomu typologii pachatelů, která probíhá i v současnosti a vrací se ve svých zkoumáních i k teoriím starým desítky let. „*Typologie pachatelů je metoda umožňující rozčlenit pachatele trestných činů podle určitých kritérií, znaků, či souborů znaků do skupin, z nichž každou lze charakterizovat pomocí určitého modelu, typů, prototypů, aj.*“⁹⁵ Typem se má na mysli nějaký soubor společných vlastností, spojitostí různých jedinců. Hledáním společných typových vlastností se kriminologie snaží nalézt spojitost mezi těmito typy a páchanou trestnou činností.

5.2 Pachatelé úvěrových podvodů

Pachatelem trestného činu úvěrového podvodu může být fyzická i právnická osoba. Z pohledu kriminologie můžeme pachatele rozlišovat podle různých kritérií. To nejzákladnější je členění pachatelů podle pohlaví, věku, národnosti, státní příslušnosti, vzdělání, sociálního postavení, konkrétního povolání, počtů trestů, a podobně. Výzkumů vlastností pachatele může být celá řada. Výzkumy trestně stíhaných pachatelů jsou v trestním právu potřebné k nastavení trestní

⁹⁴GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 120-122.

⁹⁵SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. ISBN 978-80-86708-21-8, str. 24.

politiky a účelnému trestání těchto pachatelů. Pachatelé hospodářské kriminality se od sebe různě odlišují, neexistuje žádná jedna šablona, jeden jediný typ pachatele. Rozlišujeme pachatele, kteří se hospodářské kriminality dopouštějí z nutnosti, zejména z důvodu životních finančních obtíží, a sice jak obtíží v soukromém, tak pracovním životě. Kupříkladu k uhrazení kauce na bydlení, nebo udržení si živnosti, či k udržení chodu své firmy. Evidujeme i pachatele, kteří se jednání dopouštějí pro svůj blahobyt a vyloženě to jen zkoušejí, riskují. Obě tyto skupiny pachatelů jsou však příležitostnými pachateli, nejednají prvoplánově nelegálně a zláká je příležitost jednoduchým způsobem přijít k zisku.⁹⁶

„Vedle toho pak existuje zatím patrně méně početná skupina pachatelů profesionálních, jejichž veškerá činnost je zaměřena na dosažení nelegálního zisku a obchodní a hospodářský styk je pro ně jen záminkou k zakrývání nelegálních praktik (jde zejména o skupiny organizovaného zločinu, které však mají tendenci na základě nelegálních zisků se establovat v regulérním hospodářském životě ve společnosti).“⁹⁷

Pachatel hospodářské kriminality se často na rozdíl od pachatele majetkové kriminality neprojevuje asociálními projevy, nemá narušené rodinné a sociální vazby. Pokud se jedná o recidivistu, tak jeho obhajoba bývá dopředu promyšlená, naplánovaná. Pachatelem může být vedle fyzické osoby i osoba právnická.

„Právnické osoby se se dopouštějí trestné činnosti, protože jim prostřední společnosti poskytuje motivaci (motive), příležitost (opportunity) a finanční prostředky (means). Lze rozlišovat dvě základní situace, kdy v prvním případě („crime coercive“) je prostředí ve společnosti takové, že vedoucí pracovníci nevidí jinou možnost než při svém jednání porušit v zájmu přežití společnosti zákon. Při

⁹⁶VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 374-377.

⁹⁷Tamtéž, str. 374.

*druhé možnosti prostředí ve společnosti takové jednání minimálně usnadňuje („crime facilitative corporate environment“).*⁹⁸

Evidujeme typické dva typy protiprávního jednání managementu. Za prvé poskytování úvěrů bez reálného důvodu. Druhou formou je poskytování úvěru managementem, nebo jejich zaměstnanci na podnikatelské záměry, které jsou nereálné, zkreslené, podvržené, případně je poskytnut úvěr pro následné zneužití jeho účelu. Obě dvě formy se obvykle pojí s korupčním jednáním. Pokud jde o trestnou činnost zaměstnanců samotných, tak tito kupříkladu poskytují úvěry osobám, které nesplňují podmínky k jejich čerpání. Opět se toto jednání může vázat i na korupci.⁹⁹ Peněžní ústavy hospodaří s cizími penězi. *„Pro banky jsou proto typické delikty vlastníků, typicky vlastník podílu bankovní společnosti na základě svého podílu ve společnosti přidělí sobě vysoký úvěr, který dále nesplácí.“*¹⁰⁰

V literatuře se setkáváme dělením pachatelů hospodářské kriminality na dvě základní skupiny *„Pachatel naivní a lehkomyšlný“* a *„Pachatel manipulátor, „bílý límeček“.*¹⁰¹

5.2.1 Pachatel naivní a lehkomyšlný

Může jím být kdokoli bez rozdílu věku, pohlaví, jeho sociálního postavení ve společnosti a jeho sociální role, kterou zastává v životě. Jeho snahou je získat majetkový prospěch překročením zákonných norem. Tito pachatelé jsou často nižšího dosaženého vzdělání, menší hodnoty intelektu.¹⁰² Může jít jak o promyšlené porušování zákona, tak i o nedostatečnou znalost zákona, či

⁹⁸GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 538.

⁹⁹CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. Eupress. ISBN 978-80-7408-109-5, str. 94-95.

¹⁰⁰Tamtéž, str. 94.

¹⁰¹GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 340.

¹⁰²Tamtéž, str. 340-341.

bagatelizaci svého jednání. Občas vnímáme i určitou lhostejnost k povinnostem, nebo spoléhání se na to, že se na jeho porušení zákona nepřijde, když bude řádně splácet. Pachatelem úvěrových podvodů se tak často stává i takzvaný *bílý kůň*, kterého pod příslibem nějaké finanční odměny zláká jiná osoba (organizátor), aby uzavřel na své jméno jednu, či více úvěrových smluv. Tzv. *bílé koně* se stávají z řad osob bez domova, osob z vyloučených lokalit, osob se slabším úsudkem, narkomani, či dobráctí důvěřivci. Tito pachatelé z řad tzv. *bílých koní* jsou poté defacto i sami oběťmi osob, kterými byli zneužiti v jejich zištném úmyslu.

5.2.2 Pachatel manipulátor „bílý límeček“

U tohoto pachatele se hovoří o schopnosti zneužít jiné lidi k dosažení svého prospěchu, konkrétně moci a majetku. Tuto schopnost nazýváme tzv. „machiaveliánskou inteligencí“. Umí se prosadit ve společnosti a zároveň umí navázat potřebné kontakty, aby zvýšil svou důvěryhodnost a postavení v očích ostatních. Potřebuje, aby jej lidé uznávali. Jeho představitost, plánování a kombinační myšlení je na vysoké úrovni a zároveň se umí rychle přizpůsobit, improvizovat v různých nepředvídatelných situacích.¹⁰³ Tito pachatelé mnohdy na kriminalitě úvěrových podvodů participují tím, že za nějakou provizi ze získané částky, nebo za dopřednou úplatu poskytují potřebné rady, návody, lživé podklady, smyšlená potvrzení, případně proces úvěrování organizují, řídí a žadatel je v některých případech jen pouhým tzv. „*bílým koněm*“, který jako jediný vystupuje v celém procesu sjednání úvěru a získané prostředky mu mnohdy ani pachateli nejsou ponechány. A mnohdy jediným pachatelem, který vyjde najevo je právě ten tzv. *bílý kůň*. Můžeme říct, že takto jednající pachatelé jsou naopak velmi dobře obeznámeni s právními normami a organizačně technickými kroky věřitele. Tito pachatelé mají podvodné uzavírání úvěrových smluv jako svou „obživu“ a k danému účelu, pod záminkou legální činnosti, si své

¹⁰³GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.str. 340-341.

společnosti zakládají a provozují je. Navíc jsou dobře situovaní, mají obvykle vyšší vzdělání, kdy si nepřipouštějí nemorálnost a trestnost jednání a své odhalení považují za komplot vůči jejich osobě. Osočují státní orgány, vyhrožují svými nabytými kontakty, podávají stížnosti na podjatosti a špatný postup v trestním řízení, vytvářejí průtahy a zmatek v trestním řízení, manipulují další osoby, aby vypovídaly nepravdy v jejich prospěch. To vše mnohdy i za přispění zvolených advokátů. Taktéž dochází k prolínání těchto pachatelů s pácháním další kriminality, nevyjímaje kriminality násilné.¹⁰⁴

„Právě osoby, které jednájí za právnickou osobu či ji zastupují, se často dopouštějí kriminality bílých límečků. Kriminalita právnických osob je obecně páchána skrytě a nenápadně, vyžaduje zvláštní schopnosti nebo znalosti a postavení v rámci organizační struktury právnické osoby.“¹⁰⁵ Obvykle bývá těžké rozkrýt osobní odpovědnost, neboť ji provází vysoká míra latence.

5.3 Oběť a poškozený úvěrového podvodu

Vedle pojmu oběti je v trestním právu ještě užíván pojem zvlášť zranitelná oběť a poškozený.

Poškozeným je podle ustanovení § 43 trestního řádu jen ten, komu

„bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.“¹⁰⁶

¹⁰⁴VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 374-376.

¹⁰⁵GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 536

¹⁰⁶Zákon č. 141/1961 Sb. *trestní řád* v posledním znění.

Obětí se podle zákona číslo 45/2013 Sb. o obětech trestných činů (dále jen zákon o obětech trestných činů) rozumí „fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil, nebo měl obohatit (§ 2).“¹⁰⁷ Obětí tedy nemůže být právnická osoba, avšak nic nevylučuje, aby obětí byla podnikající fyzická osoba. „Obětí však jistě může být podnikatel – fyzická osoba, která je samostatně výdělečně činná a již byla újma způsobena v souvislosti s její samostatně výdělečnou činností, neboť se nejedná o právnickou osobu.“¹⁰⁸

Každá oběť je per se zranitelná, a proto vyžaduje citlivé a starostlivé zacházení. Přesto existují oběti, které jsou zvláště zranitelné, pokud jde o nebezpečí způsobení druhotné újmy, nebo mohou být zastrašovány pachatelem trestného činu. Některé oběti jsou pak zvláště náchylné k prohloubení svého stresu a citového zranění samotnou účastí v trestním řízení, například při výslechu. Tyto oběti potřebují speciální opatření, aby nebezpečí další viktimizace bylo omezeno na minimum. Vymezení zvláště zranitelných obětí je nesnadné.¹⁰⁹

Za zvláště zranitelnou oběť se podle zákona o obětech trestných činů, za splnění podmínek daných zákonem, rozumí

„a) dítě, b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy, c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),

¹⁰⁷Zákon č. 45/2013 Sb. zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

¹⁰⁸GŘIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-793-4, str. 24.

¹⁰⁹Tamtéž, str. 27.

d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.“(§2)¹¹⁰

V kapitole 2.2 této práce se věnuji úvěru, který je zařazen v občanském zákoníku v ustanoveních pod § 2395 až § 2400. Zákon v daném místě také vymezuje smluvní strany, a to tak, že „úvěrující je smluvní strana, která poskytuje úvěr, a úvěrovaný je smluvní strana, které je úvěr poskytován, resp. která úvěr přijímá. Smluvní stranou smlouvy o úvěru může být právnická i fyzická osoba“¹¹¹ Úvěrující může být jak podnikatel, tak se může jednat i o fyzickou osobu, která není podnikatelem. Podnikatel k danému účelu musí mít patřičné živnostenské oprávnění, nebo oprávnění podle zvláštního zákona. Podmínky k poskytování spotřebitelských úvěrů jsou však přísnější. Oprávnění podnikatelům poskytovat spotřebitelský úvěr upravuje zákon o spotřebitelském úvěru za splnění určitých podmínek.

Zákon v ustanovení pod § 7 výslovně stanoví, že

„poskytovat spotřebitelský úvěr jako podnikatel je oprávněna pouze a) banka, zahraniční banka a zahraniční finanční instituce za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost bank, b) spořitelní a úvěrní družstvo za podmínek

¹¹⁰Zákon č. 45/2013 Sb. zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů v posledním znění.

¹¹¹LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8, str. 698.

stanovených zákonem upravujícím činnost spořitelních a úvěrních družstev, c) platební instituce a zahraniční platební instituce za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk, d) poskytovatel platebních služeb malého rozsahu za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk, e) instituce elektronických peněz a zahraniční instituce elektronických peněz za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk, f) vydavatel elektronických peněz malého rozsahu za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk a g) nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru (§ 9) za podmínek stanovených tímto zákonem.“¹¹²

Nebankovním poskytovatelem podle ustanovení pod § 9 „je právnická osoba, která je oprávněna poskytovat spotřebitelský úvěr na základě oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru, které jí udělila Česká národní banka.“¹¹³

„Co se týče osoby poškozeného (poskytovatele úvěru) – úvěrujícího, je lhostejné, zda je jím banka či jiný subjekt (například spotřební nebo úvěrní družstvo, stavební spořitelna, nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru ve smyslu § 9 SpotřÚ, ale i soukromá osoba). Poskytovatel úvěru – úvěrující – tedy nemusí být nezbytně podnikatelem (§ 420 ObčZ).“¹¹⁴

Pokud je úvěrující stranou právnická osoba, které je způsobena majetková újma má tato právnická osoba přiznán statut poškozeného, nikoli oběti. Úvěrující by mohl mít postavení oběti jen v případě, že by se jednalo o fyzickou osobu. Ne vždy je možno však jednoznačně určit kdo je vlastně obětí. Složitostí při posuzování osoby oběti, kupříkladu i ve vztahu k bankovnímu ústavu, se zabýval Baloun z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Ve vydané studii mne zaujal vzorový případ podvodného jednání spočívajícího v příslibu možného poskytnutí

¹¹²Zákon č. 257/2016 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru v posledním znění.

¹¹³Tamtéž.

¹¹⁴ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: Komentář* [online]. Praha: C.H.Beck, 2022 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxzsffzwexzsgaydsxzugbpxazrsgeyq>.

úvěru ze zahraniční banky učiněný na oficiální formulář banky. Příslib byl podmíněn tím, že oběť uzavře dopředu životní pojištění. Následně pak vyšlo najevo, že samotný pracovník banky nemá rozhodovací pravomoc přidělit přislíbený úvěr a zároveň byl onen pracovník pojišťovacím agentem pojišťovny a k uzavření životního pojištění zneužil formulář banky. Uzavřenou životní pojistkou si pracovník zvedl svůj příjem za nového pojištěnce. Baloun se pozastavil nad postavením daných osob, včetně samotné banky s řečnickou otázkou, kdo je tady vlastně oběť? Vymezil, že nový pojištěnec nikoli, neboť se mu dříve či později finanční prostředky vrátí. Pojišťovna dle jeho pohledu vůbec ne, neboť získala nového pojištěnce a po vrácení vložené částky pojistníkem jí stále zůstávají do té doby získané úroky. Co se týče banky, zde Baloun poukazuje na nutnost nejprve ověřit, zda ona sama neměla nějaký podíl na pojišťovacím trhu.¹¹⁵

V širším přístupu k oběti vnímám případy, kdy tomu může být naopak a poškozeným i obětí, se stává úvěrovaný. Zejména v případech, když v souvislosti s uzavřením úvěrové smlouvy dojde na úvěrovaném ke spáchání trestného činu, kupříkladu vydírání apod., a to jak ze strany úvěrující strany, nebo zcela jiné osoby, i když by takové jednání vůči oběti nejspíše nebylo kvalifikováno jako úvěrový podvod. Ať jde o oběť na straně úvěrovaného, nebo úvěrujícího, tak následky trestného činu mohou mít na rozdíl od právnických osob dopady jen do osobnosti oběti.

„Jen fyzická osoba je schopna pociťovat útrapy. Pouze u fyzických osob lze zmírňovat jejich útrapy a předcházet sekundární viktimizaci. Právnická osoba jako umělá právní konstrukce nedisponuje vlastnostmi, které jsou příznačné pro živé bytosti. Oběť by se tak vedle jejího procesního postavení (jako poškozená osoba)

¹¹⁵BALOUN, Vladimír. *Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II"*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0869-X, str. 77-78.

*měla stát subjektem (adresátem) zvláštní péče ze strany státu. Proto může (a zpravidla bude) mít oběť i postavení poškozeného v trestním řízení.*¹¹⁶

Újma způsobená oběti může být majetkového, tak nemajetkového charakteru. **Primární újmu** považujeme za újmu způsobenou trestným činem oběti ze strany pachatele. U úvěrového podvodu se jedná zejména o majetkovou újmu. Sekundární újma, nebo – li **sekundární viktimizace**, je oběti způsobena po spáchaném trestném činu, a to jak jednáním ze strany pachatele, který oběť zastrašuje, ponižuje, dehonestuje v médiích a podobně, ale také samotným okolím oběti, anebo bohužel i neopatrným a neprofesionálním přístupem orgánů činných v trestním řízení. Na prevenci před sekundární viktimizací oběti ze strany státu v trestním řízení reaguje i současná právní úprava zákona o obětech trestných činů ve svém ustanovení pod § 3, odst. 2, ve kterém se přímo stanoví, že

*„Policie České republiky, orgány činné v trestním řízení a další orgány veřejné moci, subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, poskytovatelé zdravotních služeb, znalci, tlumočníci, obhájci a sdělovací prostředky mají povinnost respektovat osobnost a důstojnost oběti, přistupovat k oběti zdvořile a šetrně a podle možností jí vycházet vstřícně. Vůči oběti postupují s přihlédnutím k jejímu věku, zdravotnímu stavu včetně psychického stavu, její rozumové vyspělosti a kulturní identitě tak, aby nedocházelo k prohlubování újmy způsobené oběti trestným činem nebo k druhotné újmě.*¹¹⁷

¹¹⁶GŘIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN ISBN978-80-7400-793-4, str. 24.

¹¹⁷Zákon č. 45/2013 Sb. *zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů* v posledním znění.

6 REPRESIVNÍ KONTROLA

Každý člověk má svá lidská práva. Lidskými právy „rozumíme práva, jež náleží od přirozenosti člověku jakožto člověku.“¹¹⁸ Nejsou to práva primárně udělována státem, ale práva, která mají být státem garantována. Lidská práva nejsou neomezitelná, bezbřehá, a proto si každá společnost, stát, utváří také systém, jak reagovat na situace pro případ, když nejsou dodržovány, porušovány dané normy, hodnoty, čímž je její fungování, nebo její existence zásadně ohrožena. Stejně tak nahlíží na pachatele trestných činů, kteří svým jednáním ohrožují systém hodnot vytvořený společností, dané normy společenského soužití a fungování tak celé společnosti.¹¹⁹ Již Cesare Beccaria se v roce 1766 ve své knize o Zločinech a trestech v kapitole o dlužnících věnoval problematice ukládání trestů.

„Domnívám se, že právní předpisy obecně by se měly řídit následujícím základním principem: nežádoucí politické dopady jsou přímo úměrné rozsahu společenské škodlivosti a nepřímo úměrné obtížnosti ověření této společenské škodlivosti. Je třeba rozlišovat mezi úmyslnou vinou [dolo] a těžkou neúmyslnou vinou [colpa grave], přičemž tato druhá se liší od lehké viny [leggiera] a konečně tato poslední od naprosté nevinu“¹²⁰

Byl názoru, že se u dlužníků po řádném soudním procesu musí odlišovat trestání právě podle míry zavinění na svém dluhu, a to odstupňovaně. Představil čtyři stupně zavinění, a to úmyslná vina, těžká neúmyslná vina, lehké vina a naprostá nevinu. U prvních dvou zavinění navrhoval uložení trestu odnětí svobody odstupňovaně podle délkou uloženého trestu. Avšak dlužník s naprostou nevinou

¹¹⁸ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8804-X, str. 314.

¹¹⁹VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3, str. 214.

¹²⁰BECCARIA, Cesare. *O przestępstwach i karach*. 6. vydání. Z 6. vydání originálu (1766) přeložil Dr. Emil Stanisław RAPPAPORT, do české jazyka pro autora přeložila Alexandra PASZOVÁ. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1959, str. 182-186.

by neměl být řešen žádným trestem a sám si zvolit způsob, jak se dostat do původní finanční situace. Narozdíl od dlužníka lehčího, kterému by měli způsob návratu do původní situace bez dluhů určit sami věřitelé.

Smysl ukládání trestů je historicky tvořen primárně dvěma koncepcemi. Jedná se o koncepci teorie odplaty, kterou zastávali kupříkladu již Aristoteles, či Kant a koncepci teorie prevence. Teorie odplaty je spjatá s teorií pravdy a chápe jednání člověka jako odpovědné, dobrovolné, a proto když svým jednáním poruší státem stanovenou normu, tak musí přijít trest. Trest je ukládán pro nezákonnost jednání daného člověka a je chápán jako výkon spravedlnosti. Spravedlivý trest srovná bezpráví a nastolí znova spravedlnost. Na rozdíl teorie prevence je založena na předcházení v porušování norem. Smysl spatřuje v ochraně společnosti tím, že dojde k polepšení pachatele. Namísto postoje, že za špatný čin následuje trest, vychází z postoje, že špatný čin je nemoc, kterou je potřeba léčit a ne trestat.¹²¹

Trestní právo České republiky před svou rekonstrukcí považovalo trest jako formu donucení, kterou stát uplatňuje k ochraně zájmů chráněných trestním zákonem a k ochraně celé společnosti. Listina základních práv a svobod České republiky říká ve svém článku 39, že: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“¹²² S účinností od 1. 1. 2010 je tímto zákonem trestní zákoník, který rekonstruoval předchozí trestní zákon. Trestní zákoník již nepovažuje trest jako odplatu za protiprávní jednání, ale mimo jiné se snaží o sociální začlenění pachatelů do společnosti a o zajištění odpovídajícího zadostiučinění obětem.

¹²¹ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8804-X, str. 263-265.

¹²²Usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Prevence není pouze v ukládání sankcí, ale o širokém spektru činností, a to napříč různými státními institucemi, občany, organizacemi.¹²³

Trestní sankce jsou v trestním zákoníku obsaženy v obecné části, v hlavě páté a dělí se na tresty a ochranná opatření. Ukládání trestních sankcí se řídí v trestním zákoně několika zásadami. **Zásada zákonnosti** uvedená v ustanovení pod § 37 odst. 1 ukládá, že trestní sankce je možno ukládat toliko na základě trestního zákona. **Zásada humanity** uvedená v ustanovení § 37 odst. 2 stanoví, že ukládané sankce nesmí pachatele ponížít na jeho lidské důstojnosti, nesmí být nepřiměřený a krutý. To, že trest musí být ukládán přiměřeně s přihlédnutím k osobě pachatele, závažnosti a povaze trestného činu pak stanoví v ustanovení pod § 38 odst. 1, **zásada přiměřenosti**. Na tuto zásadu navazuje **zásada subsidiarity přísnější sankce** uvedená v ustanovení pod § 38 odst. 2, která dává povinnost ukládání citlivějších sankcí před přísnějšími sankcemi v případech, kde citlivější sankce zcela postačují k dosažení účelu trestu. Otvírá tímto prostor pro ukládání alternativních trestů. **Zásada zohlednění zájmů poškozeného** v ustanovení pod § 38 odst. 3 zohledňuje, aby sankce vedla u trestným činem poškozeného k pocitu určitého zadostiučení.¹²⁴

Trestní zákoník však zohledňuje i specifické případy u kterých k dosažení ochrany společnosti a nápravy pachatele postačí jen vynesení odsuzujícího rozsudku, aniž by však došlo k uložení jakéhokoli trestu. Jedná se o institut upuštění od potrestání. Základem k možnému postupu je, že pachatel spáchal přečin, tedy buď nedbalostní trestný čin, nebo úmyslný trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody se sazbou nepřevyšující 5 let. Dále, že pachatel svého jednání upřímně a objektivně lituje, cíleně se snaží o svou nápravu a s ohledem na

¹²³ŠÁMAL, pavel. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2009(10) [cit. 2022-12-21]. ISSN 1210-6348. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/2678/BA_10_2009_web.pdf, str. 22.

¹²⁴BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 240-241.

povahu a závažnost přečinu, který spáchal i s ohledem na jeho osobu a způsob života, který doposud žil, postačí pouhé projednání před soudem.

6.1 Ukládané trestní sankce fyzickým osobám

S ohledem na zaměření diplomové práce jsem se zaměřil pouze na možné trestní sankce. Jak vyplývá ze skutkové podstaty úvěrového podvodu, tak trestní zákoník v jednotlivých skutkových podstatách výslovně stanoví, že pachateli lze uložit, podle následku, trest odnětí svobody v délce až deset let, zákaz činnosti, nebo peněžitý trest. Pro potřeby této práce se zaměřím na soudem nejčastěji ukládané tresty za úvěrové podvody přímým pachatelům (žádná forma účastenství) z řad fyzických osob, kteří nejsou v žádném spojení s institucí, společnostmi, která úvěr poskytuje. V nejobecnějším vyjádření se jedná o fyzické osoby z řad žadatelů o úvěr, protože se jedná o nejběžnější typ úvěrových podvodů páchanými běžnými občany.

Trest odnětí svobody (§ 55, § 81)

Trest odnětí svobody je univerzálním trestem, protože je možný, co by případný trest za každý spáchaný trestný čin. Jedná se o nejzávažnější zásah do práv člověka, neboť je přímo spjat se zbavením jeho osobní svobody a umístěním do příslušné věznice k vykonání trestu. Zároveň omezuje vězněnou osobu na dalších právech, když jsou mu stanoveny nové povinnosti. Kupříkladu je povinen se podrobit kontrole korespondence, osobní prohlídce při nástupu do věznice a podobně. Z uvedených zásahů do práv člověka se nepodmíněný trest odnětí svobody ukládá jako „ultima ratio“, tedy poslední možnost, poté co k nápravě nepostačuje jiný trest nespojený s odnětím svobody.¹²⁵ Soud však může uložit trest odnětí svobody podmíněně (§ 81). Podmínkou je odsouzenému soudem uložená povinnost po stanovenou zkušební dobu, v délce od jednoho do pěti let, vést řádný život, případně plnit další soudem uložené povinnosti. Takto lze odložit

¹²⁵BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 271-278.

trest odnětí svobody za činy u kterých trest odnětí svobody nepřevyšuje tři léta. Soud při jeho ukládání vždy přihlíží zároveň jak k osobě pachatele, tak i k dalším okolnostem případu.

Trest domácího vězení (§60)

Trest domácího vězení je moderním alternativním trestem nahrazujícím trest odnětí svobody, když jeho uložením je citelně omezena osobní svoboda odsouzeného. Nejdelší dobou, po kterou lze pachatele trestem omezit takto na osobní svobodě, jsou dva roky. Trest lze uložit jen za ty trestné činy za jejichž spáchání soud může uložit trest odnětí svobody s horní sazbou do pěti let. Trest je koncipován tak, že odsouzený má povinnost se zdržovat po stanovenou dobu výkonu trestu v určeném obydlí, nebo části obydlí po dobu, kterou mu stanoví soud. Ve stanovenou dobu může místo opustit jen z důležitých důvodů, kterými může být návštěva lékaře, výkon zaměstnání, úřední jednání a podobně. Trest by měl odsouzeného postihnout v trávení jeho volném čase. Stejně tak jako tomu je u obecně prospěšných prací, tak i zde může dojít k přeměně trestu na trest odnětí svobody, avšak vždy se už bude jednat o trest odnětí svobody nepodmíněně. Každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se přeměňuje na jeden den trestu odnětí svobody.¹²⁶ Výkon trestu je kontrolován nepravidelnými kontrolními návštěvami úředníků Probační a mediační služby, nebo pomocí digitálního monitorovacího zařízení – elektrického náramku.

Obecně prospěšné práce (§ 62)

Jeden z alternativních trestů využívaný k postihu pachatelů méně závažných trestných činů. Nahrazuje krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody, zpravidla nepřevyšující jeden rok. Další důležitou podmínkou však je, aby odsouzenému ve výkonání možného trestu nebránil jeho zdravotní stav, nebo aby v posledních třech letech takto již jednou uložený trest nevykonal. Proto soud před

¹²⁶BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 284-286.

uložením tohoto trestu přihlíží ke stanovisku samotného pachatele. V případě uložení daného trestu dává soud odsouzenému povinnost vykonat k obecně prospěšným účelům určitou konkrétní práci, a to ve stanovém časovém rozmezí. Práce musí odsouzený vykonat osobně, bezplatně, ve volném čase. Výměra trestu může být v délce od 50 do 300 hodin. Výběr druhu a místa práce si odsouzený nevybírání, ale je mu přidělen. Tento trest nelze uložit kupříkladu v kombinaci s trestem domácího vězení, nebo s trestem odnětí svobody. Nesporná výhoda pro odsouzeného je ta, že po vykonání tohoto trestu se na něj hledí jako by nebyl trestán. Naopak, v případě, že by odsouzený trest ve stanovené době bez závažných důvodů nevykonal, vyhýbal se trestu, nebo by nevedl v době výkonu trestu řádný život, nastupuje přeměna tohoto trestu na trest odnětí svobody, přitom každá i jen započatá hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody (§65 odst. 3).¹²⁷

Peněžitý trest (§ 67)

Sankce majetkové povahy, která může nahradit krátkodobý trest odnětí svobody. Jednak se ukládá v případech, kdy pachatel získal trestnou činností majetkový prospěch, nebo se o to pokusil, ale také u trestných činů nemajetkových. Tento trest nebyl v poslední době moc využíván, kdy na tuto skutečnost upozornil v roce 2014 i Nejvyšší soud. Trest lze uložit, jak již bylo zmíněno, v níže uvedených případech:

- pachatel pro sebe nebo pro někoho jiného snažil, nebo získal majetkový prospěch,
- trestní zákon uložení tohoto trestu umožňuje,
- byl spáchán přečin a k povaze, závažnosti přečinu a poměrům pachatele současně neukládá trest odnětí svobody nepodmíněně.

¹²⁷BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 268-271.

Jeho výměra spočívá v tzv. denních pokutách. V rozsudku je soudem stanovena celková výše peněžitého trestu. Denní pokuty jsou vyjádřeny jako denní sazby, přičemž počet denních sazeb může být od 20 až 730 a částka jedné denní sazby se pohybuje v rozmezí od 100 Kč do 50 000 Kč. Výše a počet denních pokut je stanoven soudem s přihlédnutím k osobním a majetkovým poměrům pachatele trestného činu. Základem je tedy rozklíčovat majetek odsouzeného a prokázat, že má z čeho trest zaplatit. Nedobytný trest nemůže být uložen, přičemž navíc přeměna peněžitého trestu na trest domácího vězení nebo obecně prospěšných prací není umožněna.¹²⁸ Po vykonání tohoto trestu se na odsouzeného hledí jako by nebyl trestán.

Propadnutí věci (§ 70)

Alternativní trest postihující majetek odsouzeného, který odsouzený bezprostředně získal trestnou činností, potažmo se jedná o věc, která sloužila jako nástroj ke spáchání trestného činu, nebo se jedná o věc, kterou odsouzený získal za věc nabytou trestnou činností. Takto získaná věc však nesmí být v disproporci s prvotní věcí získanou trestnou činností. Vždy se musí jednat o věc se kterou odsouzený nakládá jako s věcí vlastní. Propadlá věc pak připadá do majetku státu.¹²⁹

Propadnutí náhradní hodnoty (§ 71)

V případě, že soud nemůže uložit trest propadnutí věci, jelikož pachatel věc, u které by soud v budoucnu mohl vyslovit trest propadnutí věci, poškodí, nebo jinak znehodnotí, spotřebuje ji, učiní neupotřebitelnou, nebo jinak zmaří možné uložení trestu propadnutí věci, může v tomto případě soud uložit trest propadnutí náhradní hodnoty. Náhradní hodnotou se má na mysli jakákoli hodnota, která odpovídá do výše hodnoty věci, na niž by se vztahoval trest propadnutí věci.

¹²⁸BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 288-292.

¹²⁹Tamtéž, str. 292-293.

Nejefektivnější jsou jako náhradní hodnota finanční prostředky. Propadnutá náhradní hodnota se stává majetkem státu.¹³⁰

Zákaz činnosti (§ 73)

Alternativní trest, kterým soud může uložit trest zákazu činnosti na jeden rok až deset let, přičemž pachateli může zakázat jen tu činnost, kterou se dopustil vytýkaného jednání, tedy jednání, pro něž byl odsouzen. Soud musí přesně vymezit rozsah a druh zakázané činnosti. Trest zákazu činnosti může být za splnění určitých podmínek uložen i samostatně, a to v případě, že to druh spáchaného trestného činu výslovně dovoluje a s ohledem na závažnost skutku a osobě pachatele by tento trest byl postačující a vedl by k jeho nápravě i bez uložení dalšího trestu. Činnostmi pro potřeby daného trestu se rozumí níže uvedených pět kategorií:

- Výkon zaměstnání spočívající ve výkonu závislé práce za odměnu v rámci pracovněprávního vztahu zaměstnance, ve prospěch zaměstnavatele.
- Výkon povolání spočívající povolené činnosti, která je zpravidla vykonávána za účelem zajištění si potřebných prostředků důležitých k životu. Může jít jak o výkon zaměstnání, tak i o další činnosti přispívající k obživě pachatele, který však není v pracovním postavení zaměstnance. V komentáři trestního zákoníku se jako vysvětlující příklad uvádí řízení motorového vozidla, které totiž sice může být povoláním, avšak také může být jen příležitostnou činností. Povolání musí být trvalejšího charakteru, může být i vedlejší činností k výdělku, avšak nesmí být jen příležitostná.
- Výkon funkce spočívající v činnosti v ustanovení nebo zvolení do honorované funkce nějaké společnosti co by kupříkladu jako statutární orgán, nebo představitel státního orgánu. Zde nesmíme zaměňovat honorovanou a výdělečnou funkci.

¹³⁰BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 288-292.str. 293-294.

- Výkon činnosti, ke které je zapotřebí zvláštního povolení spočívající v činnosti k jejichž výkonu je nutné speciálního povolení. Jako typický příklad je řízení motorových vozidel pro svou zábavu.
- Výkon činnosti upravené zvláštním předpisem spočívající v činnosti souvisejících s podnikáním, když může jít o živnost ohlašovací, koncesovanou, případně o činnost spojenou s výkonem povolání advokáta, notáře, lékaře a podobně.¹³¹

6.2 Odklony v trestním řízení

Podstatou odklonů v trestním řízení je zefektivnění a zrychlení trestního řízení u skutkově jednodušších trestních věcí tak, aby nemusely být projednávány před soudem v hlavním líčení, čímž je obviněnému nabízeno vyřízení trestní věci mírnějším a rychlejším způsobem, než by tomu bylo v klasickém vyřízení u hlavního líčení. Tímto se zefektivňuje práce justice, dochází k rychlejší reakci na kriminalitu. Některé druhy odklonů se opírají o principy restorativní justice. S ohledem na tyto principy tak není vyřešení problémů jen na bedrech státu, ale mohou se na řešení, urovnání, podílet také sami ti, kterých se věc přímo dotýká, tedy pachatel a oběť. V urovnání konfliktu tak mohou přispět různé neziskové společnosti, odborné poradny, psychoterapeutické poradny, ale zejména Probační a mediální služba České republiky.

„Odklon v trestním řízení (angl. i franc. „diversion“) umožňuje odchýlení od běžného průběhu řízení, a to buď k určitému zkrácenému či sumárnímu řízení („summary proceedings“), nejčastěji za využití trestního příkazu či schválení dohody o vině a trestu, anebo k vyřízení státním zástupcem či soudem, jenž nedospěje k vyslovení viny, a tím k uložení klasické trestní sankce (např. různé formy podmíněného zastavení trestního stíhání, odstoupení od trestního stíhání

¹³¹ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022 [online]. [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxsfzwwexzsgaydsxzugbpxazrxgm>.

a narovnání), anebo dokonce k mimosoudnímu vyřízení věci v rámci jiného typu řízení (např. ve správním řízení).“¹³²

Aplikovat odklon v trestním řízení nelze v každé trestní věci. K aplikaci musí být splněny obecné podmínky, kterými jsou, že nejde o závažný trestný čin, nejde o skutkově a právně složitou trestní věc, je prokázána vina samotným obviněným a u obviněné osoby je ochota nahradit škodu, případně učinit dohodu o její splacení a v případě bezdůvodného obohacení toto bezdůvodné obohacení vydat. Mezi odklony v našem právním řádu patří institut podmíněného zastavení trestního stíhání uvedený v ustanovení § 307 trestního řádu, narovnání uvedeného v ustanovení § 308 trestního řádu, trestní příkaz uvedený v ustanovení § 314e trestního řádu a podmíněné odložení podání návrhu na potrestání uvedené v ustanovení § 362 trestního řádu.¹³³ U některých odklonů je obviněný povinen navíc dopředu zaplatit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Částku stanoví orgán, který v daném stádiu trestního řízení o odklonu rozhoduje. V řízení před soudem je to soud, v přípravném řízení státní zástupce.

6.3 Ukládané tresty právnickým osobám

Ukládání sankcí právnickým osobám je součástí TOPO, avšak některá pravidla k ukládání sankcí vyplývají i z trestního zákoníku. Ne všechny trestní sankce ukládané fyzickým osobám jdou uložit i právnickým osobám, kupříkladu nelze uložit trest odnětí svobody, nebo domácí vězení. Tresty jsou upraveny v ustanovení pod § 15 TOPO. Je nutno si uvědomit, že ukládání trestů právnickým osobám má jinou povahu než ukládání trestů fyzickým osobám. Soud při stanovení výše a druhu trestu právnické osobě, přihlédně podle ustanovení § 14 „*k povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům právnické*

¹³²ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 3474-3500.

¹³³Zákon č. 141/1961 Sb. *trestní řád* v posledním znění

*osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů; přitom přihlédne též k tomu, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Dále soud přihlédne k působení právnické osoby po činu, zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby.*¹³⁴ Soud ale přihlíží k možným důsledkům, které by uložené trestní sankce měly i na třetí osoby. Zejména na věřitele, poškozené osoby a další okolnosti (§ 14 odst. 3). Soud může právnické osobě uložit i ochranná opatření.

Jak vyplynulo z tabulky č. 8 (str. 52), tak za celou dobu účinnosti trestného činu úvěrového podvodu bylo trestně stíháno 73 právnických osob. Vyjma roku 2021, kdy právnické osoby tvořily 0,60 % všech stíhaných osob, se jejich podíl pohyboval pod dolní hranicí půl procenta, pokud ne přímo u samé nuly. Mnohdy šlo o jednotky případů, jako kupříkladu v roce 2022 se jednalo o jeden případ.

Právnickým osobám mohou být pro spáchání trestného činu úvěrového podvodu uloženy tresty, které jsou společné i pro fyzické osoby. Mezi něž patří propadnutí majetku, peněžitý trest, trest propadnutí věci a zákaz činnosti. Dále však TOPO stanoví tresty, které je možno uložit za protiprávní jednání pouze právnickým osobám. Jedná se o zrušení právnické osoby, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí a poslední je uveřejnění rozsudku. Také jim můžou být uloženy ochranné opatření zabránění věci a zabránění části majetku. Blíže se zaměřím na tresty, které jsou ukládány jen právnickým osobám za spáchání trestného činu úvěrového podvodu.

¹³⁴Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v posledním znění.

Zrušení právnické osoby (§ 16)

Jedná se o nepřísnejší možný uložený trest, který znamená konec právnické osoby. Jak uvádí Borčevský, lze tento trest s nadsázkou přirovnat k trestu smrti. K možnosti uložení trestu musí být splněny některé kumulativní podmínky. Musí mít sídlo v České republice. Její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů a nevylučuje to povaha právnické osoby.¹³⁵ TOPO dále stanoví, že pokud je právnickou osobou banka, může být trest uložen pouze až po vyjádření České národní banky ve vztahu k možnostem a důsledkům z trestu plynoucích. Soud pak ke stanovisku přihlédne. Obdobně se postupuje u pojišťoven, zajišťoven, penzijního fondu, investiční společnosti, investičního fondu, obchodníka s cennými papíry, spořitelního a úvěrního družstva, centrálního depozitáře, instituce elektronických peněz, platební instituce, provozovatele vypořádacího systému a organizátora trhu s investičními nástroji (§ 14 odst. 2). Pokud to povaha trestného činu dovoluje, tak ze získaného majetku budou uspokojena práva věřitelů.¹³⁶

Propadnutí majetku (§ 17)

Za zvlášť závažný zločin soud odsuzuje právnickou osobu k trestu propadnutí jeho majetku, který získala pro sebe, nebo jiného anebo se jej snažila získat. Tam kde to zákon umožňuje, může trest uložit bez podmínek, jinak je nutné si ve vztahu ke konkrétním typům právnických osob jako jsou banky, pojišťovny, záložny apod. vyžádat vyjádření podobně jako u trestu zrušení právnické osoby. Trestem je postižena buď určená část majetku právnické osoby, nebo majetek celý.¹³⁷

¹³⁵BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 357.

¹³⁶Zákon č. 418/2011 Sb., *zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* v posledním znění.

¹³⁷Tamtéž.

Peněžitý trest (§ 18)

Pokud to nebude k újmě práv poškozené, může soud právnické osobě uložit peněžitý trest. Denní sazba pokuty činí od 1 000 Kč do 2 000 000 Kč. Obdobně jako u předchozích trestů si u určitých typů právnických osob musí vyžádat vyjádření patřičných orgánů.¹³⁸

Propadnutí věci (§ 19)

Trest propadnutí věci, včetně propadnutí náhradní hodnoty, ukládá soud právnické osobě za podmínek stanovených trestním zákoníkem (§ 70, § 71).¹³⁹

Zákaz činnosti (§ 20)

Trest zákazu činnosti může soud právnické osobě uložit na dobu 1 roku až 20 let. Vždy však musí jít o činnost, kterou byl spáchán trestný čin. Jako typický příklad by byla činnost poskytovatele spotřebitelského úvěru. Obdobně jako u předchozích trestů si u určitých typů právnických osob musí vyžádat vyjádření patřičných orgánů.¹⁴⁰

Uveřejnění rozsudku (§ 23)

Z pohledu prevence má tento druh trestu velký potenciál. „*Ačkoli je totiž firemní reputace nehmotný koncept, dobrá pověst prokazatelně zvětšuje hodnotu firmy.*“¹⁴¹

„*Soud může uložit trest uveřejnění rozsudku, je-li třeba veřejnost seznámit s odsuzujícím rozsudkem, zejména vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, anebo vyžaduje-li to zájem na ochraně bezpečnosti lidí nebo majetku, popřípadě společnosti. Přitom soud určí druh veřejného sdělovacího prostředku,*

¹³⁸Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v posledním znění.

¹³⁹Tamtéž.

¹⁴⁰Tamtéž.

¹⁴¹BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, str. 359.

*ve kterém má být rozsudek uveřejněn, rozsah jeho uveřejnění a lhůtu určenou právnícké osobě k uveřejnění rozsudku.*¹⁴²

6.4 Aplikační úskalí z praxe

Z pohledu policisty vnímám společenský tlak a trend na vyřizování trestních věcí formou odklonů v trestním řízení, a pokud jsou splněny všechny zákonné podmínky, věc ukončit v přípravném řízení před podáním obžaloby. Stejně tak se již v průběhu přípravného řízení obstarávají podklady pro možné uložení alternativního trestu. Policejní orgán proto již od samotného počátku trestního řízení zjišťuje veškeré skutečnosti, které jsou rozhodné k danému postupu. Osvětluje majetkové a finanční poměry pachatele, jeho míru zadlužení, exekuční či insolvenční postih. Dokumentuje postoj pachatele k možnému uložení alternativního trestu, nebo k aplikaci odklonu v trestním řízení. Pro výkon obecně prospěšných prací dokumentuje jeho zdravotní omezení a postoj k danému trestu. Osobám podezřelým, obviněným dává nutných poučení, seznamuje je s možnými postupy a dle jejich postojů volí způsob vyřízení věci. Policejní orgán dává podněty i Probační mediační službě České republiky v případech, které jsou vhodné pro mediaci. Stejně tak to vnímám v činnosti dozorujících státních zástupců, kteří činí dohled nad trestním řízením.

Ve vztahu k úvěrovému podvodu lze prostá jednání uvedená v základní skutkové podstatě vyřídit i odklonem v trestním řízení, případně uložení alternativního trestu. Mám zde na mysli však vyřízení věci jinak než vyřízením trestním příkazem soudu, nebo uložení trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem. Z praxe sleduji, že se tak však neděje pro objektivní překážky, ale na straně obviněných. Opět vztahují-li protiprávní jednání k fyzickým osobám dosud netrestaným, přímým pachatelům, kteří trestnou činnost neorganizovali a podobně. Drtivá řada

¹⁴²Zákon č. 418/2011 Sb., *zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim* v posledním znění.

těchto skutkově jednodušších trestních věcí právě končí v řízení před soudem trestním příkazem s uložením trestu odnětí svobody podmíněně. Tvrzení pak podtrhuje i juristická statistika za rok 2021 (viz. kapitola 3.4) ze které bylo zjištěno, že trest odnětí svobody byl uložen 87 % odsouzeným pachatelům úvěrového podvodu, z toho bylo 82 % odsouzeno podmíněným odkladem výkonu trestu.

Shora citovaní pachatelé, proti nimž se vede trestní řízení pro podezření ze spáchání přečinu úvěrového podvodu, mají totiž ve většině případů problém řádně splácet svůj úvěr, nebo jej nesplácí vůbec. Úvěry čerpali z důvodu finanční potřeby v řádech desítek tisíc korun, získané finanční prostředky utratili. Mnohdy jsou to lidé již od počátku bez zaměstnání, jindy se stávají nezaměstnanými v průběhu čerpání úvěru, trestního řízení, jsou bez evidence na úřadu práce. Tito pachatelé nejsou schopni uhradit vzniklou škodu úvěrující společnosti, ani nejsou schopni s ní uzavřít rozumný a akceptovatelný splátkový kalendář, natož zaplatit peněžitý trest, neboť celé trestní řízení deklarují svou finanční nouzi, majetkovou chudobu. Tomu všemu odpovídají i data z juristické statistiky, když peněžitý trest byl v roce 2021 uložen v 5 % z celkově odsouzených pachatelů úvěrového podvodu, což ještě neznamená, že trest opravdu vykonali. Přitom peněžitě tresty jsou nejčastěji ukládány jen v řádech desítek tisíc korun, jak vyplývá z Výroční statistické zprávy Ministerstva spravedlnosti České republiky za rok 2021. „*Soudy celkem pochopitelně ukládají velmi často „kulaté“ částky. Tresty ve výši 30 000 Kč, 20 000 Kč, 25 000 Kč, 15 000 Kč a 10 000 Kč tvořily dohromady více než polovinu uložených trestů.*“¹⁴³

Přichází v úvahu trest obecně prospěšných prací. Z praxe, kterou mám jako policista sloužící přes 25 let, z toho 16 let na úseku vyšetřování trestných činů, není o tento druh trestu bohužel tolik velký zájem. Obvinění, kteří jsou zaměstnání,

¹⁴³MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva [online]. 2022, 59 s. [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2021.pdf/37d8da17-4fee-4001-a473-fdb840f78936.

již nechtějí mnohdy ve svém volném čase dále pracovat bez nároku na mzdu a ještě za situace nevědomosti o jaký konkrétní druh práce půjde. Nezřídka si dokonce kladou podmínky, o jaký druh práce by se mělo jednat, mnohdy jsou to kancelářské práce. Na druhou stranu mají stále povinnost uhradit vzniklou škodu a trest obecně prospěšných prací je bez výdělku. Z juristické statistiky za rok 2021 bylo zjištěno, že tento trest byl uložen celkem 6 % odsouzeným pachatelům úvěrového podvodu.

„Podle § 64 tr zák. soud při ukládání trestu obecně prospěšných prací přihlédne mj. ke stanovisku pachatele, které, zejména pokud by šlo údržbářské, úklidové a jiné nekvalifikované práce, by sotva bylo kladné u pachatelů z podnikatelských kruhů, zastávajících často vysoké posty manažerské či u pachatelů ve veřejných funkcích. Byť současná právní úprava umožňuje (!) ukládání i jiných prací, tedy kvalifikovanějších, obecně prospěšné práce zřejmě za efektivní trest pro pachatele hospodářské kriminality považovat nelze.“¹⁴⁴

Trest domácího vězení není ukládán v hojném zastoupení i s ohledem na širokou veřejností známý nedostatek kontrolních elektronických náramků, čímž jsou dány ztížené podmínky pro kontrolu výkonu trestu elektronickým monitoringem. Výkon trestu by v případě masivního ukládání byl nejspíše nekontrolovatelným s ohledem na kapacity úředníků Probační mediační služby České republiky (dále jen PMS), čemuž nasvědčují i závěry z výroční zprávy PMS, i když se týká roku 2020.

„Služba zajišťovala výkon celkem 6 237 nových trestů obecně prospěšných prací (- 4,6 %). V roce 2020 byla Služba pověřena kontrolou 173 trestů domácího

¹⁴⁴KALVODOVÁ, Věra. MOŽNOSTI A LIMITY TRESTÁNÍ PACHATELŮ HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY. In: ČENTÉŠ, Jozef a Matej KAČALJAK. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015: FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015, s. 1222 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/9.sekcia.pdf.

vězení (- 28,8 %).¹⁴⁵ „Průměrná zátěž na jednoho pracovníka Služby ke konci roku 2020 byla 62 případů kontrolovaných sankcí (zejména dohledů a obecně prospěšných prací)“. Průměrná zátěž tak klesla v porovnání s lety 2019, kdy dosahovala hodnoty 63 případů.¹⁴⁶

Pokud se opět ohlédneme do roku 2021 prostřednictvím juristické statistiky, tak zjišťujeme, že ani jedna z odsouzených osob pro spáchání úvěrového podvodu nebyla potrestána tímto trestem. V roce 2021 bylo v celé České republice trestem, či trestním opatřením domácího vězení potrestáno 103 odsouzených¹⁴⁷ a v roce 2020 pak 108 odsouzených.¹⁴⁸ Z celého výčtu trestů u úvěrového podvodu je proto nejvíce soudy ukládaným trestem trest odnětí svobody podmíněně (v roce 2021 podíl 82 % ze všech trestů). Ač se jedná o trest, který není spojen s omezením osobní svobody, nese svá negativa. Odsouzením k trestu odnětí svobody dochází k jeho zápisu do rejstříku trestů a objevuje se samozřejmě i v jeho výpise, který je vyžadován pro osvědčení bezúhonnosti pro řadu zaměstnání a činností. Tato ztráta bezúhonnosti odsouzeného omezuje při výběru jeho zaměstnání, případně i v obstarání potřebných povolení nutných k výkonu nového povolání, kupříkladu živnosti. Stejně tak záznam ve výpise rejstříku může vést i ke ztrátě současného zaměstnání. Každopádně je tento trest příznivější než kratší trest odnětí svobody nepodmíněně, protože osobní svoboda omezená pobytem ve vězeňském zařízení je nenahraditelná.

¹⁴⁵PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2020 [online]. Praha, 2022, (PMS-Spr 05135/2021-025), 3-4 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/11/onas_zakladdokumenty_vyrocnizprava_2020_211111.pdf.

¹⁴⁶PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2020 [online]. Praha, 2022, (PMS-Spr 05135/2021-025), 3-4 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/11/onas_zakladdokumenty_vyrocnizprava_2020_211111.pdf.

¹⁴⁷CSLAV, Přehled o uložených trestech/trestních opatření - hlavní sankce (trest 1): [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029284&id4=html&id5=63603248a3e1ef535457bc60fe197fbd&id6=null.

¹⁴⁸CSLAV, Přehled o uložených trestech/trestních opatření - hlavní sankce (trest 1): [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828763&id4=html&id5=f560b6a07334d8eb974edeba465e74e5&id6=null.

7 ANALÝZA TRESTNÍCH SPISŮ ÚVĚROVÝCH PODVODŮ

7.1 Cíl výzkumu

Kriminalita úvěrového podvodu je ekonomikou zátěží nejen pro stát, poškozené, ale také celou společnost. Není možné tuto kriminalitu vymýtit, avšak je nutné proti ní bojovat a pokusit se jí předcházet i tím, že analyzujeme způsob, jakým se pachatelé jednání dopouštějí (jejich modus operandi), jaké a zda jsou dostatečné kontrolní mechanismy bránící této trestné činnosti. Cílem je zjistit údaje, které se v policejních statistikách již běžně neuvádějí, protože jsou nad jejich rámeček a pokusit se získat tímto způsobem ucelenější obrázek o osobnosti pachatele úvěrových podvodů základních skutkových podstat. Studium trestních spisů by mi mohlo pomoci najít i nějaké možné řešení do budoucna, které by přispělo k prevenci této kriminality, nebo možnosti čtenější ukládání alternativních trestů.

7.2 Hypotézy

Pro potřeby výzkumného problému byly stanoveny 3 hypotézy, které vznikly z mých osobních zkušeností, tak jak jsem se s nimi setkával před deseti lety, tedy v době, když jsem sloužil jako vyšetřovatel a úvěrové podvody jsem také vyšetřoval. Hypotézy se vztahují k přímým pachatelům základních skutkových podstat úvěrových podvodů.

Hypotéza č. 1 – *Pachatelé základních úvěrových podvodů jsou převážně muži ve věku do 30 let se základním vzděláním.*

Hypotéza č. 2 – *Nehrazení splátek úvěrů je nejčastějším indikátorem k odhalení trestného činu úvěrového podvodu.*

Hypotéza č. 3 – *Pachatelé úvěrových podvodů jsou odsouzeni převážně k trestu odnětí svobody podmíněně.*

7.3 Výzkumný soubor

V souvislosti s metodologickým postupem a časovým harmonogramem jsem provedl v období ode dne 1. 10. 2022 do 10. 2. 2023 výzkum zaměřený ke zjištění údajů z trestních spisů vedených v místní a věcné působnosti Městského ředitelství policie v Ostravě. Věcně a místně spadají jednak do dozoru Okresního státního zastupitelství v Ostravě, tak Frýdku Místku, Opavy i Nového Jičína. Za účelem provedení výzkumu jsem vybral trestní spisy na principu kvótního výběru. Kontrolovanými kvótami bylo

- pravomocně ukončené trestní řízení uznáním viny pro spáchání trestného činu úvěrového podvodu,
- jeden spáchaný skutek, trestní spisy roku 2020,
- jeden přímý pachatel z řad žadatele o úvěr,
- možná způsobená škoda ve výši nepřesahující částku 100 tisíc korun.

Tímto výběrem bylo vyselektováno celkem 9 trestních spisů v systému evidence trestního řízení z celkových 47 trestních věcí. Na rok 2020 jsem se zaměřil z důvodu, že pozdější datum by ještě více snížil počet výzkumného vzorku s ohledem na ještě probíhající trestní řízení.

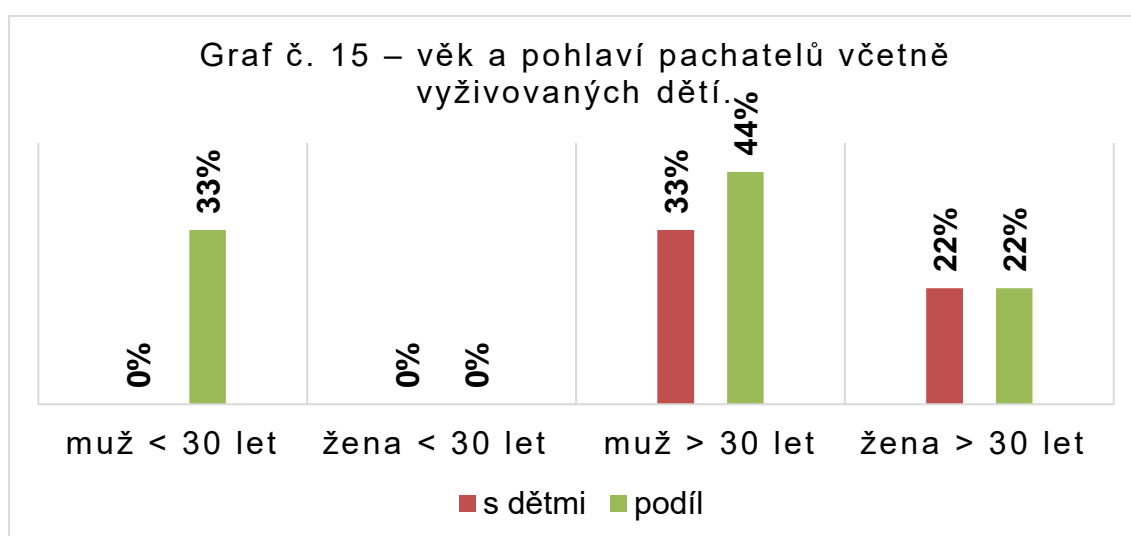
7.4 Průběh výzkumu

Kriminologický výzkum jsem provedl sociologickou technikou zvanou analýza dokumentů. Obsahové analýze dokumentů byly podrobeny kopie trestních spisů za rok 2020 a v nich založené listiny. Mezi nejčastějšími studovanými listinami byly pak výslechy osob, proti nimž se vedlo trestní řízení, dále trestní oznámení poškozené společnosti včetně jejich dalších sdělení a příloh, jakož samotná úvěrová smlouva a poučení. V neposlední řadě rozhodnutí všech orgánů činných v trestním řízení v dané trestní věci. Zjištěné údaje jsem zapisoval do pomocné sběrné tabulky. Byly tedy studovány dokumenty jak úřední, tak i osobní povahy.

Zaměřil jsem se na kvantitativní přístup, tedy na zkoumání četnosti různých jevů k potvrzení, či vyvrácení stanovených hypotéz.

7.5 Výsledky výzkumu

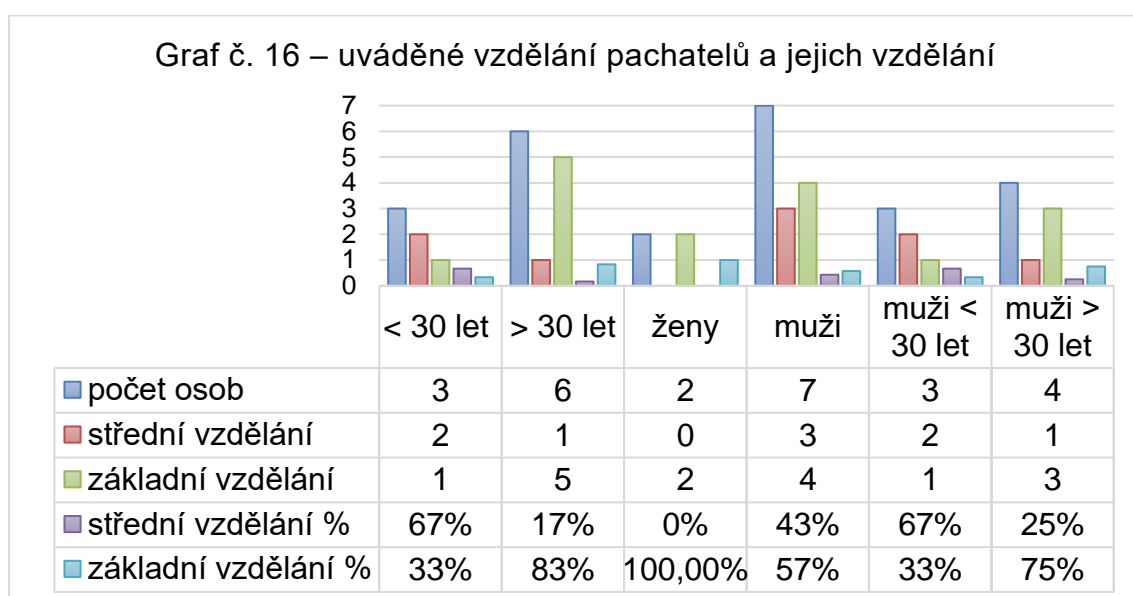
Provedenou analýzou bylo zjištěno, že v osmi případech byla poškozeným úvěrová společnost, jen v jednom případě šlo o bankovní ústav. V jednom jediném případě nebyl úvěr poskytnut, v dalších došlo k jeho schválení a poskytnutí finančních prostředků. K pachatelům bylo zjištěno, že v sedmi případech byli pachateli muži a ve dvou případech ženy. Věk pachatelů se pohyboval od 19 let do 43 let. Grafické rozdělení znázorňuje graf č. 15.

Zdroj: Autor z údajů z trestních spisů.

Při přepočtu na procenta, byli muži zastoupeni 78 %. Věk byl posuzován k datu, kdy došlo k uzavření úvěrové smlouvy. Průměrný věk všech stíhaných osob byl 32 let. Ženy byly ve věku 34 a 35 let. Přesnějším rozdělením zjišťujeme, že muži do 30 let tvoří podíl 33,33 %, muži nad 30 let tvoří podíl 44,44 % a ženy nad 30 let tvoří podíl 22,22 % z celkového počtu stíhaných osob výzkumného vzorku. Bezdětní byli 4 pachatelé, tedy 44 % procent z výzkumného vzorku. Všechny osoby byly české národnosti. K jejich rodinnému stavu bylo zjištěno, že sedm osob (78 % z celku) bylo ještě svobodných a dvě osoby (22 % z celku) byly

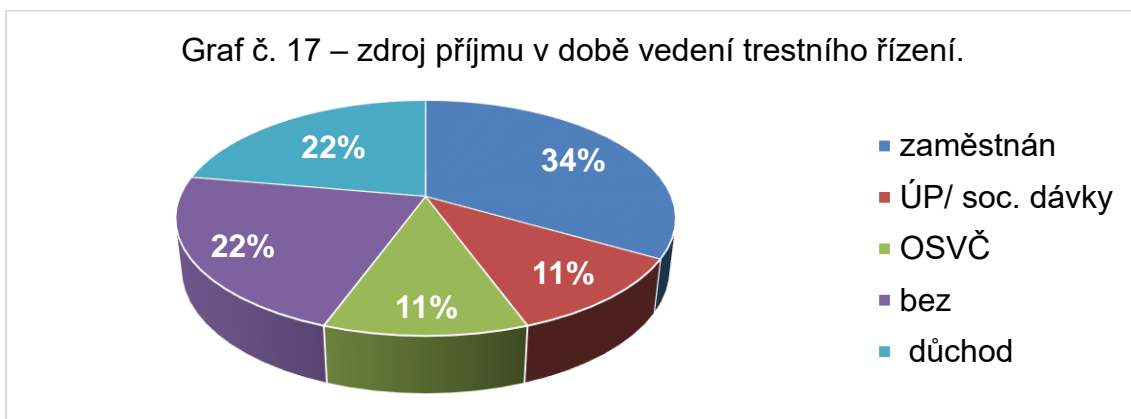
rozvedeny, přičemž to byl jeden muž ve věku 34 let a žena také ve věku 34 let. Všech 9 osob pachatelů ke své osobě uvedlo dosažené nejvyšší vzdělání. Základní vzdělání uvedlo 6 osob (67 % z celku) a zbývající 3 osoby (33 % z celku) ke své osobě uvedly vystudovanou střední školu bez maturity. Jak vyplývá z grafu č. 16, rozdělil jsem si skupinu navíc podle věku a pohlaví. Jedna skupina byly osoby do 30 let a druhá nad 30 let.

Zdroj: Autor z údajů z trestních spisů.

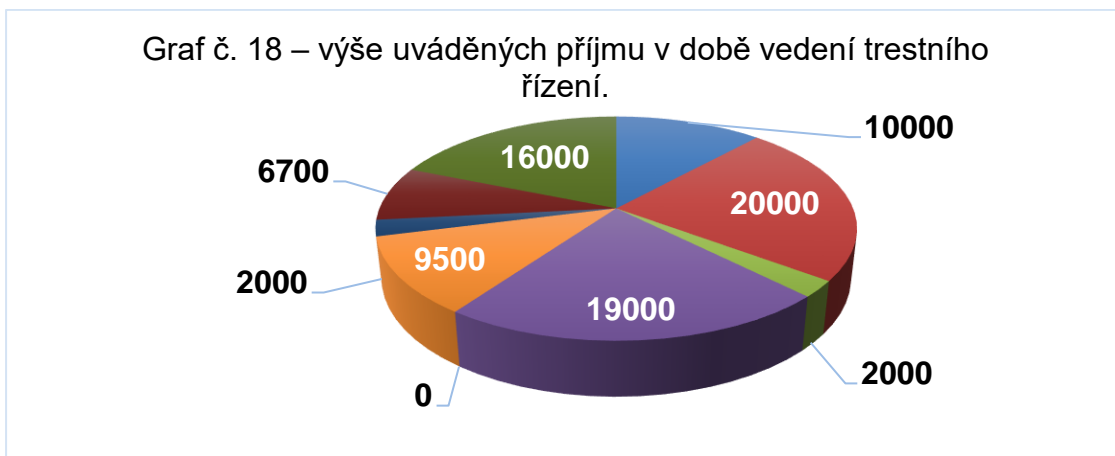
Ve skupině do 30 let věku, která byla o počtu 3 osob (33 % z celku) deklarovaly dvě osoby středoškolské vzdělání bez maturity (22 % z celku), jedna osoba (11 % z celku) uvedla základní vzdělání. U skupiny nad 30 let, která čítala 6 osob, byly výsledky opačné, když pouze jedna osoba (11 % z celku) uváděla jako nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské bez maturity a zbylých 5 osob (56 % z celku) uvedlo vzdělání základní. Pokud jsem porovnal obecně ženy a muže, tak ženy v zastoupení 2 osob uváděly základní vzdělání, avšak muži v zastoupení 7 osob ve čtyřech případech uvedli základní vzdělání a ve třech případech pak středoškolské bez maturity. Žádná z osob neuváděla středoškolské vzdělání úplné s maturitou, ani vysokoškolské.

Zaměřil jsem se na jejich zdroje příjmu. Zjistil jsem, že v době projednávání trestní věci byly jen 2 osoby (22 % z celku) zaměstnané. Navíc 2 osoby (22 % z celku) uvedly, že jsou bez zaměstnání i bez evidence na jakýkoli sociální systém. Jedna z těchto osob dovysvětlila, že je zcela bez jakýchkoli příjmů, druhá příjmy vyčíslila na částku 4 tisíce měsíčně, ale blíže nerozvedla jejich zdroj. Blíže srovnání v grafu č. 17 a grafu č. 18.

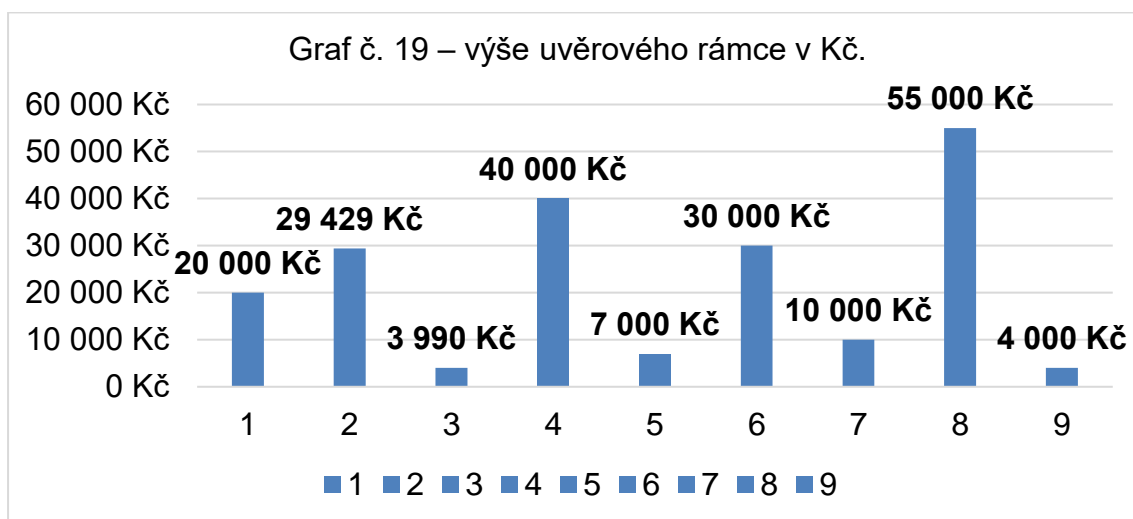
Zdroj: Autor z údajů z trestních spisů.

Ze spisů není patrné, zda je přiznán příjem v hrubé, či čisté mzdě, ale s největší pravděpodobností, podle ustálené praxe sepisu výsledků, půjde o vyjádření příjmu v čisté mzdě.

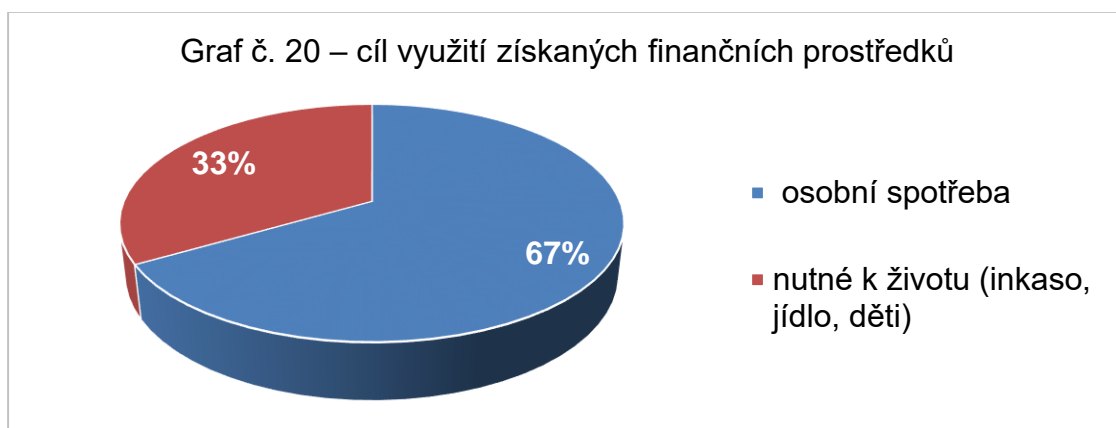
Zdroj: Autor z údajů z trestních spisů.

Z úvěrových smluv bylo zjištěno, že 4 (44 %) z 9 úvěrů nepřesáhly ani částku 10 000 Kč, což by u jiných jednání, která mají v základní skutkové podstatě jako jeden ze znaků skutkové podstaty způsobení škody, nedosahovalo intenzity trestného činu. Průměrná škoda na jeden úvěrový podvod činila částku ve výši 22 158 Kč. Graficky jsou úvěrové rámce zachyceny v grafu č. 19. Nejvyšší poskytnutý úvěr byl ve výši 55 000 Kč.

Zdroj: Autor z údajů z trestních spisů

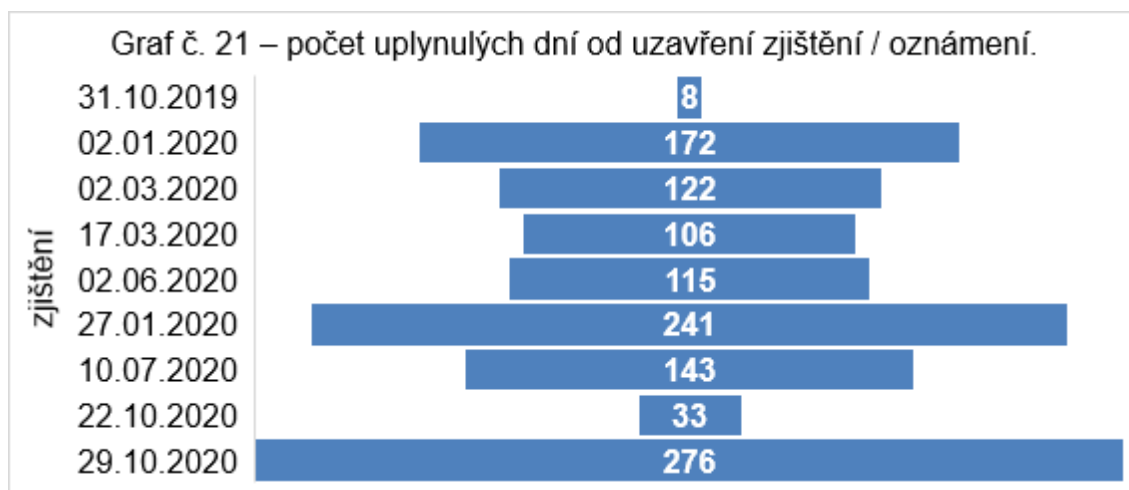
Z grafu číslo 20 je patrné, že většina pachatelů podle svých tvrzení použila získané finanční prostředky pro svou osobní spotřebu. Blíže toto nijak nevysvětlovali. Osobní potřeba byla jako důvod uzavření úvěru v celkem 67 %.

Zdroj: Autor z trestních spisů

Není vyloučeno, že i nějakou část tito pachatelé použili na nutné výdaje, nebo jimi vytloukali další splátky jiných úvěrů a jenom tak oddalovali své finanční problémy a schopnost řádně hradit splátky úvěru. Avšak jen 3 pachatelé (33 %) výslovně prohlásili, že se zadlužili z důvodu výdajů nutných k životu, jako je hrazení nájmu, inkasa, jídla, či výdajů spojených s výchovou dětí. Jejich tvrzení sice není jak ověřit, ale tito 3 pachatelé alespoň uváděli vyživovací povinnost vůči svým dětem, což by mohlo přispívat jejich tvrzení. Byli to dva muži ve věku 33 a 34 let. Jeden z nich byl zaměstnán a měl vyživovací povinnost k sedmi dětem. Druhý byl nezaměstnaný a měl vyživovací povinnost na dvě děti. Tou třetí osobou byla žena ve věku 34 let, měla vyživovací povinnost k jednomu dítěti, byla bez zaměstnání a půjčila si 7 000 Kč.

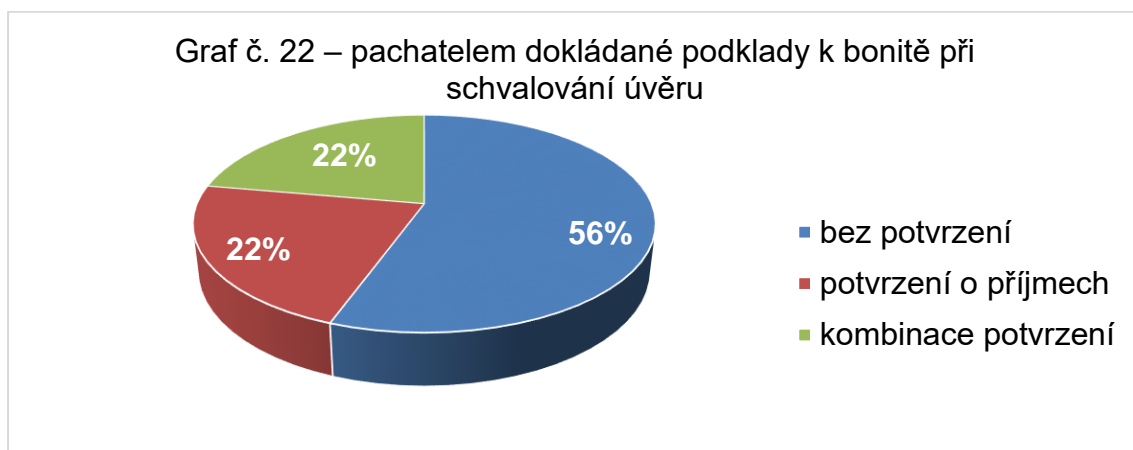
Nejdélší doba, která uplynula od uzavření smlouvy po oznámení, či zjištění podezření ze spáchání úvěrového podvodu činila 276 dní, ale v průměru trvala 135 dní. Další časové úseky u jednotlivých trestních věcí vyobrazuje graf č. 21.

Zdroj: Autor z trestních spisů

Co se týče nejmenší nutné doby k oznámení podezření, která činila pouhých 8 dnů, se vrátím později, ale průměrná doba na zjištěný skutek, po vyjmutí těchto 8 dnů, činí 151 dnů.

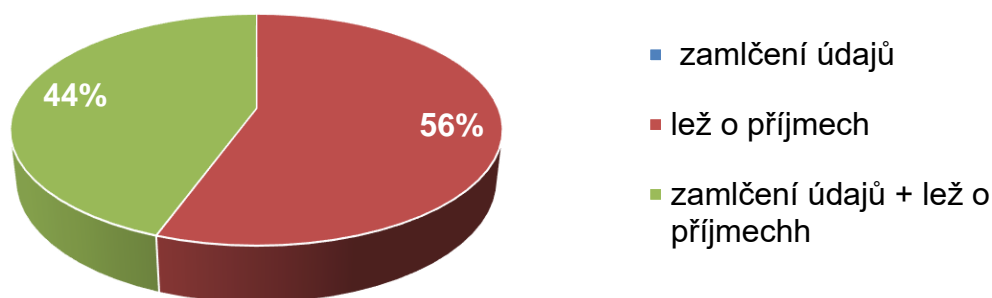
K posouzení osobnosti pachatelů jsem se dále zaměřil na způsob doložení své bonity při uzavírání úvěru, pokud nějakou vůbec musely dokládat. Konkrétně jsem zkoumal, zda museli doložit nějaké potvrzení o svých příjmech a majetku. Pokud ano, tak o jaké listiny se jednalo. Zda šlo o potvrzení výše příjmu zaměstnavatelem, pracovní smlouvu, výpis z bankovního účtu, a podobně. Zjistil jsem, že k většině žádostí o úvěr nebylo nutno dokládat žádných potvrzení k podložení tvrzených údajů o své bonitě. Zjistil jsem, že bez doložení osvědčujících potvrzení bylo projednáváno celkem 56 % žádostí o úvěr, zde stačilo tvrzení žadatele v samotné žádosti. Samostatné potvrzení o příjmu bylo vyžadováno u 22 % žádostí o úvěr a 22 % procent bylo podloženo kombinací různých potvrzení osvědčujících tvrzení žadatele. Znázorněno graficky grafem č. 22.

Zdroj: Autor z trestních spisů

Následně mne zajímalo, jaký je nejčastější způsob spáchání úvěrového podvodu. Zjistil jsem, že v 56 % případů došlo ze strany pachatelů k podání nepravdivých informací ke svému příjmu, přičemž ve zbylých 44 % pachatelé navíc ještě k nepravdivým tvrzením o svém příjmu zamlčeli i podstatné skutečnosti. Těmi podstatnými skutečnostmi byly kupříkladu i exekuce, které byly proti nim vedeny, případně padělané potvrzení o důchodovém výměru, či o zaměstnání. Graficky znázorňuje graf č. 23 na následující stránce.

Graf č. 23 – modus operandi pachatele.

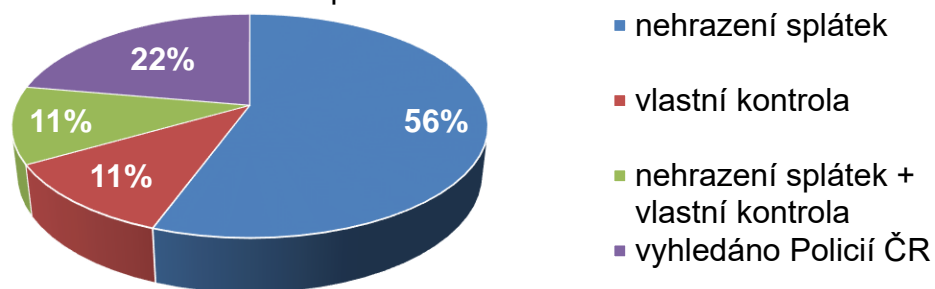

Zdroj: Autor z trestních spisů

Je však s podivem, že úvěrová společnost kupříkladu exekuce neodhalila a úvěr osobě poskytla, na rozdíl od bankovního ústavu, který vlastní kontrolou tento podvod odhalil a učinil o něm oznámení orgánům činným v trestním řízení. Zde se jedná právě o oněch 8 dní, které vedly k odhalení úvěrového podvodu vyobrazených v grafu č. 21. V celém výzkumném vzorku je proto bankovní ústav sice poškozeným subjektem, ale jako jedinému mu fyzicky nevznikla žádná přímá škoda na jeho majetku.

V grafu č. 24 je znázorněna ta drtivá 56 % převaha situace nehrazení splátek jako prvotního a jediného indikátoru k učinění oznámení o podezření ze spáchání trestného činu.

Graf č. 24– indikátor podezření na trestný čin úvěrového podvodu.

Zdroj: Autor z trestních spisů

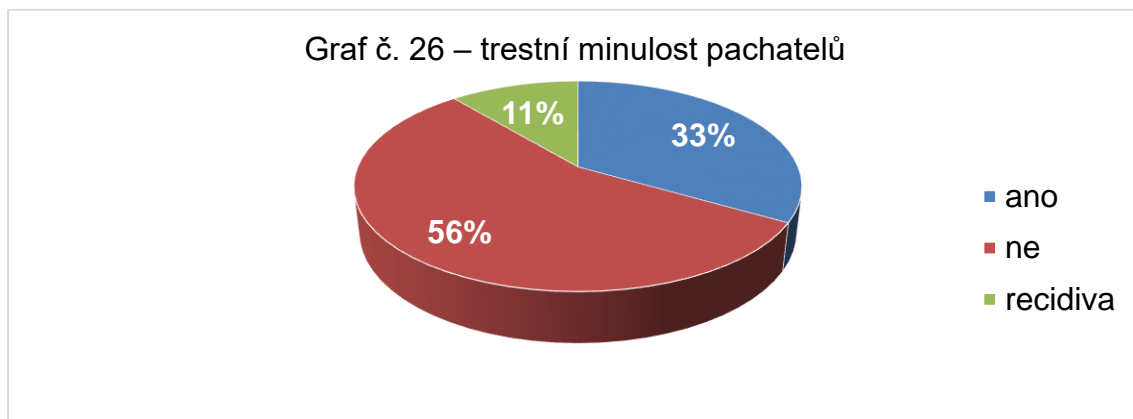
Pokud si k tomu přičteme navíc, že nehrazení splátek přimělo poskytovatele úvěru k vlastní kontrole a na základě této pak vyšlo najevo podezření ze spáchání trestného činu, činí nehrazení splátek jako indikátor trestného činu v celkových 67 % případů. Nutno zde zmínit i nemalý 22 % podíl Policie ČR při vyhledávání této kriminality. Obvykle se tak děje na základě oznámení jiné než úvěrem dotčené osoby, případně vyjde najevo i vlastní poznatek z vyšetřování jiné kriminality. Vlastním šetřením Policie ČR byl odhalen právě kupříkladu již shora zmiňovaný jeden případ se zamlčením exekuce. Vlastní počáteční kontrola poskytovatele úvěru přispěla k odhalení trestného činu v 11 % případů. Stejnou měrou přispělo k odhalení trestného činu nehrazení splátek a vlastní kontrola poskytovatele úvěru.

Z výzkumu vyplynulo, že místně příslušné soudy rozhodly ve dvou případech rozsudky, ve zbylých případech věc rozhodly trestními příkazy. V poměru 22 % rozsudky a v 78 % procentech trestním příkazem. Co se týče uloženého trestu, tak ve dvou případech bylo rozhodnuto u uložení trestu obecně prospěšných prací v délce 200 a 250 hodin. Ve zbylých 7 případech byl uložen trest odnětí svobody podmíněně. Délku jednotlivých trestů a pod nimi jejich délku podmínky znázorňuje níže graf č. 25. Trest odnětí svobody podmíněně byl soudy k trestu obecně prospěšných prací uložen v poměru 78 % k 22 %. Průměrný trest byl v délce 6 měsíců s podmíněným odkladem o výměře 16 měsíců.

Zdroj: Autor z trestních spisů

Jelikož druh a výše trestu je ovlivňována celou škálou faktorů, které jsem již v práci zmiňoval, zaměřil jsem se i na trestní minulost pachatelů, kterou jsem znázornil v grafu č. 26. Záznam v opise rejstříku trestů mělo 44 % pachatelů, přičemž u jednoho z nich šlo již o recidivu speciální. Jednalo se o již zmiňovanou ženu s dítětem, která si půjčila částku 7 000 Kč za účelem uhrazení svých nutných výdajů k obživě. Recidivu měli celkem 3 muži (33 % z celku) a 1 žena (11 %), která měla recidivu speciální. Všichni muži recidivisti byli ve věku nad 30 let.

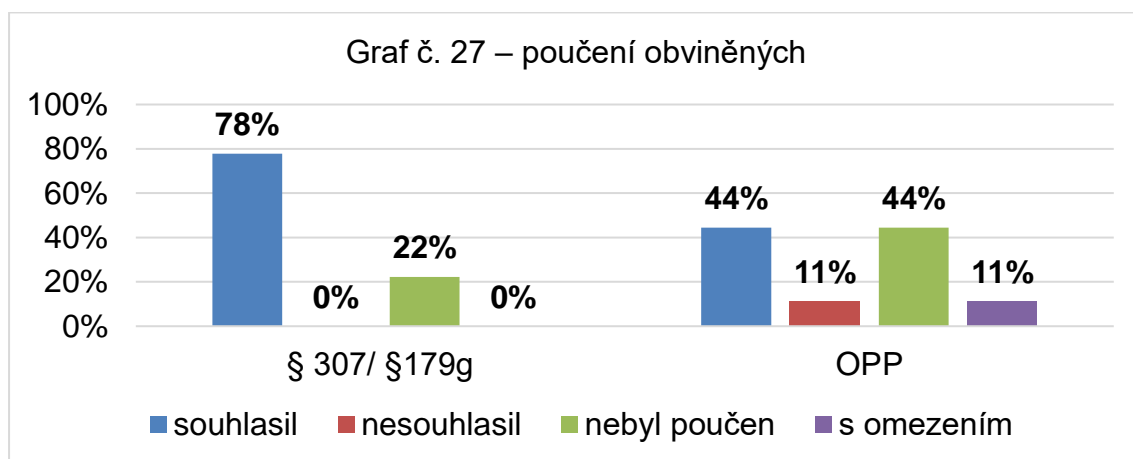

Zdroj: Autor z trestních spisů

Skutečnost, že kriminalita úvěrového podvodu sebou mnohdy nese i další trestnou činnost, svědčí i skutečnost, že dva pachatelé, tedy 22 % z celku, byli soudem uznáni vinným pro úvěrový podvod a zároveň i pro jiný trestný čin. Jednalo se o jednu osobu z řad netrestaných a jednu osobu z řad recidivistů. Dvěma pachatelům z řad recidivistů, tedy 50 % z těch, kteří měli trestní minulost, byly uloženy právě shora zmiňované tresty obecně prospěšných prací. Zda k jejich výkonu nastoupily a beze zbytku je vykonaly, o tom nebyl v trestním spise již záznam.

Na konci výzkumu jsem se zaměřil ještě na jeden aspekt, který by mohl mít vliv na ukládání trestů. Jak vyplynulo, tak soudy uložily jen dva tresty obecně prospěšných prací, jinak tresty odnětí svobody podmíněně. V sedmi případech rozhodovaly trestními příkazy, tedy bez projednání věci s obžalovaným přímo

u soudu. Jak vyplývá z grafu č. 27, tak s výkonem tohoto trestu souhlasilo po poučení 55 % dotázaných, přičemž jeden z nich, tedy 11 % procent mohl trest vykonat pouze s omezeními. Nesouhlas vyslovilo 11 % poučených, tedy 1 obviněný. Problémem však je, že celých 44 % obviněných nebylo policisty v celém trestním řízení o možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací vůbec poučeno.

Zdroj: Autor z trestních spisů

Trestním řízením mám na mysli celé stádium přípravného řízení trestného a jakýkoliv úkon s osobou v postavení podezřelé, či obviněné osoby. Tato míra nedostatku nebyla zjištěna u poučení o možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 307 trestního řádu, případně poučení o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání podle ustanovení § 179g trestního řádu v případech ve kterých se vedlo zkrácené přípravné řízení. Zde bylo poučeno celkem 78 % pachatelů. Jak ale vyplynulo z výzkumu, tento odklon nebyl realizován ani u jednoho z pachatelů, přičemž v trestních spisech jsem nezaznamenal jakoukoli snahu ze strany pachatelů naplnit potřebné podmínky, aby orgán činný v trestním řízení k tomuto odklonu mohl přistoupit.

7.6 Vyhodnocení hypotéz

Po provedeném výzkumu jsem přistoupil k vyhodnocení hypotéz.

Hypotéza č. 1 – *Pachatelé základních podstat úvěrových podvodů jsou převážně muži ve věku do 30 let se základním vzděláním*, neboť jak vyplývá ze statistik, jsou to právě muži, kteří jsou zastoupení v hojnějším počtu mezi stíhanými a vyšetřovanými osobami. Pokud jde o stanovenou věkovou hranici, tak jsem se domníval, že lidé, kteří ukončí vzdělávací proces se základním vzděláním, jsou začlenění do pracovního procesu a jejich povědomí o finanční gramotnosti není však na takové úrovni jako u osob starších, nebo s vyšším vzděláním. Také jsem vycházel z toho, že konec kriminální kariéry je u většiny pachatelů do 29 roku svého věku.

Z provedeného výzkumu, zejména z dat zanesených v grafu č. 15 a číslo 16 jsem však zjistil, že muži sice byli mezi stíhanými osobami zastoupeni v 78 %, ale ve věkovém rozpětí stíhaných mužů do 30 let tito tvořili jen 33 % všech stíhaných osob. Naproti tomu stíhaní muži ve věku starších 30 let tvořili 44 % procent všech stíhaných osob. Ve vztahu ke vzdělání pak bylo zjištěno, že muži mladší 30 - ti let měli v 67 % ukončené středoškolské vzdělání bez maturity a jen 33 % z nich měli jen základní školu. Natož u mužů starší 30 let tomu bylo naopak. Pouze se základním vzděláním bylo 75 % mužů, přičemž středoškolské bez maturity mělo vystudováno jen 33 % procent. **Po vyhodnocení se hypotéza nepotvrdila, byla vyvrácena, protože pachatelé základních úvěrových podvodů jsou sice muži se základním vzděláním, ale jsou to muži ve věku nad 30 let.**

Hypotéza č. 2 – *Nehrazení splátek úvěrů je nejčastějším indikátorem k odhalení trestného činu úvěrového podvodu*, neboť ve své praxi vyšetřovatele jsem se s tímto indikátorem pro podezření ze spáchání trestného činu úvěrového podvodu setkával ve většině případů.

Z provedeného výzkumu, z dat zanesených v grafech číslo 21 až číslo 24 jsem zjistil, že poskytovatel úvěru zjistil vlastní kontrolou bonity žadatele o úvěr podezření o trestném činu úvěrového podvodu v celkovém počtu 11 % případů, což tvořilo 1 případ z celkového počtu 9 případů. Na rozdíl samotná skutečnost nehrazení splátek vedla v 56 % procentech případů k oznámení podezření ze spáchání trestného činu úvěrového podvodu. Pokud by dotčené osoby z výzkumného vzorku řádně a včas hradily splátky, případně, by alespoň komunikovaly s poskytovatelem úvěru ve snaze řešit svou platební neschopnost, je možné, že by jejich trestná činnost nevyšla najevo. Z důvodu, že nehrazení splátek je nejpočetnějším indikátorem trestného činu úvěrového podvodu, odráží se tento jev i do jeho latentnosti a průměrné doby, která uplyne od samotného spáchání skutku. V našem výzkumném vzorku tato doba činila 151 dní.

Po vyhodnocení se hypotéza potvrdila.

Hypotéza č. 3 – *Pachatelé úvěrových podvodů jsou odsouzeni převážně k trestu odnětí svobody podmíněně, neboť ze své praxe jsem se s tímto druhem trestu u pachatelů trestných činů úvěrových podvodů setkával nejčastěji.*

Z provedeného výzkumu, zejména z dat zanesených do grafů č. 25 a číslo 26 jsem zjistil, že soudy nejčastěji ukládaným trestem byl trest odnětí svobody podmíněně. Trest odnětí svobody podmíněně byl soudy k trestu obecně prospěšných prací uložen v poměru 78 % k 22 %. Nemalý vliv na uložení daného trestu měla jistě i trestní minulost zjištěná u 44 % pachatelů. **Po vyhodnocení se hypotéza potvrdila.**

7.7 Zjištění plynoucí z výzkumu

Jak vyplynulo z údajů znázorněných v grafu č. 27 tak 44 % procent všech osob, proti nimž se vedlo trestní řízení, nebylo policejním orgánem poučeno o možnosti uložení alternativního trestu obecně prospěšných prací. Nemohl tak být zadokumentován jejich postoj k tomuto trestu. Výzkumným vzorkem byly však

trestní spisy z roku 2020, kdy v současné době se daleko více apeluje i na ukládání peněžitých trestů a je kladen velký důraz na poučování o alternativních trestech. Pokud je obecně soudnímu systému vytýkáno množství uložených trestů odnětí svobody, tak možná soudy s ohledem na rychlost řízení nemají jinou možnost uložení jiného trestu s ohledem na postoj obviněných a jejich ekonomickou situaci, navíc za situace absentujících poučení z přípravného řízení trestního. Trestní spis, který je jim předložen k rozhodnutí netrpí žádnými procesními vadami, k objasnění věci není potřeba dalšího došetření, a tak nejsou dány důvody k jeho vrácení státnímu zástupci, jak stanoví ustanovení pod § 221 trestního řádu. Soudy jsou nuceny věc vyřídit, ale pokud ve spise absentují poučení o možnostech uložení různých druhů alternativních trestů, není zde ani zadokumentován postoj osoby, proti níž se řízení vede, ukládají trest odnětí svobody podmíněně jako jeden z možných. Z uvedeného je možné, že již počáteční fáze trestního řízení a absence daných poučení může mít vliv na četnost a druh uloženého trestu.

Ve vztahu k reálné možnosti uložení peněžitých trestů, nebo uhrazení vzniklé škody poškozeným společnostem, bych odkázal na grafy č. 17 a č. 18, které znázorňují počet osob v době trestního řízení vykonávajících nějakou činnost, která produkovala stálý příjem a v jakých částkách. Pokud v době řízení bylo zaměstnáno + OSVČ pouze 45 % procent osob a jejich udávaný příjem nepřekročil částku ve výši 20 000 Kč, stěží lze uvažovat u uložení peněžitého trestu, nebo uhrazení vzniklého dluhu.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo vymezit kriminalitu úvěrového podvodu jednak z pohledu kriminologického a jednak z pohledu trestněprávního. Popsat také jeho kriminologické aspekty. Jako autor se domnívám, že cíl práce byl naplněn, neboť v teoretické části práce jsem popsal, jednak v jakých konkrétních jednáních spočívá trestnost úvěrového podvodu jako trestného činu, ale také byly popsány základní pojmy vztahující se ke kriminalitě úvěrových podvodů jako protispolečenskému jevu. K poznání škodlivosti, rozsahu, intenzity a dynamiky úvěrového podvodu jsem analyzoval policejní kriminální statistiky. V těchto se jeho fenomenologie odráží za celou dobu jeho účinnosti v právním systému České republiky. Od roku 1998 do roku 2022 bylo registrováno bezmála 120 tisíc skutků úvěrových podvodů se škodou ve výši nejméně 34,2 mld. Kč. Pro spáchání trestného činu úvěrového podvodu bylo trestně stíháno přes 103 tisíc osob. Proto jsem se věnoval jak osobnosti oběti, tak i osobnosti pachatele úvěrových podvodů, včetně nastavené represivní kontrole.

Pro potvrzení, či vyvrácení stanovených hypotéz, jsem v empirické části práce provedl kvantitativní výzkum sociologickou technikou zvanou analýza dokumentů. Jako výzkumný soubor byly využity policejní trestní spisy vedené v roce 2020 pro spáchání trestného činu úvěrového podvodu. V trestních spisech jsem zkoumal osobnost pachatele. Pachatelé byli vybráni z řad trestně stíhaných fyzických osob, které již byly soudy pravomocně odsouzeny pro jednání v základní skutkové podstatě se škodou nedosahující částky 100 000 Kč. Výzkumem jsem potvrdil platnost tří hypotéz. První hypotéza vycházela z tvrzení, že pachatelé základních úvěrových podvodů jsou převážně muži ve věku pod 30 let se základním vzděláním, přičemž tato hypotéza byla vyvrácena, protože pachatelé základních úvěrových podvodů jsou sice muži se základním vzděláním, ale jsou to muži ve věku nad 30 let. Druhá hypotéza tvrdila, že nehrazení splátek úvěrů je nejčastějším indikátorem k odhalení trestného činu úvěrového podvodu a třetí

tvrdila, že pachatelé úvěrových podvodů jsou odsouzeni převážně k trestu odnětí svobody podmíněně. Druhá i třetí hypotéza byly provedeným výzkumem potvrzeny. Výzkumem jsem narazil na možné úskalí ztěžující soudům ukládání některých druhů alternativních trestů. Těmi úskalími mohou být absentující poučení obviněných osob zpracovateli trestních spisů, ale také špatné majetkové poměry pachatelů úvěrových podvodů v době trestního řízení.

Samostatná kapitola byla věnována příčinám a aspektům přispívajícím k páchaní kriminality úvěrových podvodů. Byl kladen důraz na vysvětlení ekonomických, organizačně technických a sociálně kulturních faktorů podílejících se na vzniku této kriminality. Jako jedním z kriminogenních faktorů úvěrových podvodů jsem se v kapitole 4.3.5 zabýval vlivem médií a reklam. Reklamní spoty vybízejí k čerpání úvěrů za účelem nákupů spotřebních věcí, nebo i k nákupům běžné spotřeby. Tyto reklamy považuji za významný kriminogenní faktor a z mého pohledu se jedná spíše o negativní nabídku, nabídku dluhu. S ohledem na konstrukci zavinění úvěrového podvodu, ve spojitosti s moderními technologiemi umožňující odeslat žádost o uzavření úvěru elektronickou cestou odkudkoli a kdykoli, může takováto cílená reklama v některých osobách, v jejich zoufalé finanční situaci, způsobit zkratkovité jednání v úmyslu si vylepšit svůj finanční rozpočet. Avšak po podání žádosti o sjednání úvěru s uvedením nepravdivých údajů se již vystavují možnému trestnímu stíhání pro trestný čin úvěrového podvodu. Proto bych navrhoval ve smyslu de lege ferenda omezit zákonem některé reklamy, inzerci, v mediálním prostoru jako je televizní a rozhlasové vysílání včetně internetové sítě, k nabízení běžných spotřebitelských úvěrů občanům.

Zastávám názor, že čtenář po přečtení této diplomové práce bude mít ucelený obrázek o všech důležitých aspektech týkajících se kriminality úvěrových podvodů a dokáže se sám vyvarovat jednání spojených s touto kriminalitou, čímž jsem chtěl přispět k prevenci kriminality úvěrových podvodů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8804-X.

BALOUN, Vladimír. *Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II"*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0869-X.

BECCARIA, Cesare. *O przestępstwach i karach*. 6. vydání. Z 6. vydání originálu (1766) přeložil Dr. Emil Stanisław RAPPAPORT, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1959.

BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2.

FRYŠTÁK, Marek a Eva BRUCKNEROVÁ, ed. *Nové jevy v ekonomické kriminalitě: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9679-0.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

GŘIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-793-4.

HÁKOVÁ, Lucie. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2021. ISBN 978-80-7338-190-5.

CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. Eupress. ISBN 978-80-7408-109-5.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, [2009]. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-24-0.

JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.

KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4.

KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-869-3.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8, str. 698.

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6.

SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. ISBN 978-80-86708-21-8.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3.

ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-867-9505-5.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-389-6.

Zákonná úprava a IAŘ:

Usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 117/1852 Ř. z. *o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927 ve znění k 31. 7. 1950*.

Zákon č. 86/1950 Sb. *trestní zákon* ve znění k 31.12.1961.

Zákon č. 140/1961 Sb. *trestní zákon* v posledním znění.

Zákon č. 141/1961 Sb. *trestní řád* v posledním znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění.

Zákon č. 418/2011 Sb., *zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* v posledním znění.

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

Zákon č. 45/2013 Sb. *zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů* v posledním znění.

Zákon č. 257/2016 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru v posledním znění.

Policie ČR. *Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 11. ledna 2010, kterým se stanoví postup při provozování informačních systémů zahájení úkonů trestního řízení. Evidenčně statistický systém kriminality, průběh a výsledky trestního řízení a Dokonané sebevraždy (vykazování kriminální statistiky)*. Praha: Policejní prezidium ČR, 2010.

Police ČR, *Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 11. ledna 2010, kterým se stanoví postup při provozování informačních systémů zahájení úkonů trestního řízení. Evidenčně statistický systém kriminality, průběh a výsledky trestního řízení a Dokonané sebevraždy (vykazování kriminální statistiky)*. Příloha č. 1 Vykazování TSK. Praha: Praha: Policejní prezidium ČR.

Judikatura:

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, evidované pod sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2020, evidované pod sp. zn. 4 Tdo 118/2020-2108.

Webové stránky a elektronické zdroje:

Bankovní registr klientů informací [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://cbcb.cz/>.

COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS: *RECOMMENDATION No. R (81) 12 OF THE COMMITTEE OF MINISTERS TO MEMBER STATES ON ECONOMIC CRIME* [online]. 25 June 1981 [cit. 2022-10-08]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806cb4f0#:~:text=Appendix%20to%20Recommendation%20No.%20R%20%2881%29%2012%20List,the%20loss%20caused%20and%20description%20of%20the%20author%29>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Šetření úvěrových podmínek bank - IV / 2022* [online]. [cit. 2023-01-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/setreni-uverovych-podminek-bank/.galleries/uverove_setreni/2022_q3_BLS.pdf.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Důvodová zpráva: k návrhu zákona č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů* [online]. In: Praha, 1997, ročník 1997, číslo 253. [cit. 2022-12-05]. Dostupné také z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mizhe3v6mrvgnpwi6q&rowIndex=0>.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Návrh: poslanců Zdeňka Jičínského a dalších na vydání Zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*. In: Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1996 – 1998, 1997, ročník 1997, číslo 155. [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné také z: <https://psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t015500.htm>.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Návrh poslanců Marka Výborného, Pavla Bělobrádka, Jana Bartoška, Jiřího Miholy a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů*. In: Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2017 – 2021, ročník 1998, 1998, číslo 193/0. [online]. [cit. 2023-01-09]. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135602>.

FRYŠTÁK, Marek. FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY. In: ČENTÉŠ, Jozef a Matej KAČALJAK. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015: FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015, [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/9.sekcia.pdf.

KALVODOVÁ, Věra. MOŽNOSTI A LIMITY TRESTÁNÍ PACHATELŮ HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY. In: ČENTÉŠ, Jozef a Matej KAČALJAK. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015: FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015, s. 1222 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z:

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/9.sekcia.pdf.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva* [online]. 2022, 59 s. [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2021.pdf/37d8da17-4fee-4001-a473-fdb840f78936.

PAVOL, Stanislav a Martin SKALOŠ. K NIEKTORÝM ASPEKTOM HOSPODÁRSKEJ KRIMINALITY NA ÚZEMÍ SÚČASNEJ SLOVENSKEJ REPUBLIKY A ČESKEJ REPUBLIKY. In: ČENTÉŠ, Jozef a Matej KAČALJAK. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015: FENOMÉN EKONOMICKÉ KRIMINALITY V 21. STOLETÍ A JEJÍ PŘÍČINY*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015, s. 1300. [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné také z:

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/9.sekcia.pdf.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. *VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2020* [online]. Praha, 2022, (PMS-Spr 05135/2021-025), 3-4 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/11/onas_zakladdokumenty_vyrocnizprava_2020_211111.pdf.

SOLUS Zájmové sdružení právnických osob: *Historie sdružení SOLUS* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.solus.cz/o-sdruzeni/historie-sdruzeni/>.

Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2021. In: *Přehled o pravomocně odsouzených fyzických osobách podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.)*: [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029276&id4=html&id5=5ac0b9eba26cd5f5053bc6c1d3e39e12&id6=null.

Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2021. In: *Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.)*: [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029282&id4=html&id5=1b222428ad87a0cf3762f871640586a4&id6=null.

Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2021. In: *Přehled o pravomocně odsouzených právnických osobách podle paragrafů*: [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=2029252&id4=html&id5=6fb9be16ea6b43ee25bbe7158e7b2ede&id6=null.

Statistika kriminality za období od 1.1.-31.12.2020. In: *Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak)*: [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828732&id4=html&id5=21fd2411e83a8e922970ba4e3169338b&id6=null.

Statistika kriminality Policie ČR za období od 1.1.1996-31.12.2022: hospodářská TČ. In: *Statistika kriminality* [intranet]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: [SK, standardní sestavy, ÚSKPV OVGS](#).

Statistika kriminality Policie ČR za období od 1.1.1999- 31.12.2022: hospodářská TČ. In: *Statistika kriminality* [intranet]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: http://essk/sestavy_old/prehled_kraje.php.

Statistika kriminality: Vysvětlení základních principů SK [intranet]. Policejní prezidium ČR, [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: [SK, vysvětlivky](#).

ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2009(10) [cit. 2022-12-21]. ISSN 1210-6348. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/2678/BA_10_2009_web.pdf.

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)* [online].. Praha: C. H. Beck, 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxsfzfwexzsgaydsxzugbpxazrsgeyq>.

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)* [online].. Praha: C. H. Beck, 2022 [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxsfzfwexzsgaydsxzugbpxazrxgm>.

ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: Komentář* [online]. Praha: C.H.Beck, 2022 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpwk232ge4dcxsfzfwexzsgaydsxzugbpxazrsgeyq>.

Trestní spisy výzkumného vzorku:

KRPT-1102/TČ-2020-070775

KRPT-2452/TČ-2020-070778

KRPT-56984/TČ-2020-070774

KRPT-68404/TČ-2020-070776

KRPT-119921/TČ-2020-070775

KRPT-126555/TČ-2020-070774

KRPT-139196/TČ-2020-070773

KRPT-217620/TČ-2020-070776

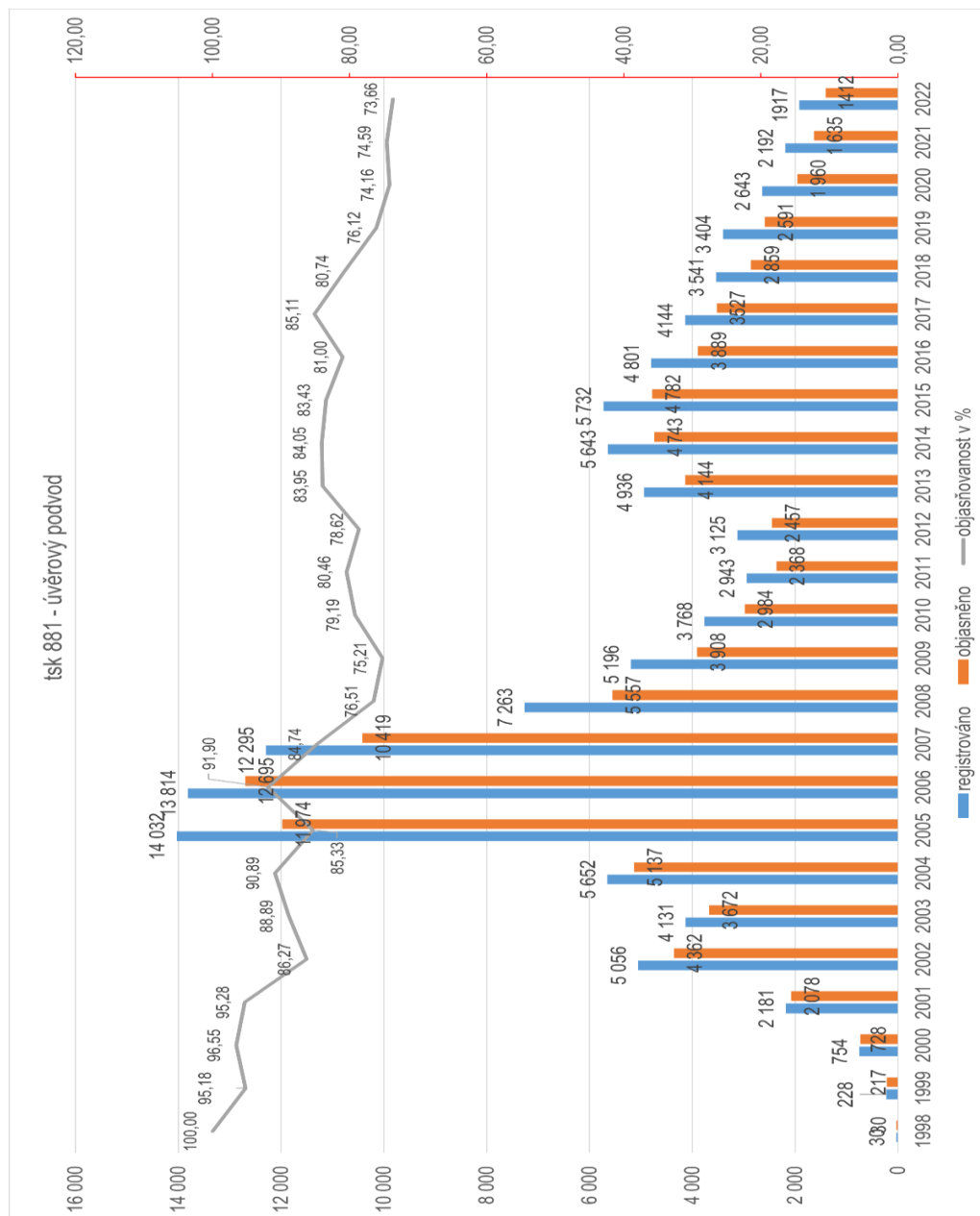
KRPT-222228/TČ-2020-070774

SEZNAM PŘÍLOH

1. Graf č. 2 - vývoj kriminality TSK 881 a objasňovanosti od roku 1998 - 2022.
2. Graf č. 5 - registrované skutky TSK 881, TSK 830 a TSK 511.
3. Tabulka č. 2 - škoda TSK 881 a zajištěné finanční prostředky v tis. Kč.
4. Tabulka č. 4 – škoda TSK 881, TSK 830 a škoda všech hospodářských TČ v tis. Kč včetně procentuálního podílu TSK 881 a TSK 830
5. Tabulka č. 5 - srovnání škod na jeden skutek TSK 881 a TSK 830 v Kč.
6. Tabulka č. 6 - statistická data trestně stíhaných mužů a žen s procentuálním vyhodnocením k celkovému počtu stíhaných fyzických osob.
7. Tabulka č. 7 - statistická data trestně stíhaných osob recidivistů a cizinců s procentuálním vyhodnocením k celkovému počtu stíhaných fyzických osob.

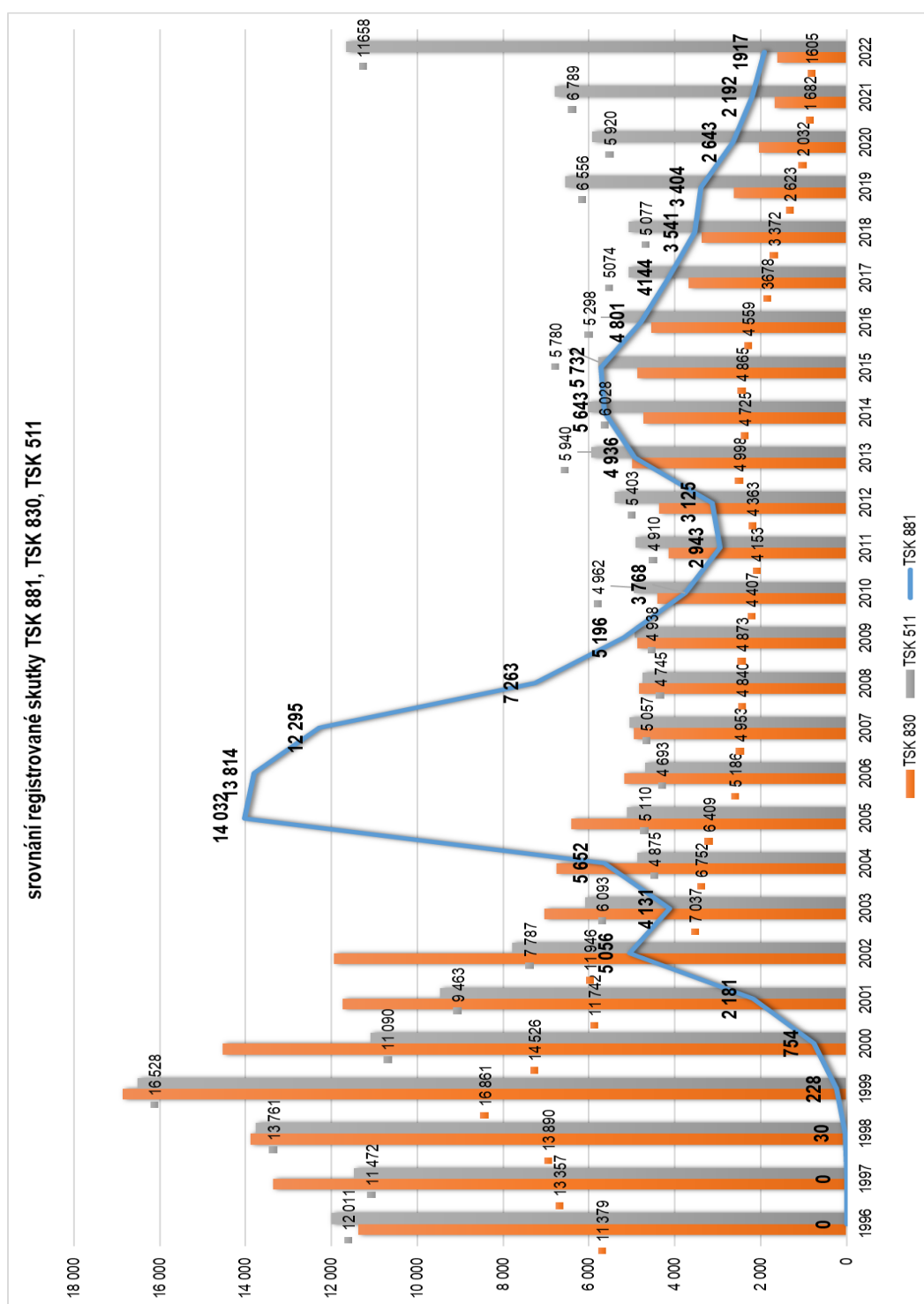
PŘÍLOHY PRÁCE

Příloha č. 1 - Graf č. 2 - Vývoj kriminality TSK 881 a objasňovanosti od roku 1998 do roku 2022.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Příloha č. 2 - Graf č. 5 - Registrované skutky TSK 881, TSK 830 a TSK 511.

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Příloha č. 3 - Tabulka č. 2 – TSK 881 škoda a zajištěné fin. prostředky v tis. Kč.

rok	1998	1999	2000	2001	2002
škoda v tis. Kč.	4 126	101 652	492 514	7 946 364	655 173
zajištěno v tis. Kč	0	252	11 145	679	179
%	0,00	0,25	2,26	0,01	0,03
rok	2003	2004	2005	2006	2007
škoda v tis. Kč.	573 397	636 727	1 270 566	871 631	1 127 906
zajištěno v tis. Kč	166 042	21 588	8 802	26 853	778
%	28,96	3,39	0,69	3,08	0,07
rok	2008	2009	2010	2011	2012
škoda v tis. Kč.	1 937 829	1 249 735	1 125 996	1 696 375	1 095 204
zajištěno v tis. Kč	617	42	229	126	4 538
%	0,03	0,00	0,02	0,01	0,41
rok	2013	2014	2015	2016	2017
škoda v tis. Kč.	2 011 589	1 250 126	1 425 982	4 372 523	506888
zajištěno v tis. Kč	0	273	380	2	294
%	0,00	0,02	0,03	0,00	0,06
rok	2018	2019	2020	2021	2022
škoda v tis. Kč.	638 338	1 153 053	741 946	591 288	727 628
zajištěno v tis. Kč	611	0	155	0	0
%	0,10	0,00	0,02	0,00	0,00

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Příloha č. 4 - Tabulka č. 4 –Škoda TSK 881, TSK 830 a škoda všech hospodářských TČ v tis. Kč včetně procentuálního podílu TSK 881 a TSK 830.

rok	1998	1999	2000	2001	2002
škoda TSK 881	4 126	101 652	492 514	7 946 364	655 173
% z hospodář.	0,02%	0,48%	0,97%	18,01%	2,26%
škoda TSK 830	6 929 343	5 986 045	8 060 800	24 450 569	10 365 876
% z hospodář.	33,01%	28,37%	15,86%	55,42%	35,72%
škoda hospodář.	20 988 484	21 102 611	50 811 291	44 119 132	29 017 531
rok	2003	2004	2005	2006	2007
škoda TSK 881	573 397	636 727	1 270 566	871 631	1 127 906
% z hospodář.	1,62%	1,76%	3,94%	6,36%	10,45%
škoda TSK 830	17 083 838	6 683 623	3 814 597	3 865 770	3 175 425
% z hospodář.	48,38%	18,51%	11,82%	28,19%	29,43%
škoda hospodář.	35 309 328	36 112 416	32 279 456	13 712 076	10 789 614
rok	2008	2009	2010	2011	2012
škoda TSK 881	1 937 829	1 249 735	1 125 996	1 696 375	1 095 204
% z hospodář.	9,95%	7,96%	7,96%	12,20%	4,54%
škoda TSK 830	3 882 529	5 820 765	3 380 075	3 392 796	4 982 479
% z hospodář.	19,94%	37,08%	23,88%	24,41%	20,64%
škoda hospodář.	19 473 591	15 696 310	14 153 834	13 899 515	24 135 981
rok	2013	2014	2015	2016	2017
škoda TSK 881	2 011 589	1 250 126	1 425 982	4 372 523	506 888
% z hospodář.	10,27%	6,00%	7,04%	23,22%	3,71%

škoda TSK 830	3 921 882	3 514 174	4 334 848	2 697 777	3 285 370
% z hospodář.	20,02%	16,85%	21,41%	14,32%	24,02%
škoda hospodář.	19 587 078	20 850 300	20 250 981	18 833 956	13 677 456
rok	2018	2019	2020	2021	2022
škoda TSK 881	638 338	1 153 053	741 946	591 288	727 628
% z hospodář.	6,00%	6,66%	4,69%	3,16%	8,09%
škoda TSK 830	2 368 668	6 197 746	3 394 212	7 947 951	2 413 499
% z hospodář.	22,26%	35,78%	21,44%	42,50%	26,82%
škoda hospodář.	10 639 767	17 322 427	15 830 923	18 703 171	8 997 643

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

**Příloha č. 5 - Tabulka č. 5 – Srovnání škod na jeden skutek TSK 881
a TSK 830 v Kč.**

rok	TSK 881	TSK 830
1998	137 533	497 798
1999	445 842	350 286
2000	653 202	527 539
2001	3 643 450	1 756 128
2002	129 583	609 686
2003	138 803	1 529 713
2004	112 655	538 828
2005	90 548	186 615
2006	63 098	203 462
2007	91 737	184 104
2008	266 808	320 791
2009	240 519	578 088
2010	298 831	413 465
2011	576 410	478 128
2012	350 465	665 395
2013	407 534	394 794
2014	221 536	338 944
2015	248 776	409 064
2016	910 753	288 224
2017	122 319	420 017
2018	180 271	342 640
2019	338 735	1 028 330
2020	280 721	726 035
2021	269 748	2 051 614
2022	379 566	685 264

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Příloha č. 6 - Tabulka č. 6 - statistická data trestně stíhaných mužů a žen s procentuálním vyhodnocením k celkovému počtu stíhaných fyzických osob.

rok	TSK 881 FO	ženy	muži	ženy %	muži %
2000	798	206	592	25,81%	74,19%
2001	2 258	670	1 588	29,67%	70,33%
2002	4 645	1 661	2 984	35,76%	64,24%
2003	4 224	1 490	2 734	35,27%	64,73%
2004	5 755	1 960	3 795	34,06%	65,94%
2005	12 658	4 785	7 873	37,80%	62,20%
2006	13 355	4 777	8 578	35,77%	64,23%
2007	11 135	3 839	7 296	34,48%	65,52%
2008	6 784	2 273	4 511	33,51%	66,49%
2009	4 897	1 642	3 255	33,53%	66,47%
2010	3 786	1 371	2 415	36,21%	63,79%
2011	2 788	1 055	1 733	37,84%	62,16%
2012	2 635	1 050	1 585	39,85%	60,15%
2013	3 980	1 643	2 337	41,28%	58,72%
2014	4 176	1 570	2 606	37,60%	62,40%
2015	4 118	1 548	2 570	37,59%	62,41%
2016	3 430	1306	2124	38,08%	61,92%
2017	2 852	1118	1734	39,20%	60,80%
2018	2 307	851	1456	36,89%	63,11%
2019	2 202	852	1350	38,69%	61,31%
2020	1 732	685	1047	39,55%	60,45%
2021	1 492	589	903	39,48%	60,52%
2022	1 209	466	743	38,54%	61,46%

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR

Příloha č. 7 - Tabulka č. 7 – statistická data trestně stíhaných osob recidivistů a cizinců s procentuálním vyhodnocením k celkovému počtu stíhaných fyzických osob.

rok	recidivisté	cizinci	recidivisté%	cizinci %
2000	225	10	28,20%	1,25%
2001	759	19	33,61%	0,84%
2002	1 701	34	36,62%	0,73%
2003	1 569	20	37,14%	0,47%
2004	2 257	33	39,22%	0,57%
2005	5 204	80	41,11%	0,63%
2006	5 460	118	40,88%	0,88%
2007	4 780	121	42,93%	1,09%
2008	2 737	114	40,34%	1,68%
2009	1 987	133	40,58%	2,72%
2010	1 277	109	33,73%	2,88%
2011	861	124	30,88%	4,45%
2012	870	94	33,02%	3,57%
2013	1 587	116	39,87%	2,91%
2014	1 601	107	38,34%	2,56%
2015	1 464	101	35,55%	2,45%
2016	1 095	86	31,92%	2,51%
2017	707	79	24,79%	2,77%
2018	449	74	19,46%	3,21%
2019	451	73	20,48%	3,32%
2020	349	44	20,15%	2,54%
2021	302	46	20,24%	3,08%
2022	259	39	21,42%	3,23%

Zdroj: Autor ze statistik Policie ČR